

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 240

Leidimas lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

62 metai

2019 m. liepos 16 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

REZOLIUCIJOS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

543-ioji EESRK plenarinė sesija, 2019 5 15–2019 5 16

2019/C 240/01	Rezoliucija „Dalyvaukime rinkimuose ir balsuokime už vieningą Europą“	1

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

543-ioji EESRK plenarinė sesija, 2019 5 15–2019 5 16

2019/C 240/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Lyčių lygybės klausimų“ (nuomonė savo iniciatyva)	3
2019/C 240/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Ekonominės, technologinės ir socialinės permainos teikiant intensyviausias sveikatos paslaugas vyresnio amžiaus žmonėms“ (nuomonė savo iniciatyva)	10
2019/C 240/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Darbas su asbestu atliekant su energija susijusį renovavimą“ (nuomonė savo iniciatyva)	15
2019/C 240/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Socialinės ekonomikos įmonių indėlis kuriant darnesnę ir demokratiškesnę Europą (tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Rumunijos prašymu) ...	20

LT

2019/C 240/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl dokumento „Europos filantropija. Neišnaudotas potencialas“ (tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Rumunijos prašymu).....	24

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

543-ioji EESRK plenarinė sesija, 2019 5 15–2019 5 16

2019/C 240/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (ES) Nr. 904/2010 nuostatos dėl priemonių, kuriomis stiprinamas administracinis bendradarbiavimas kovojant su sukčiavimu PVM (COM(2018) 813 final – 2018/0413 (CNS)).....	29
2019/C 240/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria dėl tam tikrų reikalavimų mokėjimo paslaugų teikėjams nustatymo iš dalies keičiama Direktyva 2006/112/EB (COM(2018) 812 final — 2018/0412(CNS)) ir dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB nuostatos, susijusios su nuotoline prekyba prekėmis ir tam tikromis šalies viduje tiekiamomis prekėmis (COM(2018) 819 final – 2018/0415(CNS))	33
2019/C 240/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvari Europos bioekonomika. Ekonomikos, visuomenės ir aplinkos sąsajų stiprinimas“ (COM(2018) 673 final).....	37
2019/C 240/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo, deramai atsižvelgiant į pasaulinę laivų kuro sąnaudų duomenų rinkimo sistemą, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2015/757 (COM(2019) 38 final – 2019/0017 (COD)).....	41
2019/C 240/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Bendroji rinka kintančiame pasaulyje. Unikali vertybė, kuriai reikia atnaujintų politinių įsipareigojimų“ (COM(2018) 772 final)	44
2019/C 240/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Suderintas dirbtinio intelekto planas“ (COM(2018) 795 final)	51

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

REZOLIUCIJOS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

543-IOJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2019 5 15–2019 5 16

Rezoliucija „Dalyvaukime rinkimuose ir balsuokime už vieningą Europą“

(2019/C 240/01)

2019 m. gegužės 15–16 d. plenarinėje sesijoje (gegužės 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią rezoliuciją 226 nariui balsavus už, 4 – prieš ir 12 susilaikius.

Dalyvaukime rinkimuose ir balsuokime už vieningą Europą

Rinkimų į Europos Parlamentą išvakarėse ir atsižvelgiant į ES27 valstybių ir Vyriausybių vadovų 2019 m. gegužės 9 d. Sibiu (Rumunija) priimtą Deklaraciją dėl Europos ateities, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ragina ES piliečius pasinaudoti savo balsavimo teise.

ES grindžiama bendromis vertybėmis – demokratija, žmogaus teisių apsauga, saviraiškos laisve, teisine valstybe, tolerancija, teisingumu, lygybe, solidarumu ir demokratiniu dalyvavimu. Šios vertybės turi būti nuolat ginamos ir saugomos, nes jos suteikia europiečiams galimybę gyventi atviroje visuomenėje, kurioje kiekvienas pilietis yra gerbiamas ir kurioje, be mūsų nacionalinės tapatybės, mus vienija dar ir europinė tapatybė.

Šiandien susiduriame su bendrais ir sudėtingais iššūkiais:

- Klimato kaita
- Socialinė, ekonominė ir teritorinė nelygybė
- Skurdas
- Nedarbas, ypač jaunimo
- Mažėjanti erdvė pilietinei veiklai
- Migracija
- Saugumas ir terorizmas
- Korupcija

Nacionalizmas nėra atsakas.

Tik **vieninga Europa** leis padaryti realią pažangą sprendžiant šiuos klausimus.

Remiame Europą, kuri savo politika ir veiksmais daugiausia dėmesio skiria savo piliečių poreikiams ir užtikrina, kad ekonominiai, socialiniai ir aplinkos uždaviniai būtų sprendžiami kartu ir tvariai; Europą, kuri garantuoja gyvenimo kokybę ir užimtumą, palankią aplinką investicijoms ir verslumui, taip pat didesnę ekonominę ir socialinę sanglaudą.

Taip pat pasisakome už Europą, kuri atveria galimybes jaunimui išnaudoti savo potencialą ir skatina jį aktyviai dalyvauti Europos politiniuose procesuose.

Mes, pilietinės visuomenės organizacijų atstovai, bendradarbiaujame dėl tokios ES, kuri būtų naudinga ir veiksmingiau patenkintų piliečių lūkesčius ir poreikius.

Raginame piliečius visoje Europoje dalyvauti būsimuose Europos Parlamento rinkimuose ir balsuoti. Raginame pilietinės visuomenės organizacijas prisidėti prie mūsų pastangų sutelkti balsuojančius už vieningą Europą.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

543-IOJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2019 5 15–2019 5 16

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Lyčių lygybės klausimų“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2019/C 240/02)

Pranešėja **Indrė VAREIKYTĖ**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	20.9.2018
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2019 4 24
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	200/4/7

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komitetas mano, kad lyčių lygybė yra socialinis klausimas ir kad tik lyčių lygybę užtikrinanti visuomenė gali būti ekonomiškai ir socialiai stipri. Todėl vienodų sąlygų taikymas ir vienodų galimybių suteikimas moterims ir vyrams yra ekonominė bei socialinė būtinybė.

1.2. Nors lyčių lygybė yra vienas iš pagrindinių ES tikslų, EESRK apgailestauja, kad laikantis dabartinio tempo jai pasiekti prireiks daugiau kaip 100 metų, ypač jei pažangai ir toliau trukdys priešiškas lyčių lygybei svarbiausiose plėtros srityse ir apskritai sulėtėjęs ekonomikos augimas.

1.3. Komitetas mano, kad ES ir jos valstybės narės turi dėti visas pastangas, kad iki 2030 m. būtų pasiektas 5-asis DVT dėl lyčių lygybės. Todėl jis ragina parengti integruotą ir plataus užmojo penkerių metų trukmės ES lyčių lygybės strategiją⁽¹⁾, apimančią naujos sudėties Komisijos ir Europos Parlamento kadenciją, ir nustatyti tvirtus ES institucijų, Vyriausybių, pilietinės visuomenės ir privačiojo sektoriaus įsipareigojimus siekiant visapusiškai, veiksmingai ir taikant vienodo poveikio priemones spręsti visus su lyčių lygybe susijusius aspektus.

1.4. EESRK ragina užtikrinti, kad lyčių lygybė liktų atskiru tikslu būsimose finansinėse programose, aiškiai įsipareigojant siekti lyčių lygybės ir lyčių aspekto integravimo ir visose programose ir politikos srityse numatant lyčių rodiklius, poveikio lytims vertinimus ir biudžeto sudarymą atsižvelgiant į lyčių aspektą. Lyčių aspektas taip pat turėtų būti įtrauktas į konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas.

1.5. Komitetas ragina Europos Komisiją parengti dokumentų rinkinį dėl priežiūros paslaugų siekiant paskatinti Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimą ir peržiūrėti Barcelonos tikslus dėl vaikų priežiūros.

1.6. EESRK smerkia visų formų smurtą prieš moteris ir ragina valstybes nares, kurios dar neratifikavo Stambulo konvencijos, persvarstyti savo poziciją. EESRK taip pat ragina Komisiją į neteisėto neapykantos kurstymo apibrėžtį įtraukti priekabiavimą prie moterų ir jų bauginimą internete. Reikėtų nustatyti visoje ES taikomus palyginamus duomenų apie smurtą prieš moteris rinkimo rodiklius, nes tai padėtų parengti veiksmingas politikos priemones.

1.7. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad diskusijos dėl Direktyvos dėl moterų įmonių valdybose išlieka ES Tarybai pirmininkaujančios Rumunijos darbotvarkėje, siekiant didinti moterų dalyvavimą sprendimų priėmimo organuose. Jis ragina Tarybą toliau dėti pastangas ir tęsti diskusiją dėl Direktyvos dėl moterų įmonių valdybose. Komitetas taip pat ragina pramonę imtis iniciatyvos ir didinti moterų, einančių aukščiausias su sprendimų priėmimu susijusias pareigas, skaičių.

(¹) OL C110, 2019 3 22, p. 26.

1.8. EESRK ragina imtis veiksmingų priemonių, siekiant moterims ir vyrams užtikrinti vienodas galimybes darbo rinkoje, ypač priemonių vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumui pašalinti, taip pat panaikinti horizontaliąją ir vertikaliosios skirtingų profesijų atstovų lyčių segregaciją.

1.9. EESRK siūlo įsteigti ES lygmens skubios teisinės pagalbos fondą, kuris galėtų teikti paramą pilietinės visuomenės organizacijoms, teismuose užginčijančioms moterų teises pažeidžiančius nacionalinius arba vietos teisės aktus.

1.10. Komitetas pripažįsta žiniasklaidos, reklamos ir plačiosios visuomenės pavyzdį rodančių subjektų vaidmenį skatinant lyčių lygumą ir ragina imtis priemonių siekiant užtikrinti, kad reklama turėtų veikiau teigiamą, o ne neigiamą poveikį atstovavimui lytims ir lyčių lygumui skatinimui visuomenėje.

1.11. EESRK ragina viešąsias institucijas ir pilietinės visuomenės organizacijas visoje ES skatinti lyčių lygumą savo politikoje ir išorės veiksmuose bei diegti pavyzdines vidaus priemones, pavyzdžiui, skatinti skirti moteris į su sprendimų priėmimu susijusias pareigas ir integruoti lyčių lygumą visose savo politikos srityse ir procesuose.

1.12. Remdamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 300 straipsnio 5 dalimi, Komitetas ragina Tarybą peržiūrėti savo gaires dėl EESRK narių skyrimo ir rekomenduoja valstybėms narėms teikti narių kandidatūras lyčių lygumui pagrindu. Komitetas sieks užtikrinti lyčių lygumą savo veikloje, integruoti lyčių lygumą aspektą į savo darbo procesą ir įsteigti stebėsenos grupę, kuri parengtų tinkamas gaires.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Moterų ir vyrų lygumą yra viena pagrindinių Europos Sąjungos vertybių ir tikslų, įtvirtintų Europos sutartyse ir Pagrindinių teisių chartijoje ir neseniai dar kartą patvirtinta Europos socialinių teisių ramstyje. ES lyčių lygumą užtikrina ne tik savo teisėkūros ir politikos sistema, bet ir remdama Pekino veiksmų platformos, Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims ir Tarptautinės konferencijos gyventojų ir vystymosi klausimais veiksmų programos bei jų peržiūros konferencijų rezultatų įgyvendinimą.

2.2. Nors Europoje yra daug teigiamų iniciatyvų, skirtų spręsti įvairius lyčių nelygumų klausimus, tikrą lyčių lygumą skatinantys veiksniai, ypač valstybėse narėse ir regionuose, yra sudėtingi ir daugialypiai. Nepaisant pasiektos bendros pažangos, EESRK apgailestauja, kad laikantis dabartinio tempo lyčių lygumui ES užtikrinimui prireiks daugiau kaip 100 metų. EESRK ragino parengti visa apimančią tvarumo strategiją įgyvendinant Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. Šiuo požiūriu Komitetas mano, kad ES ir jos valstybės narės turi dėti visas pastangas, kad iki 2030 m. būtų pasiektas 5-asis DVT dėl lyčių lygumų.

2.3. EESRK taip pat yra susirūpinęs, kad ateityje siekti pažangos lyčių lygumui klausimu gali trukdyti kai kuriose valstybėse narėse pastebimas priešiškas moterų ekonominio įgalėjimo (užimtumo, profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros užtikrinimo, socialinių teisių, priežiūros), švietimo, lytinės ir reprodukcinės sveikatos ir teisių, smurto prieš moteris, moterų NVO srityse ir pagrindinėse ES ir jos valstybių narių institucinės ir politikos sistemos srityse.

2.4. Be to, daugelyje Europos šalių prognozuojamas ekonomikos augimo sulėtėjimas, todėl kyla pavojus, kad dėl to valstybių narių ir įmonių darbotvarkėse lyčių lygumui gali būti skiriama dar mažiau dėmesio. Svarbu, kad makroekonominės politikos poveikis lyčių klausimui būtų visapusiškai įvertintas ir jį būtų atsižvelgta rengiant fiskalinę, socialinę apsaugos ir profesinio bei asmeninio gyvenimo pusiausvyros politiką siekiant, be kita ko, išvengti tolesnio lyčių nelygumų didėjimo.

2.5. Komitetas mano, kad norint skatinti ir veiksmingai įgyvendinti ES lyčių lygumui politiką, reikalinga nauja penkerių metų ES lyčių lygumui strategija, apimanti naujos sudėties Komisijos ir Europos Parlamento kadenciją, taip pat reikia atnaujinti Vyriausybės, pilietinės visuomenės, privačiojo sektoriaus ir Europos institucijų įsipareigojimus užtikrinti lyčių lygumą. Tai būtina ne tik siekiant užtikrinti sąžiningą ir teisingą visuomenę, bet ir yra geriausias bendras ginklas kovojant su diskriminaciniais ir moteris žeminančiais populistiniais judėjimais, su kuriais šiuo metu susiduria demokratinė visuomenė.

2.6. Visuomenė pritaria EESRK nuomonei šiuo klausimu, nes dauguma europiečių mano, kad lyčių lygumui yra itin svarbi teisingai ir demokratiškai visuomenei (91 %), ekonomikai (87 %) ir asmeniškai jiems (84 %). Be to, tik per dvejus metus (2016–2018 m.) ES piliečių, kurie norėtų, kad ES imtųsi daugiau veiksmų šioje politikos srityje, padaugėjo 10 % (nuo 55 % iki 65 %)

2.7. Atsižvelgdamas į tai, Komitetas apgailestauja, kad bendras ES finansavimas lyčių lygybės priemonėms 2014–2020 m. laikotarpiu sudaro tik 6,17 mlrd. EUR, arba apie 0,6 % visų asignavimų. EESRK ragina, kad lyčių lygybė liktų atskiru tikslu būsimose finansinėse programose, aiškiai išsipareigojant siekti lyčių lygybės ir lyčių aspekto integravimo ir numatant lyčių rodiklius, poveikio lytims vertinimus ir biudžeto sudarymą atsižvelgiant į lyčių aspektą tiek ES, tiek nacionaliniu lygmenimis. Lyčių aspekto integravimas ir konkrečių lėšų skyrimas lyčių lygybės priemonėms turėtų būti įtraukti ne tik į užimtumui ir socialinei įtraukčiai ar pagrindinėms žmogaus teisėms skirtas programas (pavyzdžiui, ESF, Teisių, lygybės ir pilietybės (REC), PMIF, EaSI lėšomis), bet ir į politikos sritis, kurios nėra laikomos tiesiogiai susijusiomis su lyčių lygybe, tačiau gali turėti didelio poveikio lytims, pavyzdžiui, IRT, transporto, miestų ir kaimų plėtros, verslo, paramos investicijoms, darnaus vystymosi ir aplinkos politiką. Remiantis lyčių lygybės indeksu įvertintas lyčių lygybės aspektas turėtų tapti neatsiejama ES semestro proceso dalimi, įskaitant šalių ataskaitas ir konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas.

2.8. Atsižvelgdamas į judėjimo #MeToo paskatintą pastaruoju metu padidėjusį istorijų viešinimą, Komitetas labai palankiai vertina Europos ombudsmeno rekomendaciją priimti griežtesnį elgesio kodeksą visose ES institucijose ir mano, kad valstybių narių viešosios institucijos jį taip pat turėtų nedelsdamos pritaikyti ir priimti.

2.9. EESRK ragina viešąsias institucijas ir pilietinės visuomenės organizacijas visoje ES ne tik skatinti lyčių lygybę savo politikoje ir išorės veiksmuose, bet ir diegti pavyzdines vidaus priemones, pavyzdžiui, skatinti skirti moteris į su sprendimų priėmimu susijusias pareigas ir integruoti lyčių lygybės priemones visose savo politikos srityse ir procesuose, o tai šiuo metu yra ribota, bet galėtų tapti tvirtu teigiamu pavyzdžiu susijusioms viešosioms institucijoms ir įmonėms ir skatinti dialogą dėl lyčių lygybės priemonių įgyvendinimo visais Europos visuomenės lygmenimis.

3. **Ekonomika**

3.1. Vienodos galimybės naudotis ekonominiais ištekliais yra ne tik ekonominio moterų savarankiškumo klausimas, bet ir būtina sąlyga siekiant ES tikslų tvaraus ekonominio augimo, kokybiško užimtumo, socialinės sanglaudos, klestėjimo ir konkurencingumo srityse. Skatinti moteris dalyvauti darbo rinkoje itin svarbu norint skatinti pažangų, tvarų ir integracinį augimą ir apskritai BVP, siekiant užtikrinti, kad ES visapusiškai išnaudotų turimus gebėjimus.

3.2. Darbo rinkoje Europos moterys vis dar patiria nuolatinę lyčių nelygybę, segregaciją ir moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumą, kuris iki 2030 m. ES kainuos apie 240 mlrd. EUR BVP ir dėl kurio iš karto daromas poveikis moterų darbo užmokesčiui „į rankas“ ir ilgalaikis poveikis jų socialinėms garantijoms ir pensijai. Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos konsultacijas, siekiant įvertinti Direktyvos 2006/54/EB, kuria įgyvendinamas Sutartyje įtvirtintas vienodo darbo užmokesčio principas, nuostatas, kad būtų galima užtikrinti geresnę praktinį vienodo darbo užmokesčio už vienodos vertės darbą principo įgyvendinimą.

3.3. Nors kai kurie žmonės patys pasirenka dirbti trumpesnę darbo dieną, daugiau kaip ketvirtadalis Europos gyventojų tokią užimtumo formą renkasi ne savo noru. Ne visą darbo dieną dirba pernelyg didelė moterų dalis ir tokį jų pasirinkimą dirbti dažnai lemia priežiūros pareigos. Nesavanoriško darbo ne visą darbo dieną dalis pastaraisiais metais tik šiek tiek sumažėjo (0,1 %). Viena iš nesavanoriško darbo ne visą darbo dieną priežasčių yra tinkamos priežiūros infrastruktūros bei lanksčių darbo sąlygų, galinčių užtikrinti geresnę profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, trūkumas. Moterys apskritai dažniau patiria skurdą ir turi mažiau galimybių siekti karjeros. Be to, visoje ES beveik du kartus mažiau moterų nei vyrų yra įsteigusios savo verslą.

3.4. Todėl EESRK ragina imtis veiksmingų priemonių siekiant moterims ir vyrams užtikrinti vienodas galimybes dalyvauti darbo rinkoje ir panaikinti horizontaliąją ir vertikaliosią skirtingų profesijų atstovų lyčių segregaciją. Pagrindiniu prioritetu turėtų būti tikslas sukurti daugiau galimybių moterims gauti kokybišką darbą visą darbo dieną, naudojantis lanksčiomis sąlygomis.

3.5. Komitetas mano, kad labai svarbu skatinti šeimai ir lyčių lygybei palankią darbo politiką ir įgyvendinti keičiamąsias ir tikslines priemones, kurios padėtų mažinti netolygų priežiūros ir namų ūkio išsipareigojimų pasiskirstymą tarp moterų ir vyrų⁽²⁾, ypač todėl, kad dėl ekonominių sąlygų darbuotojai patiria vis didesnę spaudimą. ES profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę stebėseną bus labai svarbi siekiant užtikrinti, kad būtų vykdomos išsamesnės reformos, susijusios su tinkamomis mokamomis atostogomis ir susitarimais dėl lanksčių darbo sąlygų. Be to, tai leis įvertinti naujų priemonių, kuriomis vyrai skatinami imti tėvystės ir vaiko priežiūros atostogas, poveikį.

(²) OL C 129, 2018 4 11, p. 44.

3.6. Deramos priemonės, kaip antai prieinamų ir įperkamų vaiko priežiūros ir ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimas, taip pat priemonės, kuriomis vyrai skatinami imti tėvystės atostogas, yra labai svarbios, kad tėvai ir prižiūrintieji asmenys galėtų patekti į darbo rinką, joje likti arba į ją sugrįžti. EESRK ragina Europos Komisiją parengti dokumentų rinkinį dėl priežiūros paslaugų, kuriuo būtų siekiama paskatinti Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimą ir papildyti Direktyvą dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros ir kuriame būtų numatytos įvairios politikos priemonės, finansavimas ir tikslinės rekomendacijos; be to, reikėtų peržiūrėti Barcelonos tikslus dėl vaikų priežiūros.

3.7. Kolektyvinės derybos gali atlikti svarbų vaidmenį sprendžiant lyčių nelygybės darbo rinkoje problemą. Įgyvendindami su tuo susijusias priemones socialiniai partneriai, valstybės narės ir ES institucijos turėtų vadovautis TDO pasaulinės ateities darbo komisijos rekomendacijomis dėl pokyčius lemiančios darbotvarkės siekiant lyčių lygybės.

4. Švietimas ir mokymas

4.1. Nepaisant didelių ir daug žadančių pokyčių moterų ir vyrų išsimokslinimo srityje, visose valstybėse narėse tebėra stereotipinių segregacijų modelių. Vyrai ir toliau labai retai dirba su tradiciniais moterų vaidmenimis siejamuose sektoriuose, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros ir rūpybos, humanitarinių mokslų ir menų ar pedagogikos ir edukologijos srityse, ir visose valstybėse narėse viršija moterų skaičių STEM (gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos) ir IRT sektoriuose. Moterims tai reiškia papildomus iššūkius, nes STEM, IRT ir su dirbtiniu intelektu susiję igūdžiai jau dabar yra labai svarbūs, o ateityje be jų nebus įmanoma išsiversti⁽³⁾.

4.2. Mažiau igūdžių turinčioms ir žemesnės kvalifikacijos moterims reikia papildomai padėti įsitvirtinti darbo rinkoje, nes lyčių nelygybė užimtumo srityje yra didžiausia tarp ne kvalifikuotų, žemos kvalifikacijos arba tarpsektorinę diskriminaciją patiriančių asmenų. Politikos priemonės, konkrečiai skirtos pažeidžiamoms moterų grupėms, visų pirma, moterims su negalia⁽⁴⁾ ir daug sunkumų patiriančioms moterims, padėtų pakelti jų kompetencijos lygį.

4.3. Moterys toliau vis aktyviau dalyvauja aukštojo mokslo sistemoje – daugelyje tretinio mokslo sričių jų yra daugiau nei vyrų. Tačiau segregacija tiek aukštojo mokslo, tiek profesinio mokymo srityse išlieka, o tai riboja karjeros galimybes netradiciniuose sektoriuose ir vienodas karjeros galimybes.

4.4. Todėl labai svarbu toliau spręsti lyčių stereotipų ir segregacijos švietimo ir mokymo srityje klausimą ir juos panaikinti remiant lyčių aspektą sutelktą mokymo programą švietimo ir konsultacijų karjeros klausimais srityse, rengti žiniasklaidos kampanijas, kuriomis berniukai ir mergaitės, moterys ir vyrai raginami rinktis profesinį kelią pagal turimus igūdžius ir gebėjimus; didinti karjeros ir tobulinimosi galimybes moterims ir vyrams, pasirinkusiems darbą netradiciniuose sektoriuose; moterims sudaryti tokias pačias sąlygas, kaip ir vyrams, pasinaudoti įgyto aukštojo išsilavinimo privalumais ir panaikinti moterims aukštosiose mokyklose taikomas „stiklo lubas“⁽⁵⁾, didinti galimybes teikti paramą moterims verslininkėms⁽⁶⁾, visų pirma netradiciniuose sektoriuose. Taip pat rekomenduojama didinti bendrą informuotumą lyčių lygybės klausimais ir valstybės tarnautojų ir specialistų kompetenciją lyčių klausimais.

5. Moterys ir skurdas

5.1. Moterims kyla didesnė skurdo rizika, iš dalies dėl to, kad jos gauna mažesnę valandinį darbo užmokestį, jos dominuoja tarp minimalųjį darbo užmokestį gaunančių darbuotojų ir dirba sektoriuose, kuriuose mokamas mažesnis darbo užmokestis, jos taip pat dažniau dirba ne visą darbo dieną, dirba pagal nelanksčias darbo sutartis arba nedirba dėl su kitų asmenų priežiūra susijusių priežasčių. Skurdo feminizacija yra daugelio veiksnių, įskaitant nepakankamą moters darbo įvertinimą bei vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą, pasekmė. Vyrų ir moterų užimtumo skirtumas gerokai padidėja, kai žmonės susilaukia vaikų – tai rodo, kad moterys patiria sunkumų derindamos vaiko auginimo ir priežiūros pareigas su savo darbu, o nėščios ar po motinystės atostogų į darbą grįžtančios moterys yra diskriminuojamos ir su jomis nesąžiningai elgiamasi.

5.2. Labai svarbu pripažinti, kad moterys nėra vienalytė kategorija ir kad reikia imtis konkrečių priemonių, skirtų moterims, patiriančioms su lytimi nesusijusią diskriminaciją ar kliūtis, t. y. neigalioms moterims, dėl rasės diskriminaciją patiriančioms moterims, LGBTQ+, moterims kaimo vietovėse, imigrantėms, pabėgėlėms ar prieglobsčio prašytojoms, taip pat jaunoms ir pagyvenusioms moterims.

5.3. Todėl Komitetas rekomenduoja stiprinti priemones, kuriomis skatinama lyčių lygybė vykdant ekonominę veiklą:

— integruoti lyčių aspektą į ekonominės plėtros iniciatyvas,

⁽³⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 45.

⁽⁴⁾ OL C 367, 2018 10 10, p. 20.

⁽⁵⁾ OL C 12, 2015 1 15, p. 10.

⁽⁶⁾ OL C 299, 2012 10 4, p. 24.

- skatinti lygybę užimtumo srityje siekiant vienodo ekonominio savarankiškumo ir finansinio saugumo,
- remti iniciatyvas, kuriomis padedama geriau suvokti moterų ekonominio savarankiškumo svarbą mažinant skurdą,
- mažinti darbinės veiklos pertrūkių ir skirtingų darbo formų poveikį moterų skurdo rizikai visą gyvenimą,
- parengti tikslinių politikos priemonių konkrečioms pažeidžiamoms moterų grupėms, kurioms labiausiai gresia skurdas,
- toliau reformuoti nacionalines pensijų sistemas, kad nustatant teises į pensijų išmokas būtų įvertinamas lyčių aspektas (pavyzdžiui, apskaičiuojant pensijas įtraukti motinystės ir (arba) tėvystės ir kitas su priežiūra susijusias atostogas),
- kovoti su vaikų skurdu, atsižvelgiant į lyčių aspektą ir laikantis holistinio požiūrio, kuriuo plėtojama sinergija tarp socialinės įtraukties, lyčių lygybės ir kitų politikos sričių ir politikos bei finansinių priemonių,
- persvarstyti, priimti ir taikyti makroekonominės politikos priemones ir plėtros strategijas, kuriose atsižvelgiama į skurstančių moterų reikmes ir pastangas.

6. Žmogaus teisės

6.1. Lyčių lygybė – tai pamatinis principas, neatsiejama žmogaus teisių dalis ir būtina sąlyga, kad žmogaus teisės būtų įgyvendinamos ir kad jomis galėtų naudotis visi asmenys.

6.2. EESRK smerkia visų formų smurtą prieš moteris ir ragina valstybes nares, kurios dar neratifikavo Stambulo konvencijos, nedelsiant tai padaryti. Reikėtų nustatyti visoje ES taikomus palyginamus duomenų apie smurtą prieš moteris rinkimo rodiklius, nes tai padėtų parengti veiksmingas politikos priemones. Šiuo tikslu patirtis, įgyta kai kuriose ES šalyse, galėtų būti orientyras pasirenkant sprendimus. EESRK taip pat ragina Komisiją atnaujinti Rekomendaciją dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių ir Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodeksą, dėl kurio susitarė Europos Komisija ir pasaulinės IT bendrovės, ir į neteisėto neapykantos kurstymo apibrėžtį įtraukti priekabiavimą prie moterų ir jų bauginimą internete.

6.3. Komitetas labai apgailestauja dėl Europoje dabar vyraujančio neigiamo požiūrio į lytinę ir reprodukcinę moterų sveikatą ir teises, kuris turi rimtų pasekmių moterų žmogaus teisėms ir kelia bendrą grėsmę žmogaus teisių visuotinumui. Be to, nors tam tikrose Europos šalyse buvo atšauktos teisinės nuostatos, susijusios su moterų galimybės naudotis teisėto nėštumo nutraukimo paslaugomis (net jei įrodyta, kad visapusiškas lytinis švietimas gali padėti 50 % sumažinti nepageidaujamų nėštumų skaičių), poveikis buvo padarytas ir kitiems moterų lytinės ir reprodukcinės sveikatos ir teisių aspektams, pavyzdžiui, nustatyti teisiniai reikalavimai norint gauti receptą skubiosios kontracepcijos priemonėms. Taip pat išgaliojo nemažai regresinių teisės aktų ir politikos priemonių, darančių įvairaus pobūdžio neigiamą poveikį moterų teisėms, įskaitant teisės aktus, kurie užkerta kelią lytiniam švietimui, trukdo skleisti informaciją apie seksualinę orientaciją ir lytinę tapatybę, be kita ko, švietimo tikslais, arba panaikina baudžiamąją atsakomybę už tam tikrų formų smurtą šeimoje.

6.4. EESRK ragina ES institucijas ir pilietinę visuomenę veikti kartu ir nedelsiant imtis griežtų veiksmų prieš tokius teisės aktus. Komitetas taip pat siūlo įsteigti ES lygmens skubios teisinės pagalbos fondą, kuris galėtų teikti paramą pilietinės visuomenės organizacijoms, teismuose užginčijančioms moterų teises pažeidžiančius teisės aktus.

6.5. EESRK taip pat pabrėžia, kad labai svarbu stengtis pašalinti kliūtis, kylančias moterims, ypač smurto aukoms, kai jos kreipiasi dėl pažeistų teisių gynimo, ir visoms moterims užtikrinti vienodas teises kreiptis į teismą, pašalinant ekonomines, kultūrinės ir (lytimi grindžiamas) institucines kliūtis, nes tai yra būtina moterų žmogaus teisių užtikrinimo sąlyga. Be to, Komitetas apgailestauja, kad vis dar nėra rodiklių, skirtų įvertinti valstybių narių pažangą moterų žmogaus teisių srityje, ir kad vyrai paprastai dažniau susiduria su neobjektyviu vertinimu ir netenka tėvų bei lankymo teisių.

7. Moterų dalyvavimas valdžioje ir priimant sprendimus

7.1. Nepaisant pastaraisiais metais padarytos pažangos, nepakankamas moterų dalyvavimas politinių ir ekonominių sprendimų priėmimo procesuose tebėra iššūkis ES ir jos valstybėms narėms. Visais valdžios lygmenimis vos trečdalis postų, kuriuose priimami politiniai sprendimai, užima moterys ir tik ketvirtadalis moterų eina aukštesnio ar žemesnio lygmens ministerines pareigas. Valstybinėse ir privačiose ekonominėse ir finansų institucijose vis dar dirba beveik vien vyrai.

7.2. EESRK apgailestauja, kad, nepaisant nuolatinių visos Europos Sąjungos ir paties Komiteto raginimų⁽⁷⁾, iki 2020 m. nebus pasiektas tikslas, kad įmonių valdybose 40 % sudarytų moterys. Jis atkreipia dėmesį į tai, kad diskusijos dėl Direktyvos dėl moterų įmonių valdybose išlieka ES Tarybai pirmininkaujančios Rumunijos darbotvarkėje, siekiant didinti moterų dalyvavimą sprendimų priėmimo organuose. Jis ragina Tarybą toliau dėti pastangas ir tęsti diskusiją dėl Direktyvos dėl moterų įmonių valdybose. Komitetas taip pat ragina pramonę imtis iniciatyvos ir iš esmės padidinti moterų, einančių aukščiausias su sprendimų priėmimu susijusias pareigas, skaičių.

7.3. Komitetas dar kartą⁽⁸⁾ rekomenduoja apsvarstyti galimybę įgyvendinti veiksmingas strategijas ir priemones (pvz., teisinės, biudžeto ir savanoriškas priemones, lyčių kvotas), kurios padėtų pašalinti „stiklo lubas“ ir pasiekti į pareigas stambiausiose politinėse struktūrose renkamų ir skiriamų asmenų lyčių pusiausvyrą. Įvertinti ir panaikinti lyčių normas, nuostatas ir stereotipus, kurie trukdo užtikrinti vienodą atstovavimą moterims einant su sprendimų priėmimu susijusias pareigas politikos, ekonomikos ir socialinėje srityse yra svarbiau nei kada nors anksčiau.

7.4. EESRK rekomenduoja Komisijai imtis iniciatyvos pritraukti daugiau moterų dalyvauti politikoje ir balsuoti už kvalifikuotas moteris kandidates, kuriant investavimo į jų įgūdžius priemones, išteklių fondus ir mentorių paslaugų tinklus.

7.5. EESRK palankiai vertina Komisijos Pirmininko Jeano-Claude'o Junckerio nustatytą tikslą užtikrinti, kad iki dabartinės kadencijos pabaigos bent 40 % Komisijos vidurinės ir vyresniosios grandies vadovų būtų moterys, ir pripažįsta, kad atsižvelgiant į tai, jog EESRK yra ES pilietinei visuomenei atstovaujantis ES organas ir tiltas tarp visuomenės ir ES institucijų, tenka apgailestauti, kad tik 30 % Komiteto narių yra moterys. Todėl Komitetas ragina Tarybą peržiūrėti savo gaires dėl EESRK narių skyrimo, kad būtų atsižvelgta į ekonominius, socialinius ir demografinius pokyčius Sąjungoje, kaip nurodyta SESV 300 straipsnio 5 dalyje. Komitetas sieks užtikrinti lyčių lygybę savo veikloje.

7.6. Neseniai patvirtintose Darbo tvarkos taisyklėse EESRK įsipareigojo užtikrinti lyčių lygybės ir nediskriminavimo principo laikymąsi visose savo politikos srityse. Šiuo tikslu EESRK patvirtins kovos su priekabiavimu politiką ir įsteigs stebėsenos grupę (*follow-up group*), kuri parengs gaires, kaip atsižvelgti į lyčių lygybės klausimus visoje savo veikloje, ypač rengiant nuomones.

8. Žiniasklaida

8.1. Žiniasklaida yra gyvybiškai svarbi formuojant visuomenės nuomonę, požiūrį ir išankstinių nusistatymą. Moterys – žiniasklaidos turinio rengėjos ir naudotojos, taip pat – jo dalis, tačiau žiniasklaidos turinys ne visada būna grindžiamas lyčių lygybe, jame gali būti pateikiama moteris žeminančių vaizdų, įtvirtinami lyčių vaidmenys, stereotipai ir normos. Dėl vis labiau plintančių skaitmeninių technologijų ir naujų komunikacijos formų santykis tarp moterų vaidmenų žiniasklaidoje ir jų ryšys su turinio rengėjais, naudotojais ir pačiu turiniu tapo dar sudėtingesnis.

8.2. Nors žiniasklaidos sektoriuje dirbančių moterų ES padaugėjo, jų skaičius pasiekė beveik pusę (44 %) žiniasklaidos sektoriaus darbo jėgos ir moterys sudaro didžiausią žurnalistikos ir informacijos specialybių absolventų grupę (68 %), žiniasklaidos organizacijose moterys pagal einamas pareigas dažniausiai gali daryti tik nedidelę įtaką organizacijos turiniui ir strategijai.

8.3. Kad būtų padidinta lyčių lygybė žiniasklaidos sektoriuje, labai svarbu pašalinti „stiklo lubas“ siekiant padidinti moterų užimamų su aukščiausio lygio sprendimais susijusių pareigų skaičių ir žiniasklaidos organizacijų įdiegtas savanoriškas priemones papildyti politikos priemonėmis, kurios padeda pertvarkyti žiniasklaidos sektorių ir jo turinį. Labai svarbu pradėti pripažinti, kokių rimtų padarinių turi žiniasklaidos turiniu formuojami lyčių stereotipai, taip pat įvertinti, kaip žiniasklaidoje atstovaujama vyrams ir moterims.

⁽⁷⁾ OL C 133, 2013 5 9, p. 68.

⁽⁸⁾ OL C 262, 2018 7 25, p. 101.

8.4. Reklamos sektoriui vis dar sunku proporcingai ir realistiškai vaizduoti ir moteris, ir vyrus. Moterys ir vyrai visuomenėje vis dar vaizduojami pasenusiu ir nepriimtiniu būdu, nors lyčių stereotipai dabar dažnai įgauna subtilesnes formas. EESRK mano, kad atėjo laikas šiai pramonei atsikratyti tokio pasenusio požiūrio ir imtis iniciatyvos siekiant užtikrinti, kad reklama turėtų veikiau teigiamą, o ne neigiamą poveikį atstovavimui lytims ir lyčių lygybės skatinimui visuomenėje, visų pirma kalbant apie lyčių stereotipų taikymą vaikams skirtoje reklamoje.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Ekonominės, technologinės ir socialinės permainos teikiant intensyviausias sveikatos paslaugas vyresnio amžiaus žmonėms“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2019/C 240/03)

Pranešėjas **Marian KRZAKLEWSKI**
Bendrapranešėjis **Jean-Pierre HABER**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 7 12
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2019 3 26
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	150 / 3 / 6

1. Išvados ir rekomendacijos ⁽¹⁾

1.1. Socialinio ir demografinio senėjimo problema Europoje bei etiniai, politiniai, ekonominiai ir socialiniai sprendimai, kuriuos reikia įgyvendinti, yra ne tik svarbus spręstinas uždavinys, bet ir Sąjungoje sukuria užimtumo, mokymo, ekonominės plėtros ir inovacijų srities galimybių.

1.2. Komitetas apgailestauja, kad Europos ekonominėje, socialinėje ir sveikatos politikoje nenumatyti didėjantys garbaus amžiaus žmonių poreikiai. Jis pageidauja, kad būtų atkreiptas dėmesys į socialinių ir ekonominių vyresnio amžiaus žmonių vaidmenį, taip pat į jų didžiulį užimtumo potencialą pasitelkiant senjorų ekonomiką (angl. *silver economy*) ir atsižvelgiant į vyresnio amžiaus asmenų priežiūros ir paslaugų poreikius.

1.3. Norint tiksliai įsivaizduoti su senėjimu susijusias socialines ir demografines realijas, reikalingas tinkamas šio reiškinio statistinis įvertinimas, todėl sveikatos ekonomikos požiūriu būtų naudinga atlikti dinamišką ir tikslinį demografinio senėjimo vertinimą, visų pirma įtraukiant tokius kintamuosius rodiklius kaip lytis, sveiko gyvenimo trukmė, aplinkos epidemiologija ir t. t. Todėl reikėtų įpareigoti demografų, sociologų ir gydytojų grupę parengti visų dinamiškų demografinio senėjimo rodiklių rinkinį.

1.4. Reikėtų patikslinti priežiūros ir asmeninių paslaugų įstaigose ir namuose apibrėžtį, nes šie terminai apima įvairią veiklą, kurią gali atlikti labai skirtingą statusą turintys paslaugų teikėjai.

Atsižvelgiant į didelę su vyresnio amžiaus asmenims teikiamomis paslaugomis susijusios veiklos įvairovę, nemanoma, kad šios paslaugos sudaro nuoseklų ES ekonomikos sektorių. Todėl reikėtų nustatyti bendrą visoje ES taikytiną teisinę vyresnio amžiaus asmenims teikiamų paslaugų apibrėžtį.

1.5. EESRK rekomenduoja teisę senti oriai pripažinti viena pagrindinių žmogaus teisių. Todėl, Komiteto manymu, turėtų būti dedamos visos pastangos, kad būtų užtikrintos lygios galimybės naudotis kokybiška sveikatos priežiūra ir paslaugomis.

1.6. EESRK norėtų, kad ES skaitmeninėje strategijoje būtų atsižvelgiama į galimybes toliau naudoti popierinius dokumentus, kad vyresnio amžiaus žmonėms būtų lengviau suprasti informaciją apie jiems teikiamas priežiūros paslaugas.

1.7. EESRK rekomenduoja suderinti būsto ir senėjimo politiką pasitelkiant novatoriškus apgyvendinimo sprendimus (pvz., moduliniai butai, bendri būstai, skirtingų kartų dalijimasis būstu, kolektyviniai būstai ir t. t.), kuriems reikėtų skirti daugiau dėmesio ir kurie turėtų būti įtraukti į Europos struktūrinių fondų specialios pagalbos programą.

⁽¹⁾ Šia nuomone papildoma 2012 m. gruodžio 13 d. EESRK nuomonė „Socialinių, sveikatos priežiūros ir švietimo asmeninių paslaugų sektoriaus būsimų pokyčių tendencijos ir pasekmės Europos Sąjungoje“ (OL C 44, 2013 2 15, p. 16) ir 2018 m. vasario 14 d. nuomonė „Pramonės permainos sveikatos sektoriuje“ (OL C 227, 2018 6 28, p. 11). Joje taip pat atsižvelgiama į 2008 m. liepos 2 d. Europos Komisijos rekomendaciją dėl tarpvalstybinio elektroninių sveikatos įrašų sistemų suderinamumo ir į 2019 m. vasario 6 d. rekomendaciją dėl Europos keitimosi elektroniais sveikatos įrašais formata.

1.8. Visos valstybės narės turėtų būti raginamos įsteigti nacionalines ir regionines senėjimo observatorijas, kurios bendradarbiautų su svarbiausiais ekonominėmis ir socialinėmis tarnybomis, kad:

- patobulintų teises priemones, kuriomis būtų užtikrinta vyresnio amžiaus žmonių socialinės ir finansinės padėties apsauga,
- padidintų vyresnio amžiaus žmonių vidaus judumą (būstas) ir išorės judumą (veikla, kelionės, laisvalaikis ir t. t.),
- užtikrintų priežiūros paslaugų namuose, senelių namuose ir visuose kituose alternatyviuose vyresnio amžiaus žmonių būstuose papildomumą,
- koordinuotų slaugytojų, prižiūrinių asmenų ir vyresnio amžiaus asmenims teikiamų paslaugų teikėjų veiksmus, atsižvelgiant į vyresnio amžiaus žmonėms teikiamos priežiūros kryptį, kurią nustato koordinuojantis gydytojas gerontologas ir slaugytojas.

1.9. ES turėtų numatyti sukurti senėjimo observatorių veiklos koordinavimo platformą, kuri, be kita ko, siūlytų tęstinį mokymą ir skleistų gerą patirtį, šiuo tikslu sukuriant viešą duomenų bazę apie geriausius produktus ir priemones, įrangą ir architektūrą, užtikrinančius vyresnio amžiaus žmonių kasdienio gyvenimo saugumą. EESRK pageidauja, kad ES aktyviau remtų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) programas, skirtas žmogiškiesiems ir socialiniams veiksniams, sietiniams su vyresnio amžiaus žmonėmis, taip pat epigenetikai, šiuo tikslu nustatant pagrindinius senėjimo molekulinis ir biologinius mechanizmus. Komitetas rekomenduoja sukurti Sąjungos technologijų platformą, kuri leistų geriau nukreipti MTTP į inovacijas, kartu užtikrinant garbaus amžiaus asmenų sveikatos apsaugą ir prevenciją.

1.10. EESRK ragina visus medicinos ir socialinio sektoriaus suinteresuotuosius subjektus kuo geriau naudotis skaitmeninių technologijų inovacijomis, pavyzdžiui, telemedicina, jutkliais, elektroninėmis kortelėmis, elektroniniais sveikatos įrašais, namų automatizavimo technologijomis ir apskritai senjorams skirtose erdvėse diegti dirbtinio intelekto technologijas.

Jis pageidauja, kad inovacijos būtų skatinamos panaikinant rinkų susiskaidymą ir nebetaikant korporatistinių metodų, kuriais sudaroma tikrų techninių kliūčių. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad trūksta Europos standartų ir sertifikatų vyresnio amžiaus žmonėms skirtoms priemonėms ir įrangai.

1.11. EESRK ragina bendrai naudotis naujomis skaitmeninėmis technologijomis, kad būtų skatinama tikra rinka, apimanti vyresnio amžiaus žmonių poreikius, ir būtų užtikrintos tvirtos investicijos Europoje.

Komitetas mano, kad reikėtų pasinaudoti skaitmeninių technologijų suteikiamu didesniu našumu siekiant padidinti vyresnio amžiaus žmonių gerovę ir numatyti atlikti pakartotinių socialinių darbuotojų ir paramedikų finansinės padėties vertinimą.

1.12. Profesinis mokymas šiame sektoriuje turi būti aktyviai remiamas. Į specialiąsias programas turi būti įtraukti su mityba, griuvimais namuose, smurtu prieš vyresnio amžiaus žmones ir specialistus, skaitmeninių technologijų naudojimu namuose, mirštančiųjų priežiūra ir kt. susiję klausimai. Struktūriniai fondai, visų pirma Europos socialinis fondas, turėtų finansuoti priežiūros ir paslaugų sektoriaus darbuotojų profesinį mokymą.

1.12.1. Atsižvelgdamas į tai, kad ES laikomasi skirtingo požiūrio, EESRK rekomenduoja nustatyti bendrą sistemą, kuri apimtų svarbiausius esamų mokymo programų aspektus, vadovaujantis panašiu modeliu, kuris buvo taikytas rengiant 2005 m. rugsėjo 7 d. direktyvą 2005/36/EB ir Direktyvą 2013/55/ES dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo.

1.13. Siekiant sudaryti sąlygas paslaugų vyresnio amžiaus žmonėms ir darbuotojų judumui bei jį skatinti, būtina nustatyti europinį gerontologijos srities slaugytojų, prižiūrinių asmenų ir pagalbinių darbuotojų mokymo pagrindą ne tik techniniu, bet ir socialiniu bei žmogiškuoju lygmenimis.

1.13.1. Kartu būtina atlikti pakartotinį už vyresnio amžiaus žmonių priežiūrą atsakingų darbuotojų socialinės ir finansinės padėties vertinimą. Formuojant nuoseklią ir veiksmingą senėjimo politiką taip pat svarbu pripažinti neformaliųjų slaugytojų sąvoką.

1.14. EESRK ragina surengti apskritojo stalo diskusijas finansų klausimais, kuriose dalyvautų svarbiausi medicinos ir socialinio sektoriaus subjektai, rinkų reguliavimo institucijos (t. y. valstybė ir vietos valdžios institucijos), pensijų fondų ir draudimo bendrovių atstovai, siekiant vyresnio amžiaus žmonėms užtikrinti paslaugų ir investicijų pastovumą, finansuoti darbo vietas ir pateikti rekomendacijas dėl tinkamos paslaugų kainos. Prieš šias centralizuotas apskritojo stalo diskusijas nacionalinėse ekonomikos ir socialinių reikalų tarybose bei EESRK turėtų būti surengta keletas decentralizuotų parengiamųjų posėdžių.

1.15. EESRK rekomenduoja parengti Europos komunikacijos politiką, kuri tiek ekonomikos, tiek socialiniu lygmeniu padėtų užtikrinti kuo didesnę vyresnio amžiaus žmonėms reikalingą kartų solidarumą.

2. Suderinta ir sureguliuota politika vyresnio amžiaus žmonėms

2.1. Norint tiksliai įsivaizduoti su senėjimu susijusias socialines ir demografines realijas, reikalingas tinkamas šio reiškinio statistinis įvertinimas ir socialiniu bei sveikatos srities aspektais grindžiamas požiūris. Būtų tikslinga:

— sutelkti sociologus ir demografus, kad šie parengtų išsamią ir perspektyvią socialinių ir demografinių senėjimo aspektų analizę (namų ūkių dydis ir sudėtis, santykiai su vaikais ir kitais artimaisiais, šeimų atskyrimo ir sudėties keitimo poveikis),

— sukurti vertinimo priemones Europoje, siekiant stebėti ir palyginti valstybių narių politiką ir perkelti gerosios patirties pavyzdžius.

2.2. Užtikrinant prevenciją galima apriboti sunkaus senėjimo poveikį, jeigu įvertinami su juo susiję uždaviniai, nustatomi oraus senėjimo komponentai (fizinė veikla, socialumas, ramybė, mityba), o žmogiškosios ir finansinės pastangos perorientuojamos šiam svarbiam uždaviniui įgyvendinti, nesudarant papildomos finansinės naštos mokesčių mokėtojams ir atsižvelgiant į finansų sistemų įvairovę.

2.3. Šios srities rekomendacijos turi būti grindžiamos moksliniais tyrimais, kuriuose daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama epigenetikai ir pagrindinių molekulinė ir biologinių senėjimo mechanizmų, kuriuos galėtų pagerinti maistinės mikromedžiagos ir žmogaus santykis su aplinka, nustatymui. Kokybiškų biologiškai aktyvių junginių, kuriais stabdoma ląstelių degeneracija, gamyba turėtų būti geriau kontroliuojama ir sertifikuojama siekiant didesnio jų poveikio.

2.4. Vyresnio amžiaus žmonėms skirtos paslaugos siejamos su dviem vienas kitą papildančiais modeliais: instituciniu modeliu (medicininė priežiūra senelių namuose) ir priežiūros namuose modeliu. Šio papildomumo efektyvumą galima užtikrinti tik išnagrinėjus abiejų modelių tikslus ir turinį, tiksliai apibrėžiant, kokiems žmonėms skirta ši priežiūra, taip pat geriau koordinuojant šios veiklos vykdytojus ir jų priemones.

2.5. Reikėtų surinkti ir susisteminti informaciją siekiant kiekybiškai ir kokybiškai įvertinti dabartinius medicinines priežiūros senelių namuose poreikius atsižvelgiant į tai, kad, remiantis nagrinėta literatūra, priežiūrą namuose (netgi didelės priklausomybės atvejais) renkami didžioji dauguma 85 metų ir vyresnio amžiaus žmonių.

2.6. Elektroninėmis kortelėmis ir elektroniniais sveikatos įrašais turėtų būti pradėta naudotis visose valstybėse narėse. Taip būtų galima geriau suprasti realią sveikatos būklę ir būtų sudarytos palankesnės sąlygos nustatyti konkrečių vyresnio amžiaus žmonių priežiūros kryptį.

2.7. Reikėtų skatinti laikytis suderinto požiūrio, taigi, siekti įvairių medicinos ir paramedicinos subjektų partnerystės, pirmenybę teikiant koordinuojančio gydytojo gerontologo ir pagrindinio slaugytojo vaidmeniui, šiuo tikslu stiprinant jų funkcijas, ir nustatyti sąsajas tarp institucinės priežiūros paslaugų, ambulatorinės priežiūros ir paslaugų, šeimos gydytojo ir neformaliųjų slaugytojų. Tai padėtų geriau suprasti, kokie yra įrangos ir patalpų vyresnio amžiaus žmonių priežiūrai poreikiai.

2.8. Turi būti pripažįstamas ir vertinamas ne tik specialistų, bet ir prižiūriniųjų asmenų dalyvavimas.

Šiuo požiūriu įdomi Japonijos „Fureai Kippu“ (FK) sistema (?).

2.8.1. Vadovaudamasi „Fureai Kippu“ sistemos pavyzdžiu, ES galėtų inicijuoti kartų „laiko banko“ bandomąjį projektą maždaug dešimtyje Europos regionų ir (arba) miestų, kad galėtų vėliau pasiūlyti valstybėms narėms, kurios pritartų šiam sumanymui, bendrai naudotis šia priemone, jeigu ji pasirodytų esanti veiksminga.

3. Racionali ir efektyvi būsto politika

3.1. Vyresnio amžiaus žmonių būsto klausimas yra sudėtingas ir opus. Jis turėtų būti sprendžiamas visada teikiant pirmenybę asmens pasirinkimui ir dialogui su šeima bei artimaisiais. Įgyvendinant racionalią senjorų būsto politiką reikia atsižvelgti į šiuos elementus:

— būstas sensta kartu su jo gyventojais. Išlaidos, susijusios su gyvenimu nepritaikytame būste, gali tapti nuskurdimą, socialinę atskirtį ir blogėjančią sveikatos būklę lemiančiu veiksniumi,

(?) Japonija (sparčiausiai senėjanti EBPO šalis) yra įdiegusi vadinamąją „Fureai Kippu“ sistemą, kuri yra vietos lygmens savitarpio pagalbos tinklas, „laiko bankas“, leidžiantis supažindinti gyventojus su savanoriška veikla. Remiantis subsidiarumo principu, šis tinklas apima visą pagalbą vyresnio amžiaus žmonėms arba neįgaliesiems, kuriems netaikomas sveikatos draudimas.

- pasirinkimas nebegali būti tik namai arba speciali įstaiga. Esama alternatyvių priežiūros formų. Reikėtų įvertinti socialinį ir ekonominį tam tikros priežiūros formos potencialą ir, atsižvelgiant į profilius ir patologijas, apibrėžti struktūras, kurias reikia sukurti (dienos centrai, nakties priežiūros centrai, į savarankiškumą orientuoti vietos centrai ir kt.),
- reikėtų skirti kognityvinius sutrikimus ir savarankiškumo praradimą,
- vyresnio amžiaus žmonių subūrimas neturi jokios kognityvinės naudos, be to, mokslškai įrodytas garbaus amžiaus žmonių psichinės ir fizinės sveikatos ryšys,
- dėl vyresnio amžiaus žmonių subūrimo ir visiškos priežiūros perėmimo smarkiai išauga vangumo ir pasidavimo likimui rizika. Todėl neišvengiamai vis dažniau pasitelkiamas medicininis gydymas ir skiriami vaistai.

3.2. Nekilnojamojo turto politika, susijusi su priklausomų vyresnio amžiaus žmonių apgyvendinimu specialiose įstaigose, turi būti racionali, kitaip ji bus neveiksminga, o vyresnio amžiaus asmenys patys negalės sumokėti išlaidų; taip pat svarbu atsižvelgti ir į geografinę padėtį. Ir toliau turi būti griežtai reikalaujama stengtis užtikrinti galimybę asmeniui pačiam priimti sprendimą dėl jo galimo apgyvendinimo specialioje įstaigoje.

3.2.1. Reikia numatyti dinamišką ir lanksčią nekilnojamojo turto ir miestų politiką, kad pirmenybė būtų teikiama būstų įvairi-
arūšiškumui, kartų solidarumui ir socialinei įtraukčiai.

3.3. Technologinė pažanga namų automatizavimo sistemų srityje yra svarbus būsto politikos elementas, kurį reikia įgyvendinti. Ji turėtų būti įgyvendinama ypatingą dėmesį skiriant kompetentingų ir kvalifikuotų darbuotojų teikiamai priežiūrai.

3.4. Inicijavos „Vyresnio amžiaus žmonėms draugiškas miestas“ (pranc. *Ville amie des Aînés*, VADA), kurią remia PSO, pagrindinis tikslas – skatinti aktyvų senėjimą optimizuojant vyresnio amžiaus žmonių sveikatą, integraciją ir saugumą. Vyresnio amžiaus žmonėms draugiškame mieste įvertinama esama padėtis, šioms žmonėms skirtos struktūros ir paslaugos ir parengiamas prioritetų ir poveikio vietoje užtikrinimo planas.

ES galėtų imtis iniciatyvos parengti programą, kuria būtų siekiama įgyvendinti įvairius vyresnio amžiaus žmonėms draugiškų miestų bandomuosius projektus, skirtus skirtingoms tikslinėms miestų gyventojų grupėms – pradedant (labai) didelių miestų kvartalais ir baigiant pusiau kaimo vietovėmis.

4. Pakartotinis specialistų vertinimas ir parama mokymui

4.1. Senėjančioje visuomenėje daugiau dėmesio reikia skirti simptomų nustatymui ir jų kintamumui. Reikia daugiau specialistų, kurie galėtų plėtoti sistemas ir procedūras. Taigi vis daugiau žmonių bus kviečiama dirbti reabilitacijos ir telemedicinos srityse.

Vykdam socialinį dialogą pageidautina sudaryti kolektyvines sutartis, kad būtų išvengta didelės sektoriaus darbuotojų rotacijos, šiuo tikslu primygtinai raginant pakartotinai įvertinti specialistų socialinę padėtį ir darbo užmokestį.

4.2. Statistiškai, kad ir koks būtų nagrinėjamas scenarijus, pagalbos namuose profesija veikiausiai bus didžiausias darbo vietų kūrimo šaltinis. Visoms su priežiūra ir pagalba pažeidžiamiems asmenims susijusioms profesijoms, kurios palyginti menkai priklauso nuo ekonomikos sąlygų, turėtų būti būdinga didelė užimtumo dinamika. Prižiūrintieji asmenys, pagalbinajai darbuotojai ir slaugytojai taip pat priskiriami profesijoms, kurios leis sukurti daugiausiai darbo vietų.

4.3. Visa nagrinėta literatūra leidžia daryti tą pačią išvadą: vyresnio amžiaus asmenų priežiūrą ir jiems skirtas paslaugas galima laikyti milžinišku darbo vietų kūrimo šaltiniu, nes pastebima aiški žemyno socialinio ir demografinio senėjimo tendencija. Didžiausią problemą kelia šių prastai apmokamų darbo vietų finansavimas, turint omenyje jų pridėtinę vertę, darbuotojų atsidavimą ir sunkias jų darbo sąlygas.

4.4. Prižiūrinčiųjų asmenų mokymas taip pat turi būti remiamas, nes jų buvimas ir darbas, papildantis specialistų darbą, yra neatsiejamas nuo vyresnio amžiaus žmonių gerovės. ES galėtų inicijuoti savanorišką pagalbos neformaliesiems slaugytojams politiką, šiuo tikslu pasiūlydama valstybėms narėms priimti socialinius teisės aktus. Tokiu būdu prižiūrinčiajam asmeniui būtų suteiktas konkretus statusas.

4.5. Visuomenės grupė, kuriai būtų skirtas profesinis mokymas vyresnio amžiaus asmenims teikiamų paslaugų srityje, paprastai yra menkai kvalifikuota (ar netgi nekvalifikuota), nes ji mažiau pratusi prie tradicinių mokymo procesų. Tačiau ji turi empirinių žinių. Todėl reikėtų sukurti mokymo, grindžiamo netipinėmis žiniomis (praktinės patirties ir gyvenimo įgūdžiais), skatinimo sistemą. EESRK rekomenduoja laikytis požiūrio, pagal kurį, nepamirštant kognityviojo mokymosi, siekiant nustatyti tinkamus kompetencijų profilius reikia naudotis įgytomis žiniomis grindžiamą pedagogiką.

4.6. Tikslinei auditorijai reikėtų sudaryti palankesnes sąlygas ir pasiūlyti mokymosi metodų užtikrinant didesnę lankstumą, kai pereinama prie būtinųjų techninių žinių:

- naudojant IRT (ir kitas) priemones, kuriomis sudaromos sąlygos gauti teorinių žinių ir informacijos,
- suteikiant konkrečių galimybių mainams,
- paskiriant nuolatinį mentorių,
- sukuriant interneto bendruomenes, su kuriomis būtų galima keistis žiniomis ir patirtimi.

4.7. Ypatingas dėmesys pirmiau išvardytiems dalykams turėtų būti skiriamas įgyvendinant programą „Erasmus+“. Be to, Europos biudžeto valdymo institucija turėtų pradėti ir remti diskusijas pagal biudžeto eilutę „Bandymai“.

5. Tinkama finansavimo politika

5.1. Visuotinės galimybės naudotis vyresnio amžiaus asmenims teikiamomis paslaugomis principas gali būti grindžiamas Europos vyresnio amžiaus žmonių platformos principu: paslaugų kaina turi būti tokia, kad nepablogėtų gyvenimo kokybė, nesumažėtų orumas ir nebūtų apribota pasirinkimo laisvė.

5.2. Senstantis asmuo tebėra tiesioginis ir netiesioginis socialinės struktūros subjektas. Netekdamas savarankiškumo jis atlieka pasyvų socialinį vaidmenį – kuria tiesiogines ir netiesiogines darbo vietas, reikalingas pagalbos tinklui organizuoti. Būtent tokiu metu visuomenė savo ruožtu gali imtis aktyvių veiksmų ir pritaikyti visus savo gebėjimus ir išteklius, kad užtikrintų visapusišką vyresnio amžiaus žmonių priežiūrą.

5.3. Apskritai vyresnio amžiaus asmenims teikiamas paslaugas tvirtai remia valdžios institucijos, pasitelkdamos priemones, kuriomis siekiama užtikrinti finansavimą privačių namų ūkių poreikiams patenkinti. Tačiau dėl šių paslaugų komercinimo ir monetizavimo kinta valdžios institucijų vaidmuo ir šių paslaugų valdymas. Priklausomiems asmenims skirtų paslaugų teikėjai, valstybė ir vietos bendruomenės yra linkę tapti rinkos reguliuotojais, nes nustato procedūras, kuriomis siekiama užtikrinti rinkos efektyvumą ir pagalbos gavėjų pasitikėjimą. Tai daugiausia susiję su vietos veiklos vykdytojų kontrole, paslaugų kokybe ir informacijos sklaida. EESRK pageidauja, kad Komisija rekomenduotų valstybėms narėms užtikrinti rinkų skaidrumą ir gerinti veiklos vyresnio amžiaus asmenims teikiamų paslaugų srityje kokybę.

5.4. Siekiant užtikrinti faktinį paslaugų vyresnio amžiaus asmenims poreikio finansavimą, reikėtų paskatinti valstybes nares sudaryti palankesnes sąlygas įdiegti draudimo savarankiškumo netekimo atveju priemonę, kuri, pageidautina, būtų integruota į socialinės apsaugos sistemą. Šis draudimas turėtų būti įtrauktas, kad būtų finansuojamos paslaugos ir įranga, kuriomis sudaromos sąlygos veiksmingai užtikrinti savarankiškumą. Draudimas savarankiškumo netekimo atveju turėtų apimti poreikius, susijusius su priežiūra ir paslaugomis namuose, taip pat laikiną arba nuolatinę institucinę globą.

5.5. Nors šis draudimas turi būti įtrauktas į valstybių socialinės apsaugos sistemas, finansavimo negalima užtikrinti tik iš mokesčių bazės. Reikėtų numatyti finansavimą ir iš kitų viešųjų bei privačių šaltinių, pavyzdžiui, iš pensijų fondų.

Pageidautina, kad šiuo metu Komisijos iniciatyva būtų atliktas socialinių ir ekonominių perspektyvų tyrimas dėl darbo vietų vyresnio amžiaus asmenims teikiamų paslaugų srityje finansavimo Sąjungos teritorijoje. Šiame tyrime turėtų būti numatytos įvairios viešojo ir privatačio finansavimo sąlygos, pasiūlyti viešojo ir privatačio sektorių partnerystėmis grindžiami investicijų mechanizmai ir pateiktos įvairios rekomendacijos tiek viršvalstybiniu, tiek valstybių narių lygmeniu. Šio tyrimo forma turėtų būti nustatyta remiantis apskritojo stalo diskusijomis finansų klausimais, kuriose dalyvautų svarbiausi už pagalbą vyresnio amžiaus žmonėms atsakingi subjektai.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Darbas su asbestu atliekant su energija susijusį renovavimą“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2019/C 240/04)

Pranešėjas **Aurel Laurențiu PLOSCEANU**

Bendrapranešėjis **Enrico GIBELLIERI**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 7 12
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2019 3 26
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	199 / 4 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina plataus užmojo Pastatų energinio naudingumo direktyvos peržiūrą, tačiau taip pat pripažįsta, kad asbestas kelia didelį pavojų ir yra pagrindinė profesinio vėžio Europoje priežastis. EESRK mano, kad norint pasiekti plataus užmojo Europos pastatų ūkio renovavimo tikslus, kad būtų sukurti sveiki ir efektyviai energiją vartojantys namai ir darbo vietos, būtina su energija susijusį renovavimą susieti su kenksmingų medžiagų šalinimu, kad ši našta nebūtų užkrauta ateinančioms kartoms.

1.2. Europos Komisija turi atsižvelgti į Europos Parlamento rezoliuciją dėl su asbestu susijusių pavojų sveikatai darbe ir vis dar esančio asbesto pašalinimo galimybių (2012/2065(INI) ir EESRK nuomonę savo iniciatyva „Visiškas asbesto pašalinimas Europos Sąjungoje“, taip pat į jose pateiktus pasiūlymus.

1.3. Europos Komisija turėtų siekti bendradarbiauti su Tarptautine darbo organizacija (TDO) ir Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) naudodamasi ankstesnėmis TDO ir (arba) PSO programomis. Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra ir Europos Komisija turėtų kartu remti tokius veiksmus Europos Sąjungoje.

1.4. Siekdama užtikrinti medžiagų perdirbamumą ir naudojimą iki gyvavimo ciklo pabaigos, taip pat įgyvendinti ES tikslą kurti žiedinę ekonomiką, Europos Komisija turėtų aktyviai skatinti gyvavimo ciklu grindžiamą požiūrį į pastatų projektavimą ir statybines medžiagas.

1.5. Rengdama papildomas priemones, pavyzdžiui, skaitmeninį žurnalą ir pastato renovacijos pasą, skirtas informuoti vartotojus apie pastatų renovavimo galimybes ir padėti įgyvendinti individualiems poreikiams pritaikytus renovavimo planus, grindžiamus specialistų atliktu auditu, Europos Komisija kenksmingų medžiagų pašalinimą turėtų laikyti prioritetu. Tai galėtų apimti kitas papildomas ES lygmens priemones visuomeniniuose pastatuose esančių kenksmingų medžiagų registravimui siekiant apsaugoti vartotojus.

1.6. Siekdamas pagerinti visų darbuotojų apsaugą nuo pavojaus patirti asbesto poveikį, Europos Komisija ir valstybės narės įvairių rizikos grupių atžvilgiu peržiūri, kaip į nacionalinę jų teisę perkelta ir praktiškai įgyvendinama Direktyva dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su asbesto veikimu darbe (Direktyva 2009/148/EB). Europos Komisija ir valstybės narės turėtų bendradarbiauti siekdamas efektyviai pasinaudoti ES struktūrinių ir investicijų fondų lėšomis asbestui šalinti.

1.7. Su energija susijęs renovavimas apima daugelį Europos Sąjungos teisės sričių. Siekiant užtikrinti politikos suderinamumą sprendžiant su kenksmingomis medžiagomis susijusius klausimus reikėtų įvertinti ES ir nacionalinius teisės aktus. Tai apima atliekų teisės aktus ir pakankamo sąvartynų, kuriuose būtų tvarkomos asbesto atliekos, skaičiaus užtikrinimą.

1.8. Valstybės narės turėtų sukurti registrus ir užtikrinti, kad informacija apie kenksmingas medžiagas taptų svarbiausia egzistuojančių arba naujai projektuojamų pastatų renovacijos paso sudedamąja dalimi.

1.9. Itin svarbu, kad ilgalaikės renovacijos strategijas valstybės narės kurtų atsižvelgdamos į su asbestu ir kitomis kenksmingomis medžiagomis susijusius pavojus.

1.10. Valstybės narės privalo užtikrinti, kad finansinės paramos (pvz., mokesčių atskaitos ar subsidijų) teikimo su energija susijusiam renovavimui kriterijai būtų aiškiai nustatyti, kad atlikdami renovaciją namų savininkai galėtų visiškai pašalinti kenksmingas medžiagas.

1.11. Valstybės narės turi padėti socialiniams partneriams pritaikyti mokymus, kvalifikacijas ir darbo vietų profilius prie būsimų poreikių. Tai turėtų būti daroma siekiant, kad ši pramonė taptų patrauklesnė jauniems darbuotojams ir moterims.

1.12. Reikėtų visapusiškai pripažinti ir remti ypatingą socialinių partnerių vaidmenį ir atsakomybę siekiant įveikti pavojus ir apsaugoti darbuotojus. Įvairios organizuotos pilietinės visuomenės grupės taip pat turėtų dalyvauti šiame procese, nes asbestas daro poveikį profesiniam gyvenimui, sveikatai, vartotojų apsaugai ir aplinkai. Tai ypač aktualu, kai kalbama apie asmenų, sergančių su asbestu susijusiomis ligomis, pripažinimą ir jų patirtos žalos atlyginimą.

1.13. Valstybės narės gali padėti įvertinti ir skatinti gerąją patirtį ir naujas technologijas siekiant apsaugoti pastatų darbuotojų ir gyventojų sveikatą ir užtikrinti jų saugą.

1.14. Atsižvelgdamas į tai, kad šis klausimas labai svarbus, EESRK pristatys šią nuomonę jungtinėje konferencijoje su Europos Parlamentu, Europos regionų komitetu ir Europos Komisija.

2. Bendrosios nuostatos

2.1. Peržiūrėta Pastatų energinio naudingumo direktyva darys didelį poveikį statybos pramonės ekonominei veiklai, nes padidės vidutinis metinis renovacijos mastas. Vienas svarbiausių peržiūrėtos Pastatų energinio naudingumo direktyvos pakeitimų yra susijęs su užmojų dydžiu, nes vidutinis metinis renovacijos mastas turėtų padidėti nuo 1 % iki 3 %. Tai darys teigiamą poveikį užimtumui ir bus suteikta galimybė skatinti naujus ir papildomus įgūdžius bei kvalifikacijas, kad statybos pramonėje būtų užtikrintas tvarus ir kokybiškas užimtumas ir konkurencingumas.

2.2. Politikos formuotojai ir suinteresuotieji subjektai turi žinoti apie galimą Europos pastatų atnaujinimo srityje dirbančių darbuotojų sveikatai kylantį pavojų, visų pirma susijusį su kenksmingų medžiagų, pavyzdžiui, asbesto, poveikiu. Pavojus gresia namų savininkams, gyventojams ir patalpose dirbantiems darbuotojams. Peržiūrėtoje Pastatų energinio naudingumo direktyvoje atkreipiamas dėmesys į sveikatos problemas, o iš dalies keičiančioji Direktyvos (ES) 2018/844 14 konstatuojamojoje dalyje konkrečiai numatyta, kad „valstybės narės turėtų remti esamų pastatų energinio naudingumo didinimo priemones, kurios padeda užtikrinti sveiką patalpų vidaus aplinką, be kita ko, pašalinant asbestą ir kitas kenksmingas medžiagas, užkertant kelią neteisėtam kenksmingų medžiagų pašalinimui ir sudarant palankias sąlygas galiojančių teisėkūros procedūra priimtų aktų, kaip antai Europos Parlamento ir Tarybos direktyvų 2009/148/EB ⁽¹⁾ ir (ES) 2016/2284 ⁽²⁾, laikymuisi“.

2.3. Iš tiesų daug pastatų, kuriems reikia su jų energiniu naudingumu susijusių patobulinimų, buvo pastatyti anksčiau, nei įsigaliojo draudimas naudoti asbestą. Apskaičiuota, kad šiuo metu apie 35 % ES pastatų pastatyta seniau nei prieš 50 metų ir beveik 75 % pastatų energija vartojama neefektyviai, vadinasi, didžioji dalis pastatų Europoje atitinka renovacijos iki 2050 m. reikalavimus. Be to, per ateinančius dešimtmečius reikės saugiai pašalinti didelį kiekį asbesto.

2.4. Pagal peržiūrėtos Pastatų energinio naudingumo direktyvos 2a straipsnio 2 dalį valstybės narės savo ilgalaikėse renovacijos strategijose turi parengti veiksmų gaires, kuriose būtų išdėstytas veiksmų planas, kaip iki 2050 m. pertvarkyti pastatus. Atsižvelgiant į tai, kad Europoje yra daug pastatų, kuriuos statant buvo naudojamas asbestas, valstybės narės turėtų parengti ilgalaikės renovacijos strategijas, siekdamas kuo labiau sumažinti pavojų darbuotojų, gyventojų ir plačiosios visuomenės sveikatai.

2.5. Su energija susijusį esamų pastatų renovavimą atliekantys darbuotojai turi turėti konkrečių žinių ir įgūdžių. Šie poreikiai apibrėžiami Europos statybos pramonės sektorių socialinių partnerių projekte „Profesinio mokymo priemonės mažai energijos reikalaujančių pastatų srityje“(VET4LEC). Svarbu, kad visų profesijų atstovai, profesionalūs statybininkai arba asmenys, kuriems atsitiktinai tenka dirbti su asbestu, turėtų tinkamą kvalifikaciją.

2.6. Asbestas Europos Sąjungoje tebėra pagrindinė profesinio vėžio priežastis. Tarptautinės profesinės sveikatos komisijos duomenimis, dėl asbesto poveikio Europoje kasmet miršta apie 88000 žmonių, jis taip pat lemia 55–85 % su darbu susijusio plaučių vėžio atvejų. Iki XXI a. trečiojo ir ketvirtojo dešimtmečių pabaigos mirtingumas ir toliau didės. NET naudojant surištą asbestą gali išsiskirti daug kenksmingų asbesto pluoštų.

2.7. Pastatų energinio naudingumo direktyvos įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu valdymo struktūra turi atremti dabartinius ir būsimus iššūkius. Pastatų energinio naudingumo direktyvos 2a straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad siekdama remti savo ilgalaikės renovacijos strategijos plėtojimą, kiekviena valstybė narė surengia dėl jos viešas konsultacijas. Valstybės narės nustato įtrauktųjų konsultacijų dėl savo ilgalaikės renovacijos strategijos įgyvendinimo tvarką, kartu veiksmingiau įtraukdamos atitinkamus viešojo ir privataus sektorių subjektus remdamosi plataus masto konsultacijomis ir tikru dalyvavimu.

3. Pastabos dėl Europos Sąjungos institucijų

3.1. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl su asbestu susijusių pavojų sveikatai darbe ir vis dar esančio asbesto pašalinimo galimybių (2012/2065(INI)), kurioje, be kita ko, ragino Komisiją taikyti kompleksinį požiūrį į su energija susijusį renovavimą ir asbesto pašalinimą. EESRK nuomonėje savo iniciatyva „Visiškas asbesto pašalinimas Europos Sąjungoje“ pateiktos panašios rekomendacijos. Europos Komisija ėmėsi tam tikrų priemonių dėl šių pasiūlymų, tačiau turėtų dėti daugiau pastangų, kad paspartintų pažangą.

3.2. Kadangi beveik visose esamų pastatų, pastatytų anksčiau, nei įsigaliojo draudimas naudoti asbestą, dalyse buvo naudojami asbesto turintys gaminiai, atliekant bet kokios rūšies renovacijos veiklą gali kilti pavojus, kad išsiskirs asbesto pluoštų. Reikia kontroliuoti galimą poveikį darbuotojams, todėl Europos Komisija turi pradėti vertinti nustatytą europinėje darbo vietoje taikytiną asbesto pluoštų ribinę vertę, kuri siekia 100000 pluoštų/m³ (Direktyva 2009/148/EB), siekdama nustatyti, ar ją taikant užtikrinama pakankama darbuotojų sauga. Tarptautinė profesinės sveikatos komisija ribines vertes rekomenduoja sumažinti iki 1000 pluoštų/m³.

3.3. Šiuo metu valstybėse narėse taikomi asbesto ir kitų kenksmingų medžiagų registravimo metodai iš esmės neatitinka nustatyto tikslo. Nors daugelyje valstybių narių arba regionų kenksmingos medžiagos yra registruojamos, šie registrai dažnai būna neišsamūs ir viešai neprieinami, be to, daugelis jų nėra atnaujinami. Kai kuriose šalyse tokių registrų visai nėra. Lenkija – svarbi išimtis: šioje šalyje įgyvendinama plataus užmojo asbesto kiekio mažinimo programa, kuriai teikiama valstybės parama, o naudojant viešai prieinamą asbesto registrą sudaromos palankesnės sąlygos ją įgyvendinti.

3.4. Pažangiame pastatuose esančių kenksmingų medžiagų registre turėtų būti nurodoma: konkreti pastato buvimo vieta ir kenksmingų medžiagų kiekis, nustatyta galima grėsmė ir jos pašalinimo terminas, pagrindiniai valdžios institucijų statistikos tikslais renkami duomenys, taip pat informacija, skirta pašalinimo strategijoms ir finansinėms paskatoms kurti, o valdžios institucijoms, gyventojams, rangovams ir darbuotojams turėtų būti suteikiama galimybė susipažinti su atitinkama informacija apie saugą ir sveikatą.

3.5. Reikia tobulinti nuo asbesto poveikio nukentėjusių asmenų pripažinimo ir jų patirtos žalos atlyginimo procedūras, taip pat turėtų būti sudaromos palankesnės sąlygos susipažinti su reikalinga informacija, kad nukentėję asmenys galėtų išsakyti savo nuomonę ir pasinaudoti teisine, finansine ir asmenine parama. Reikėtų remti nuo asbesto poveikio nukentėjusių asmenų asociacijas. Tai gali padėti sumažinti šių asmenų patiriamą asmeninę pripažinimo procedūrų našta, kuri visada padidina jų ligos keliamas kančias.

3.6. Pasitelkiant Pastatų energinio naudingumo direktyvos valdymo struktūrą kiekvienu lygmeniu reikėtų nustatyti konkrečius tikslus remiantis nustatytomis pagrindinėmis problemomis ir padarytos pažangos vertinimu. Reikėtų kurti Europos priemones, skirtas ilgalaikių nacionalinių renovacijos strategijų įgyvendinimui remti, pavyzdžiui, rengti gaires, nustatyti rodiklius, atlikti lyginamąją analizę, keistis geriausia patirtimi ir atlikti tarpusavio peržiūras.

4. Pastabos dėl Pastatų energinio naudingumo direktyvos įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu

4.1. Peržiūrėta Pastatų energinio naudingumo direktyva valstybės narės įpareigojamos kurti ilgalaikes renovacijos strategijas. Atsižvelgiant į Pastatų energinio naudingumo direktyvos 7 straipsnį, itin svarbu, kad šios ilgalaikės strategijos būtų kuriamos atsižvelgiant į su asbestu ir kitomis kenksmingomis medžiagomis susijusius pavojus.

4.2. Valstybės narės įpareigojamos parengti ir įgyvendinti ilgalaikes renovacijos strategijas. Tai turėtų būti daroma kartu su atitinkamais subjektais, be kita ko, įvairiais teritoriniais lygmenimis, pavyzdžiui, regionų ir savivaldybių lygmenimis. Be abejo, turi būti atsižvelgiama į nacionalinius administracinių ir organizacinių struktūrų skirtumus.

4.3. Finansinės paramos (pvz., mokesčių atskaitos ar subsidijų) teikimo su energija susijusiam renovavimui kriterijai turėtų būti aiškiai apibrėžti taip, kad taikydami su energija susijusio renovavimo priemones namų savininkai galėtų pašalinti kenksmingas medžiagas; tai gali apimti ir energetiškai aktyvių medžiagų, pavyzdžiui, integruotų fotovoltinių sistemų, panaudojimą. Svarbu, kad finansinėms paskatomis, skirtomis mažinti kenksmingų medžiagų kiekį, būtų galima pasinaudoti ir tada, kai jų pašalinimas nėra tiesiogiai susijęs su pastato energiniu naudingumu. Tai gali padėti kurti sveikas gyvenimus ir darbai skirtas erdves, kuriose būtų efektyviai vartojama energija, ir sudaryti palankesnes sąlygas plataus masto asbesto pašalinimui.

4.4. Vartotojai reikalauja papildomos paramos, teikiamos didinant informuotumą apie pastatuose esančių kenksmingų medžiagų, kurios gali turėti neigiamo poveikio sveikatai ir patalpų oro kokybei, keliamą pavojų ir būdus jį sumažinti vykdam su energija susijusio renovavimo darbus. Konsultantai energetikos klausimais, auditoriai ir kiti paramos vartotojams teikėjai turėtų būti kompetentingi ir kvalifikuoti teikti informaciją apie šalinimą ir finansavimo galimybes.

4.5. Šiuo metu daugelyje valstybių narių taikomų mokymo reikalavimų ir nuostatų nepakanka, kad būtų galima tinkamai apsaugoti darbuotojus nuo asbesto keliamo pavojaus. Iš esmės kiekvienas darbuotojas statybos pramonėje susiduria su galimu pavojumi dirbant patirti asbesto poveikį. Pagal Direktyvą dėl asbesto veikimo darbe (Direktyvą 2009/148/EB), kiekvienam pavojų patiriančiam darbuotojui reikia pavojaus lygį atitinkančių mokymų, tačiau šią direktyvą perkėlus į nacionalinę teisę daugelyje valstybių narių į šį reikalavimą nėra pakankamai atsižvelgiama – dažnai mokymai rengiami tik tiems darbuotojams, kurie gali patirti didelės koncentracijos poveikį (pvz., šalinant asbestą ir (arba) griauinant). Valstybės narės skatinamos įvairių rizikos grupių atžvilgiu peržiūrėti, kaip į nacionalinę jų teisę perkelta ir praktiškai įgyvendinama direktyva, kad galėtų pagerinti visų darbuotojų apsaugą nuo pavojaus patirti asbesto poveikį.

4.6. Svarbu aktyviau didinti informuotumą ir rengti konkrečius profesinius mokymus, įskaitant visų pirma jauniems darbuotojams skirtą bendro pobūdžio informuotumo didinimą, galintį apimti profesinį rengimą ir mokymą. Mokymai turėtų būti parengti taip, kad atitiktų darbuotojų, kurie retkarčiais susidurs su asbestu, poreikius ir padėtų jiems pašalinti nelabai pavojingas medžiagas, pavyzdžiui, nepažeistus asbestcemenčio stogus ir vamzdžius. Tai ypač svarbu mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ). Galiausiai reikėtų atskirai atsižvelgti į specializuotų asbesto kiekio mažinimo bendrovių, galinčių reguliariai tvarkyti pavojingas medžiagas ir dirbti su dideliu jų kiekiu, poreikius.

4.7. Statybos pramonėje veikiančios Europos socialiniai partneriai daugeliu kalbų parengė asbesto informacijos modulius, skirtus saugiau tvarkyti asbestą. Valstybės narės skatinamos pačios imtis informuotumo didinimo veiklos arba platinti esamą medžiagą.

4.8. Reikia skatinti naudotis esamomis naujomis technologijomis ir darbo metodais, skirtais pastatų darbuotojų ir gyventojų sveikatai apsaugoti ir saugai užtikrinti, ir juos įgyvendinti. Darbo vietoje taikomos bendros dulkių kiekio mažinimo priemonės gali padėti sumažinti įvairaus pobūdžio neigiamą poveikį sveikatai, kurį, be kita ko, sukelia kristalinis silicio dioksidas, medienos dulkės ir asbestas. Sumažinti dulkių kiekį galima įvairiais būdais, pavyzdžiui, siurbiant dulkes jų susidarymo vietoje arba „surišant“ jas vandeniui ar geliui. Medžiagoms pašalinti nuo paviršių, uždaru erdvių, lubų ir pastato sienų jau naudojami nuotolinio valdymo robotai. Atsakingas požiūris į kenksmingų medžiagų keliamą pavojų gali padėti skatinti naujoves.

4.9. Svarbu spręsti neretai pagrįsto supratimo, kad darbo vietos statybos sektoriuje yra pavojingos ir kenkia sveikatai, klausimą. Tai svarbus aspektas atsižvelgiant į darbo jėgos senėjimą. Visapusiškai valdant su asbestu ir kitomis kenksmingomis medžiagomis susijusią riziką, patiriamą atliekant su energija susijusį renovavimą, galima pasiekti, kad ši pramonė taptų patrauklesnė jauniems vyrams ir moterims.

4.10. Atliekant su energija susijusį renovavimą kuriamos naujos profesijos ir keičiamos esamos darbo vietos. Tai galimybė padidinti sektoriaus patrauklumą ir sukurti naujų ir patrauklių darbo vietų. Tampa vis svarbiau spręsti su demografiniais pokyčiais susijusias problemas statybos pramonėje, kuriant darbo vietų profilius ir sudarant darbo sąlygas, atitinkančias jaunų darbuotojų, ypač moterų, lūkesčius.

4.11. Eilinis žmogus patalpose praleidžia maždaug 90 % laiko. Statybinės medžiagos šiais laikais retai būna homogeninės. NET akivaizdžiai paprasti produktai gaminami naudojant įvairius cheminius produktus ir priedus; tai dažnai būna susiję su techniniais procesais. Kartais ilgalaikis poveikis žmonių sveikatai yra nežinomas. Pavyzdžiui, geometriniai nanomedžiagų ypatumai yra panašūs į asbesto, todėl ilgai neištyrus nanomedžiagų galėtų tapti pavojingos. Politikos formuotojai ir statybinių medžiagų gamintojai statybinių medžiagų mokslinių tyrimų ir plėtros srityje atsargumo principą turėtų taikyti kaip pagrindinę taisyklę.

4.12. Siekiant užtikrinti medžiagų naudojimą iki gyvavimo ciklo pabaigos ir jų perdirbamumą, reikėtų įtraukti gyvavimo ciklo grindžiamą požiūrį į pastatų projektavimą ir statybines medžiagas. Politikos formuotojai galėtų raginti arba teikti paskatas taikyti tvarios statybos metodus ir naudoti natūralias statybines medžiagas, pavyzdžiui, be kita ko, medieną (geriausia iš vietos šaltinių). Pavyzdžiui, pastebime, kad daugėja medinio karkaso pastatų ir vyksta technologiniai su biologinėmis izoliacinėmis medžiagomis, pavyzdžiui, hempkritu, susiję pokyčiai arba naujai pritaikomi medienos gaminiai. Šie pokyčiai, susiję su tvaresnių medžiagų ir gaminių naudojimu, turėtų būti aktyviau skatinami ir remiami taikant įvairias ES priemones ir vykdamas įvairias ES iniciatyvas. Tai darant taip pat reikėtų atsižvelgti į ES tikslą kurti žiedinę ekonomiką.

4.13. Vienas pagrindinių motyvų peržiūrėti Pastatų energinio naudingumo direktyvą buvo klimato kaitos poveikio mažinimas. Vis dėlto galime tikėtis, kad daugės gaivalinių nelaimių, dėl kurių iš pastatų ir viešosios infrastruktūros gali išsiskirti nekontroliuojamas kiekis asbesto pluoštų. Šis aspektas turėtų būti papildoma paskata paspartinti asbesto šalinimą, be to, jis turėtų būti įtrauktas į reaguojimo į gaivalines nelaimes planus. Tokiais atvejais pavojus gresia pagalbos tarnyboms, todėl jas reikia tinkamai apsaugoti.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Socialinės ekonomikos įmonių indėlis kuriant darnesnę ir demokratiškesnę Europą**(tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Rumunijos prašymu)**

(2019/C 240/05)

Pranešėjas **Alain COHEUR**

Konsultavimasis	2018 m. rugsėjo 20 d. raštas
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2019 4 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	118/1/1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Socialinės ekonomikos įmonės dėl savo veiklos sektorių įvairovės skirtingais būdais padeda kurti darnesnę ir viešojo intereso labiau paisančią visuomenę. Socialinė ekonomika yra pagrindinė ekonominio ir socialinio vystymosi Europoje varomoji jėga: šiame sektoriuje veikia 2,8 mln. įmonių ir yra 13,6 mln. darbo vietų, jis sukuria 8 % ES BVP. Socialinės ekonomikos įmonės atlieka svarbų vaidmenį kuriant ir išsaugant kokybiškas darbo vietas, užtikrinant Europos socialinių teisių ramsčio ir Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. sėkmę.

1.2. Dabartinė socialinės ekonomikos padėtis Europoje yra nevienoda. Vienose valstybėse narėse istoriniais veiksniais ir naujausia nacionaline politika remiamas šio sektoriaus vystymasis, kitose šis sektorius vystosi lėčiau. Tokios aplinkybės, taip pat nepakankami finansiniai ištekliai trukdo išnaudoti socialinės ekonomikos potencialą padėti atgaivinti ekonomiką ir atkurti įmonių dinamiškumą, sušvelninti dėl didėjančios nelygybės ir skurdo kylančią socialinę įtampą, sumažinti nedarbą tam tikruose regionuose ir kovoti su darbo sąlygų neužtikrintumu, o tai yra reiškiniai, kurie palankūs populizmo plitimui.

1.3. EESRK ragina valstybes nares ir Europos Komisiją pripažinti socialinės ekonomikos įmonių indėlį kuriant aktyvų pilietiškumą ir bendrą gerovę, propaguojant Europos socialinį modelį ir formuojant europinę tapatybę. Šis pripažinimas bus prasmingas tik skiriant pakankamai išteklių, taip pat skatinant inovacijų ir žinių sklaidą ir naudojimą.

1.4. EESRK pažymi, kad socialinės ekonomikos įmonių modelių beveik nėra mokymo ir įmonių steigimo bei plėtros programose. Turi būti sudarytos sąlygos į švietimo sistemų programas įtraukti mokymą ir švietimą socialinės ekonomikos klausimais, nes tai suteikia tikras galimybes siekti žinių ir ugdyti verslumo dvasią. Taip pat turėtų būti sudarytos sąlygos socialinės ekonomikos įmonėms dalyvauti programoje „Erasmus+“.

1.5. EESRK primena, kad labai svarbu remti socialinės ekonomikos įmones igyvendinant plataus užmojo ir kompleksinę viešąją politiką, taip pat parengiant Europos socialinės ekonomikos veiksmų planą.

1.6. EESRK ragina, kaip tai jau darė ankstesnėse nuomonėse, ES institucijas ir valstybes nares užtikrinti konkrečią paramą socialinėms inovacijoms, įskaitant socialinės ekonomikos įmonių ir pilietinės visuomenės pripažinimą pagrindiniais visuomenės subjektais ir jų politinį rėmimą, bei sudaryti joms palankias sąlygas.

1.7. EESRK ragina Europos Komisiją pateikti aiškesnę socialinės ekonomikos sąvoką remiantis įvairiais jos dabartinių formų ypatumais.

1.8. EESRK primena Europos Komisijai, valstybėms narėms ir Eurostatui, kad būtina igyvendinti palydovinių sąskaitų vadove pateiktus pasiūlymus, siekiant sukurti socialinės ekonomikos įmonių statistinių duomenų registrą.

1.9. EESRK pakartoja, kad reikia atlikti daugiau mokslinių tyrimų, norint suprasti aprėptį ir mechanizmus, kuriais socialinės ekonomikos įmonės padeda stiprinti socialinę sanglaudą ir demokratiją bei spartinti ekonomikos augimą. Tokiais veiksmais būtų galima sumažinti esamą atotrūkį tarp naujų valstybių narių ir likusios ES dalies.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Socialinės ekonomikos įmonėms būdinga tai, kad jos veikia bendro arba tam tikros bendruomenės intereso labui ir nesiekia kuo labiau padidinti savo pelną. Šių įmonių tikslas akivaizdžiai socialinis – didinti asmeninę ir kolektyvinę gerovę mažinant nelygybę ir stiprinant socialinę sanglaudą. Jos taip pat siekia prisidėti prie kokybiškų darbo vietų kūrimo socialiai atsakingose įmonėse.

2.2. Socialinė ekonomika yra tam tikra žmonių veiklos organizavimo forma, grindžiama kolektyvine nuosavybe, solidarumu ir dalyvaujamąja demokratija. Ji priklauso nuo savo priemonių ekonominio efektyvumo, ja užtikrinama prekių gamyba ir paslaugų teikimas, platinimas, prekyba ir vartojimas. Ši veikla padeda išreikšti aktyvų pilietiškumą ir didinti asmeninę bei kolektyvinę gerovę. Socialinė ekonomika siejama su visomis sritimis: ekonomikos, socialine, visuomenės ir aplinkos.

2.3. Reikia pripažinti, kad yra daug veiksnių, laipsniškai griaunančių mūsų visuomenės pamatus, kuriuos sudaro demokratija ir socialinė sanglauda: viešųjų išlaidų mažinimas ir dėl to silpnėjanti socialinė apsauga, trumpalaikio pelno ir rentabilumo principai finansų ir spekuliacinėse rinkose, didėjantis populizmas, stiprėjanti nelygybė.

2.4. Norėdama reaguoti į šiuos pokyčius visuomenėje ir didėjantį netikrumą, kartu toliau siekti įgyvendinti savo didelius ekonominio vystymosi uždavinius, ES turi padėti kurti demokratinę ir darnią visuomenę, kuri būtų ekonominės ir socialinės pažangos, kovos su diskriminacija ir socialine atskirtimi sinonimas. ES gali įgyvendinti savo siekius ir kartu ginti bendras vertybes šiuo tikslu įgyvendindama plataus užmojo Europos socialinių teisių ramstį ir darnaus vystymosi tikslus.

3. Socialinė sanglauda ir pilietinė visuomenė

3.1. Pasak Europos Tarybos, socialinė sanglauda yra visuomenės gebėjimas užtikrinti visų savo narių gerovę mažinant skirtumus ir užkertant kelią marginalizacijai. Europos Komisijos nuomone, ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos politikos tikslas yra sumažinti ES regionų turtinius ir išsivystymo skirtumus. Dėl socialinei sanglaudai kylančios grėsmės didėja nusivylimas ir kultūrinė izoliacija, taip sukuriama pagrindas antidemokratinėms teorijoms. Demokratija, socialinė sanglauda ir laisvos bei nepriklausomos pilietinės visuomenės organizavimas yra Europos projekto dalys, nors šiandien dėl jų gali būti keliami abejonių. Socialinė ekonomika savo socialiniais arba socialinį poveikį turinčiais siekais pragmatiškai padeda siekti sanglaudos ir vystymosi tikslų, kartu remdama demokratinį modelį.

3.2. Dėl istorinių priežasčių ir įvairių aplinkybių pilietinė visuomenė, priklausomai nuo valstybės narės, apibrėžiama labai įvairiai ir gali būti įvairių formų. Jos ištakos siejamos su kultūrinėmis ir politinėmis tradicijomis. Vienos pilietinės visuomenės organizacijos (profesinės sąjungos, asociacijos, labdaros organizacijos ir kt.) yra gerai išsivertinusios, kitų atsiradimą nulemia įvairūs pokyčiai laikui bėgant. Kadangi socialinės ekonomikos įmonės yra grindžiamos žmogiškaisiais išteklių, o ne kapitalu, jos gali būti laikomos šios pilietinės visuomenės sudedamąja dalimi.

3.3. Pilietinė visuomenė yra tarsi socialinės ekonomikos įmonių plėtos inkubatorius, taigi ir sanglaudos varomoji jėga. Steigdama socialinės ekonomikos įmones pilietinė visuomenė tam tikroms mažumų grupėms gali suteikti teisę būti išgirstoms arba imtis nelabai pelningos veiklos, kurią nebūtinai vykdytų labiau tradicinės įmonės. Šiuo ksenofobinių judėjimų ir demokratijos nuosmukio laikotarpiu socialinės ekonomikos įmonės gali padėti stiprinti demokratiją ir sanglaudą (ES sutarties 2 straipsnis), pavyzdžiui, migrantų integracijos srityje⁽¹⁾.

3.4. Kalbant apie švietimą, mokyklų ir universitetų mokymo programose pernelyg dažnai neįvertinama socialinė ekonomika, jos indėlis į mūsų visuomenę ir jos pridėtinė vertė; tas pats pasakytina ir apie verslo kūrimo iniciatyvas. Todėl valstybės narės ir ES institucijos turėtų suteikti galimybę įgyti išsilavinimą socialinės ekonomikos srityje, kad piliečiai galėtų neprimetant, o savo noru pasinaudoti priemonėmis su ja susipažinti.

4. Socialinė ekonomika – kitoks ekonominis modelis

4.1. Socialinės ekonomikos įmonės, kurių ištakos siejamos su piliečių pastangomis organizuoti savo veiklą siekiant patenkinti savo ekonominius, socialinius ir kultūrinius poreikius vykstant neramumams visuomenėje, pirmiausia buvo apibrėžiamos jų teisiniais statusais, pagrindinėmis sutartimis, kurios taikomos susijusioms šalims, laisvai nustatant jų vidaus veikimo taisykles. Taip buvo steigiamos savidraudos įmonės, kooperatyvai ir asociacijos, o vėliau ir fondai. Šiandien šios teisinės priemonės daugiausia naudojamos steigiant socialinės ekonomikos įmones⁽²⁾.

⁽¹⁾ OL C 283, 2018 8 10, p. 1.

⁽²⁾ 2017 m. EESRK tyrimas „Naujausi socialinės ekonomikos pokyčiai Europos Sąjungoje“.

4.2. Atsižvelgiant į pokyčius visuomenėje pradėtos kurti ir kitų rūšių struktūros: darbo integracijos socialinės įmonės, vykdančios su socialine ir profesine integracija ir neįgaliųjų klausimais susijusią veiklą, ar socialinės naudos siekiančios įmonės rekuperavimo ir antrinio perdirbimo, asmenų priežiūros, aplinkos apsaugos ir kt. srityse.

4.3. Įvairaus pobūdžio tekstuose (iniciatyvoje, reglamentuose⁽³⁾) Europos Komisija skatino remti socialinių įmonių plėtrą, visų pirma tų, kurios priskiriamos socialinės ekonomikos sričiai. Šiuo metu vyksta diskusijos dėl socialinio verslumo, kuris nėra viena-reikšmiškai apibrėžtas, faktinio įtraukimo.

4.4. EESRK jau seniai ragino parengti socialinės ekonomikos įmonių veiksmų planą, kad Europoje būtų užtikrintas jų vystymasis ir augimas bei išnaudotas visas šio sektoriaus potencialas. EESRK nuomone, socialinės ekonomikos įmonės yra įprastos ekonomikos dalis ir neprieštarauja kitiems verslo modeliams. Tačiau dauguma esamų verslo paramos, vystymo ir steigimo programų, taip pat kitos būtinos sąlygos, pavyzdžiui, teisės aktai ir finansinės priemonės, dažnai būna netinkamos remti socialinės ekonomikos įmones, daugiausia todėl, kad jos yra parengtos standartiniams ir labiau tradiciniams įmonių modeliams bei logikai. Be to, socialinės ekonomikos įmonės turi būti visiškai pripažintos ir turi dalyvauti socialiniame dialoge.

5. Bendradarbiavimo ir socialinės ekonomikos indėlis siekiant socialinės sanglaudos ir demokratijos tikslų

5.1. Demokratija yra itin svarbi apibrėžiant socialinę ekonomiką ir socialinės ekonomikos įmonių veikimą. „Vidaus“ demokratija reiškia principą „vienas asmuo – vienas balsas“ sprendimų priėmimo organuose, taip pat įvairių kategorijų subjektų, pavyzdžiui, darbuotojų, naudotojų, paramos gavėjų ir kt. dalyvavimą įmonės valdyme.

Tačiau socialinės ekonomikos įmonių vaidmuo mūsų ekonomikos demokratizacijos procese susijęs ne vien su jų vidaus valdymo būdais. Iš tiesų esama demokratinio aspekto, kuriuo piliečiams suteikiama galimybė dalyvauti kolektyvinėje veikloje ir visuomenėje vykstančiose diskusijose. Šiuo požiūriu socialinės ekonomikos įmonės yra tikra dalyvaujamosios demokratijos mokykla.

5.2. Šią demokratinę funkciją socialinės ekonomikos įmonės atlieka įvairiais lygmenimis: tiekdamos prekes ir paslaugas, siūlydamos alternatyvas, teikdamos sprendimus dėl nepatenkintų poreikių, dalyvaudamos saviraiškos ir diskusijų forumuose, kuriuos padeda rengti, vykdydamos lobistinę veiklą ir rengdamos informuotumo didinimo iniciatyvas. Jos turi taikyti tokį verslo modelį, kuriuo labiau tausojama aplinka, atsižvelgiama į socialinius santykius ir jų darbuotojų darbo sąlygas.

5.3. Kalbėdami apie socialinės ekonomikos indėlį į sanglaudą, paprastai pirmiausia atkreipiame dėmesį į jos „atkuriamuosius“ pajėgumus, paramą sunkumų patiriančioms gyventojų grupėms ir jos vaidmenį socialiniame, medicinos ir socialinės apsaugos sektoriuose. Ši tendencija socialinei ekonomikai priskirti atkuriamąją funkciją yra nediskutuojama ir neatsiejama nuo asociacijų veiklos. Tačiau taip pat svarbu sanglaudą ir demokratiją vertinti iš socialinės ekonomikos įmonių vykdomos politikos ir taikomų procedūrų perspektyvos, siekiant įvertinti jų socialinį poveikį.

6. Socialinė ir teritorinė sanglauda. Europos integruotos erdvės stiprinimas pasitelkiant socialinę ekonomiką

6.1. Globalizacija, Europos bendrosios rinkos kūrimas, didžiosios pramonės revoliucijos sukėlė didelių pokyčių regionuose. Kai kurie jų nukentėjo arba vis dar kenčia nuo deindustrializacijos ir nedarbo.

6.2. Naujų valstybių narių ekonomikai turėjo įtakos ilgi ir tam tikrais atvejais sudėtingi procesai pereinant nuo komunistinių planavimo sistemų prie reguliuojamos rinkos ekonomikos. Instituciniai ir politiniai pertvarkymai turėjo įtakos jų visuomenei ir ekonomikai, taip pat migracijos srautams. Šie pokyčiai turėjo įtakos ir MVĮ, ypač visų šių šalių kooperatyvų sektoriui, kuriuo buvo naudojamosi keletą dešimtmečių ir netgi perėjimo prie rinkos sistemos laikotarpiu. Socialinės ekonomikos vystymas šiose šalyse galėtų padėti siekti ES tikslo sustiprinti integruotą Europos erdvę, kurioje būtų sumažinti ir panaikinti tarp ES 15 ir 12 naujų Rytų ir Pietų Europai priklausančių valstybių narių egzistuojantys socialiniai ir ekonominiai skirtumai.

⁽³⁾ 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1296/2013 dėl Europos Sąjungos užimtumo ir socialinių inovacijų programos (EaSI) ir kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas Nr. 283/2010/ES, nustatantis Europos užimtumo ir socialinės įtraukties mikrofinansų skyrimo priemonę „Progress“ (OL L 247, 2013 12 20, p. 238).

6.3. Daugelyje šio regiono šalių socialinė ekonomika darėsi vis mažiau vertinama. Tačiau šis sektorius neišnyko. Kita vertus, praėjus pusei amžiaus po beveik visiško išnykimo, pamažu vėl atrandamos ir plečiamos savidraudos įmonės, asociacijos bei fondai, kartu šiose šalyse kuriama pilietinė visuomenė, socialiniai judėjimai ir profesinės sąjungos. Šio „trečiojo ramsčio“ vystymas naujosiose valstybėse narėse turėtų būti laikomas jų tinkamos integracijos į Europos socialinį modelį dalimi.

6.4. Švietimo ir informavimo kampanijos socialinės ekonomikos istorijos, tradicijų ir nacionalinių iššūkių klausimais, taip pat kooperatyvų judėjimai turėtų padėti sušvelninti neigiamą su komunistiniam režimui priklausiusiais privalomais kooperatyvais sietą įvaizdį ir naujas socialinės įmonės formas susieti su socialinės ekonomikos tradicijomis.

6.5. Be to, tvirtas socialinės ekonomikos tradicijas turinčiose šalyse išrinktieji atstovai, verslininkai ir gyventojų grupės stengėsi suteikti naują impulsą savo teritorijoms ir spręsti ekonominio ir socialinio disbalanso problemą, kuri jiems buvo iškilusi. Daugeliu atveju įgyvendinant vietos politiką didelis dėmesys buvo skiriamas tradicinėms ir naujoms socialinės ekonomikos formoms, kurios padėjo siekti sanglaudos ir demokratinio gyvenimo.

7. Socialinės ekonomikos įmonės – socialinių ir ekonominių inovacijų skatintojos

7.1. Ankstesnėse savo nuomonėse EESRK jau ne kartą yra nagrinėjęs inovacijų, dažnai vadinamų socialinėmis arba visuomeninėmis inovacijomis, kurios yra ne tik naudingos visuomenei, bet ir stiprina jos gebėjimą veikti, klausimą. Socialinių inovacijų pagrindas – etinis, ideologinis arba bendro intereso požiūris, kaip tai patvirtina pilietinės visuomenės vaidmuo kuriant socialinės apsaugos sistemas. Socialinės ekonomikos įmonės yra socialinių inovacijų katalizatorius, nes jos savo veikla sutelkia dėmesį į konkrečias naudotojų grupes, nepatenkintus visuomenės poreikius arba spragų užpildymą.

7.2. Atsiranda daugybė naujų verslo modelių, kurie keičia gamintojų, platintojų ir vartotojų santykius (pvz., funkcionalumo ekonomika, dalijimosi ekonomika ir atsakingas finansavimas). Socialinės ekonomikos įmonės nėra naujas reiškinys, tai alternatyvūs verslo modeliai, nes jų tikslas – spręsti kitus žmonėms ir planetai svarbius klausimus, kurie daro lemiamą poveikį darniam vystymuisi, pavyzdžiui, socialinis teisingumas, dalyvaujamas valdymas ir gamtos išteklių bei kapitalo išsaugojimas. ES turi galimybę tapti lydere diegiant novatoriškus verslo modelius, pagal kuriuos ekonominio klestėjimo, kokybiškos socialinės apsaugos ir ekologinio tvarumo sąvokos tampa neatsiejamos ir kurie apibrėžia „Europos prekių ženklą“. Todėl šioje srityje ES turi užsibrėžti plataus užmojo tikslus.

7.3. Belgijoje kooperatinė asociacija SMART savo savarankiškai dirbantiems nariams sudaro sąlygas vystyti ekonominę veiklą saugioje aplinkoje. SMART šiuo metu veikia devyniose Europos šalyse ir jai priklauso 120000 specialistų.

7.4. Ispanijos kooperatinė grupė „Mondragon“ daugiau kaip 70 metų labai aktyviai dalyvauja Baskų krašto ekonominiame ir socialiniame vystymesi. „Mondragon“ korporacijoje šiuo metu dirba daugiau kaip 90000 žmonių.

7.5. Prancūzijoje kolektyviniam interesui atstovaujantys kooperatyvai (pranc. SCIC) aktyviai dalyvavo teikiant paramą sunkumų patiriančioms visuomenės grupėms ir užtikrinant jų reintegraciją. Jie tapo svarbiais teritorinio vystymosi dalyviais ir vadovauja vietos plėtros projektams.

7.6. Vis daugiau skaitmeninės srities specialistų ir mokslininkų vykdo veiklą pagal kooperatyvų ir įmonių, grindžiamų „bendru nematerialiu turtu“, modelį.

7.7. Panašūs veiksmai vykdomi ir sąžiningos prekybos, kokybiškų ekologinio arba tvaraus žemės ūkio produktų gamybos ir platinimo srityse. Aplinkos apsaugos sektoriuose įgyvendinama vis daugiau socialinės ekonomikos įmonių iniciatyvų.

7.8. Ne visos socialinės ekonomikos įmonės yra mažos įmonės. Kai kurios iš šių bankininkystės ir draudimo srities įmonių (pvz., „Crédit Cooperative“ Prancūzijoje ir „P&V Group“ Belgijoje) pirmąja savo nacionalinėse rinkose. Vartojimo ir platinimo kooperatyvai taip pat užima svarbią vietą Europos bendruomenės vykdomoje prekyboje.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl dokumento „Europos filantropija.
Neišnaudotas potencialas“**

(tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Rumunijos prašymu)

(2019/C 240/06)

Pranešėjas **Petru Sorin DANDEA**

Tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Rumunijos prašymu	Raštas, 2018 9 20
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2019 4 24
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	132/5/15

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK visiškai pripažįsta, kad pasitelkiant filantropiją galima kurti papildančią ir inovatyvią pridėtinę vertę socialinei sanglaudai, skatinant bendrąsias vertybes ir didinant mūsų visuomenės atsparumą. Komitetas rekomenduoja valstybėms narėms pripažinti, kad filantropija yra įsipareigojimo ir atsidavimo visuomenei forma, sudaryti sąlygas filantropinei veiklai vykdyti ir bendradarbiauti su filantropijos srityje veikiančiais subjektais įgyvendinant teisėkūros ir neteisėkūros iniciatyvas.

1.2. EESRK ragina valstybes nares, atsižvelgiant į ES laisves ir pagrindines teises, sukurti filantropijai palankią aplinką, kuri skatintų filantropinius ir pilietinius veiksmus, privačių subjektų aukojimą visuomenei naudingai veiklai ir filantropinių organizacijų kūrimą, taip pat užtikrinti, kad nacionalinės ir ES saugumo priemonės būtų grindžiamos rizika, būtų proporcingos ir pagrįstos įrodymais, tačiau kartu skatintų filantropinių veiksmų skaidrumą.

1.3. Gerovės valstybė ir socialinė apsauga yra Europos kūriniai, kurių pavydi kitos pasaulio šalys. Komitetas mano, kad valstybės narės turėtų stiprinti gerovės valstybę, Europos socialinį modelį ir socialinės apsaugos sistemas, kurių pagrindas – teisinga mokesčių sistema ir veiksminga užimtumo politika. Dėl to padidės filantropinių organizacijų papildomumas ir jos turės daugiau gebėjimų patenkinti labiausiai pažeidžiamų asmenų poreikius ir spręsti problemas, kurių negali visapusiškai išspręsti viešosios institucijos arba privatusis sektorius.

1.4. Kadangi laisvas kapitalo judėjimas yra kertinis ES bendrosios rinkos principas, EESRK mano, kad ES ir valstybės narės turėtų teikti pirmenybę tam, kad ši pagrindinė laisvė, laikantis nediskriminavimo principo, būtų užtikrinama ir teisėje, ir praktikoje, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas tarpvalstybinei filantropinei veiklai vykdyti ir filantropinėms investicijoms. Taip pat reiktų apvarstyti, kokias viršnacionalines teises formas galima būtų taikyti siekiant sudaryti palankesnes sąlygas dalyvauti filantropinėje veikloje.

1.5. ES, siekdama bendros gerovės, galėtų pasinaudoti privačiųjų išteklių poveikiu. Šiuo tikslu ji turėtų sukurti finansines priemones (pvz., pagal 2018 m. programą „InvestEU“), kuriomis būtų skatinamas bendras finansavimas su filantropijos sektoriumi ir bendros investicijos bei didesnį socialinį poveikį turintis investavimas, ir pagal kurias būtų taikomos garantinės priemonės, skirtos sumažinti filantropinių organizacijų patiriamą finansinę riziką, kylančią dėl su jų veikla susijusių investicijų. ES taip pat turėtų sudaryti palankesnes sąlygas dalyvauti įgyvendinant socialines inovacijas.

2. Įžanga

2.1. Filantropija įvairiais būdais prisidedama gerinant Europos ir viso pasaulio žmonių gyvenimo sąlygas. Visoje Europoje atskiri asmenys, šeimos, socialiniai partneriai, pilietinės visuomenės organizacijos ir verslo subjektai, palaikydami šią ilgametę tradiciją, kuria didinamas mūsų bendras žmogiškumas, prisideda prie bendros gerovės, aiškiai papildydami valstybės vaidmenį.

2.2. Atskiri asmenys aukoja, greičiausiai, dar nuo tų laikų, kai žmonės pradėjo bendrauti tarpusavyje, o daugelyje Europos šalių organizuotos aukojimo veiklos (pvz., pasitelkiant fondus) ištakos siekia Romos imperijos laikus. Visgi Europa yra nevienalytis žemynas, todėl filantropiją lemia nevienodos istorinės ir kultūrinės aplinkybės, ekonominės ir politinės sąlygos bei taisyklės.

2.3. Šiais laikais filantropija yra vienas iš būdų parodyti įsipareigojimą visuomenei, viešajai gerovei, solidarumui ir aktyviam pilietiškumui. Vykdamt filantropinę veiklą pagrindinį vaidmenį atlieka atskiri asmenys – jie savo privačiais ištekliais gali prisidėti prie visuomenei naudingos veiklos ir šiuo tikslu gali remti arba įkurti filantropines organizacijas, kurios laikosi skaidrumo ir atskaitomybės principų.

2.4. Filantropiniai srantai saugomi ES sutartyje įtvirtintomis laisvėmis. ES pagrindinių laisvių chartija, o ypač joje įtvirtinta teise jungtis į asociacijas, piliečiams suteikiama teisė kurti ir organizuoti filantropijos sistemas. Daugelis jų propaguoja ES vertybes, kurios išdėstytos ES sutarties 2 straipsnyje ir kurios apima pagarbą žmogaus orumui, žmogaus teisėms ir teisei valstybei.

2.5. Filantropija siekiama sutelkti visuomenę socialinės sanglaudos, aktyvaus pilietiškumo, įsipareigojimų vykdymo ir lygių galimybių klausimais. Šios vertybės yra svarbios mūsų visuomenei. Laikytis šių vertybių skatina pasipiktinimas neteisingumu, siekis rūpintis labiausiai pažeidžiamais asmenimis, užuojauta, troškimas kurti novatorišką ateitį ir atsakomybė išsaugoti vertingus gamtos ir kultūros paminklus. Daugelis asmenų ir filantropinių organizacijų, vadovaudamiesi šiomis vertybėmis, siūlo sprendimus ir pasiekia apčiuopiamų rezultatų.

2.6. Europos filantropijos sektorių sudaro įvairių rūšių paramos teikėjai ir filantropijos subjektai. Nors nėra atlikta bendro, naujausio ir išsamaus visos ES valstybes nares apimančio Europos filantropijos tyrimo, esama tam tikrų orientacinių duomenų apie šį sektorių. Remiantis 2016 m. Europos paramos teikėjų ir fondų tinklų (angl. *Donors and Foundations Networks in Europe, DAFNE*) surinktų duomenų analize, kurią atliko JAV fondų centras, Europoje yra daugiau kaip 147000 registruotų „visuomenei naudingą veiklą vykdančių fondų“, kurių bendros išlaidos per metus sudaro beveik 60 mlrd. EUR. Ši informacija grindžiama naujausiais 24-ųjų Europos šalių, taip pat 18-os ES valstybių narių, duomenimis. 2017 m. Europos filantropijos mokslinių tyrimų tinklo paskelbtame tyrime⁽¹⁾ pateikta išsami 20-ies Europos šalių (19-os ES valstybių narių ir Šveicarijos) namų ūkių, bendrovių, visuomenei naudingą veiklą vykdančių organizacijų ir labdaros loterijų filantropinių aukojimų apžvalga (remiantis 2013 m. duomenų šaltiniais). Skaičiuojama, kad šiose 20-ųjų valstybių narių indėlis į Europos filantropiją kasmet sudaro bent 87,5 mlrd. EUR (remiantis mažesniu įvertinimu).

3. Vaidmuo ir vertė

3.1. Filantropinės iniciatyvos skirtos visuomenės problemoms vietos, regionų, nacionaliniu, Europos ir tarptautiniu lygmenimis. Filantropinis aukojimas apima visuomenei naudingą veiklą pradedant idėjų įvairovės, įtraukios visuomenės, neigalijų, romų ir migrantų integracijos, žmogaus teisių ir teisinės valstybės principo skatinimu, baigiant mokslinių tyrimų ir inovacijų, aplinkos problemų, meno ir kultūros, socialinio teisingumo projektu, startuolių ir socialinės ekonomikos įmonių steigimo visose ES aktualiose srityse finansavimu.

3.2. Kadangi filantropija yra labai įvairiapusė, šis sektorius gali nustatyti nišines sritis, teikti paramą ir imtis atitinkamų veiksmų tais atvejais, kai rinkos ir valdžios subjektams tai padaryti sunkiau⁽²⁾. Filantropinėmis iniciatyvomis dažnai skatinamos inovacijos ir naujos idėjos. Filantropiniai veiksmai naudingi nustatant ir išbandant naujus visuomenės problemų sprendimo būdus. Užsiimant filantropija bandoma spręsti šias problemas, dažniausiai sėkmingai, kartais patiriant nesėkmę, tačiau visuomet siekiama mokytis ir dalytis geriausia patirtimi.

3.3. Daugeliu atvejų viešojo sektoriaus subjektai (pvz., nacionalinės Vyriausybės ir vietos valdžios institucijos) ir filantropijos subjektai bendradarbiauja siekdami papildyti vieni kitų veiklą, kuria užtikrinama, kad mūsų visuomenė ir toliau būtų tvirta. Filantropijos poveikis bus svaresnis, jei viešosios institucijos galės ją paremti. EESRK supranta, kad filantropija padeda žmonėms, tačiau ji nėra Europos socialinio modelio (solidari socialinė apsauga, viešosios paslaugos, socialinis dialogas) dalis ir negali užimti šio modelio vietos. Komitetas taip pat supranta, kad vien filantropijos gali nepakakti siekiant padėti skurdžiausiems žmonėms. Jis rekomenduoja išsaugoti ir plėtoti solidarias socialinės apsaugos sistemas ir pripažįsta filantropinių organizacijų pagalbą šioms gyventojų grupėms.

3.4. Filantropija gali užsiimti kiekvienas asmuo; visi žmonės gali aukoti. Kasmet Europoje aukoja milijonai rėmėjų ir finansuotojų – tai ir fiziniai asmenys, ir įmonės. Aukojimas – pirmiausia yra užsidegimas, dėkingumas ir įsipareigojimas, susijęs su visuomenės problemomis ir kartu papildantis viešuosius veiksmus. Asmenys ir organizacijos, įskaitant įmones, gali įvairiai prisidėti vykdamt visuomenei naudingą veiklą. Tai galima atlikti pradedant dovanų ir (arba) aukų skyrimu filantropijos tikslais arba socialinio poveikio investicijomis, baigiant paramos teikėjų kontroliuojamais fondais arba įsteigiant nepriklausomas privačias filantropines organizacijas, kurios turi ilgalaikį tikslą.

3.5. Filantropinė veikla vykdoma sprendžiant tarptautinio, tarpvalstybinio ir Europos masto klausimus. Visuomenei naudingos veiklos klausimai (kaip antai klimato kaita ir pavojus sveikatai) aktualūs ir už valstybės ribų, o europiečiai tampa vis mobilesni. Todėl filantropinės organizacijos ir paramos teikėjai vis dažniau vykdo veiklą tarpvalstybiniu lygmeniu ir bendradarbiauja su partneriais iš visų Europos valstybių, nors užsiimant tarpvalstybine filantropija susiduriama su kliūtimis. Filantropijos subjektai taip pat yra įsipareigoję puoselėti pasaulines vertybes ir iniciatyvas, tokias kaip darnaus vystymosi tikslai ir klimato susitarimas, bei skatina jas įgyvendinti ES, nacionaliniu ir vietos lygmenimis.

⁽¹⁾ www.ernop.eu.

⁽²⁾ Pavyzdžiui, žr. apie Belgijos NVO „Kick Cancer“, kuri finansuoja mokslinius tyrimus, reikalingus kurti vaistams, skirtiems vėžiu sergantiems vaikams, <https://kickcancer.org/?locale=en>.

3.6. Fondai ir kitos filantropinės organizacijos taip pat gali veikti kaip „telkėjai“, suburiantys įvairius suinteresuotuosius subjektus, kurių dalyvavimo reikia norint spręsti konkretų klausimą.

3.7. Vis stiprėjant neigiamam visuomenės diskursui pilietinės visuomenės organizacijų atžvilgiu, kai kurios nacionalinės Vyriausybės nustato arba svarsto galimybę nustatyti griežtesnes taisykles, kuriomis vadovaujantis susiaurinamos galimybės vykdyti filantropinę veiklą⁽³⁾. Vis dėlto, siekiant kurti aukojimo kultūrą, būtinos priemonės, kuriomis būtų skatinama filantropija ir apskritai sudaromos palankios sąlygos ja užsiimti. Susiaurinus galimybes vykdyti veiklą, visuomenė gali pradėti vis mažiau pasitikėti vertingu pilietinės visuomenės vaidmeniu, kurį ji atlieka skatindama visos visuomenės vystymąsi.

4. Kliūtys, kurias būtina įveikti siekiant Europoje visapusiškai pasinaudoti filantropijos teikiamomis galimybėmis

4.1. Siekiant visapusiškai pasinaudoti filantropijos teikiamomis galimybėmis, ES ir valstybių narių lygmeniu reikia sudaryti palankią aplinką filantropijai ir organizuotoms jos formoms. Be kita ko, siekiant šio tikslo reikia sukurti palankią socialinę, kultūrinę ir teisinę aplinką, kurioje būtų skatinama įsitraukti į filantropinę veiklą. 2018 m. Oonagh Breen atlikus tyrimą *Enlarging the Space for European Philanthropy* („Europos filantropijos erdvės didinimas“)⁽⁴⁾ paaiškėjo, kad nors ES bendrojoje rinkoje esančios įmonės kapitalo priaugio tikslais gali nepatirdamos nepagrįstų suvaržymų vykdyti veiklą skirtingose šalyse, tai netaikoma filantropinėms organizacijoms ir filantropiniams srautams. Be to, kalbant apie veiklos vykdymo erdvę, kyla problemų dėl kai kuriose ES šalyse vykstančių nerimą keliančių pokyčių, susijusių su finansavimui iš užsienio pradedamais taikyti apribojimais, ir dėl vis didesnių reikalavimų saugumo darbotvarkėje.

4.2. Filantropijos organizacijos yra svarbios partnerės vykdant pilietinį dialogą, kuriam užtikrinti reikia griežtesnių priemonių⁽⁵⁾. Filantropinės organizacijos ir paramos teikėjai vis dažniau vykdo veiklą tarpvalstybiniu lygmeniu ir bendradarbiaudami su partneriais, tačiau jie susiduria su įvairiomis teisinėmis, administracinėmis ir finansinėmis kliūtimis:

- kartais prieš vykdydamas veiklą kitoje šalyje filantropinės organizacijos turi būti įregistruotos. Juridinis asmuo užsienyje pripažįstamas ne visada;
- daugelyje valstybių narių netaikomos jokios teisinės nuostatos dėl filantropinės organizacijos buveinės perkėlimo į kitą valstybę, todėl dėl šio proceso kyla daug teisinio netikrumo;
- filantropijos subjektai negali jungtis tarpvalstybiniu lygmeniu taip, kaip jungiasi įmonės;
- Vyriausybės neturėtų mažinti priemonių, kuriomis skatinamas aukojimas arba parama filantropinėms organizacijoms, įskaitant tarpvalstybinį kontekstą, ypač tais atvejais, kai šios organizacijos siūlo paslaugas, kurių neteikia rinka arba viešosios institucijos;
- taip pat esama finansinių ir administracinių kliūčių, dėl kurių sunkiau vykdyti filantropinę veiklą, ypač tarpvalstybiniu lygiu, nes mokesčio nediskriminavimo principas tarpvalstybinės filantropijos veiklai dar nėra vienodai ir tinkamai įgyvendinamas valstybės narėse⁽⁶⁾.

4.3. Be to, pastebėta, kad taikomi suvaržymai finansavimui iš užsienio (nors, remiantis ES laisvo kapitalo judėjimo principu, filantropijai skiriamo finansavimo srautai turėtų judėti nevaržomai), be to, filantropinei veiklai vykdyti kartais kyla problemų dėl nacionalinio ir ES lygmens saugumo politikos. Nors saugumo darbotvarkė yra itin svarbus ir bendras klausimas, atsargumas būtinas tais atvejais, kai sektorius gali patirti nenumatytų pasekmių. Politikos priemonės turi būti grindžiamos rizika ir proporcingos.

4.4. Filantropijos sektorius taip pat aktyviai kovoja su ekstremizmu ir teikia humanitarinę paramą. Šiame sektoriuje yra sukaupta vertingų žinių ir praktinės patirties, būtinų sprendžiant tokias problemas.

4.5. Kalbant apie politinę aplinką, būtina, kad nacionaliniu, o ypač – Europos Sąjungos, lygmenimis būtų geriau suvokiamas papildomasis filantropijos vaidmuo viešosios veiklos srityse. Europos Sąjungos institucijose filantropija beveik neaptariama.

⁽³⁾ Žr. 2018 m. ES Pagrindinių teisių agentūros tyrimą, skirtą pilietinės visuomenės erdvei, kuriame buvo išvardyti pilietinės visuomenės iššūkiai (įskaitant filantropinę erdvę) skirtingose ES šalyse – <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/challenges-facing-civil-society-orgs-human-rights-eu>

⁽⁴⁾ Europos filantropijos erdvės didinimas.

⁽⁵⁾ EESRK ryšių grupės veiksmų planas dėl ES sutarties 11 straipsnio 1 dalies ir 11 straipsnio 2 dalies įgyvendinimo.

⁽⁶⁾ Boosting cross-border philanthropy in Europe: towards a tax-effective environment (EFC-TGE study) by Hanna Surmatz and Ludwig Forrest, May 2017

5. Filantropijos plėtra ir potencialas

5.1. Filantropijos mastai sparčiai didėja. Pastaruoju dešimtmečiu vykdoma vis daugiau privačių iniciatyvų siekiant spręsti visuomenės problemas, kurias ekonomikos subjektams sunkiai pavyksta įveikti savo jėgomis. Tokios iniciatyvos tapo labai svarbia mūsų visuomenės atrama. EESRK apgailestauja dėl neigiamo poveikio, kurį turėjo sumažėjęs Vyriausybės pajėgumas užtikrinti apsaugą ir socialines paslaugas savo piliečiams. Todėl pačiu laiku keliamas klausimas apie sąlygų, kuriomis filantropija galėtų klestėti, stiprinimą. Šiuolaikinės Europos filantropinės organizacijos atsirado neseniai. Per pastaruosius du–tris dešimtmečius labai pagausėjo visuomenei naudingą veiklą vykdančių fondų. Pavyzdžiui, 2001–2014 m. tokių fondų skaičius Prancūzijoje padidėjo daugiau nei du kartus. Beveik pusė 2012 m. Belgijoje veikusių fondų buvo įsteigti po 1995 m. ir šis sektorius per pastarąjį dešimtmetį smarkiai išaugo. NET daugiau kaip 70 % visuomenei naudingą veiklą vykdančių fondų, kurie Ispanijoje veikė 2014 m., buvo įsteigti po 1994 m. (7).

5.2. Daugelyje Europos valstybių pastebimas nuolat didėjantis aukojimas filantropijos tikslais ir dalyvavimas vykdamas filantropinę veiklą. Ši tendencija ypač sustiprėjo per pastaruosius keletą metų. Filantropijos barometrų duomenimis, toks augimas fiksuojamas visoje Europoje.

5.3. Didėja bendruomenės dalyvavimo vietos lygmens filantropinėje veikloje mastai. Visoje Europoje veikiantys bendruomenės fondai atlieka iš esmės svarbų vaidmenį siekiant socialinės sanglaudos.

5.4. Visų pirma jaunimas siekia kurti bendrą gerovę ir daugeliu įvairių būdų dalyvauja veikloje. Mokslininkai pabrėžia pasaulinio masto judėjimo, naujų vertybių ir teigiamo technologinės plėtros (sutelktinio finansavimo, socialinių tinklų, ne vienoje valstybėje siekiamų pasaulinio masto tikslų, taip pat vietos lygmens visuomeninių iniciatyvų) poveikio svarbą. Socialinės investicijos yra esminis aspektas.

5.5. Moterys taip pat atlieka labai svarbų vaidmenį Europos filantropijos sektoriuje. Filantropinėje veikloje dalyvauja vis daugiau moterų. Moterys, skirdamos aukas, paprastai labiau dalyvauja ir įsitraukia, jos nori susipažinti su žmonėmis, kuriems skiria lėšas, bendradarbiauja su bendraminčiais ir aktyviai dalyvauja sprendžiant problemą. Jos dažnai aukoja sudėtingesnėms problemoms, tokioms kaip smurtas dėl lyties ar sveikatos priežiūra.

5.6. Atsilyginimas aukojant tapo įmonių sektoriaus veiklos dalimi. Visoje Europoje filantropinė veikla įtraukiama į įmonių socialinės atsakomybės strategijas ir tuo jas sustiprina. Vis daugiau įvairaus dydžio įmonių bendrai gerovei skiria finansinių išteklių, produktų, žinių ir laiko.

5.7. Reikėtų skirti itin daug dėmesio ir paramos augančiam socialinės ekonomikos sektoriui, nes būtent jame galima vykdyti novatorišką filantropinę veiklą. Vis daugiau asmenų ir verslininkų pradeda įgyvendinti socialinės ekonomikos verslo modelius, kuriais labiausiai prisidedama prie tvarios ekonominės ir socialinės plėtros (8).

6. Filantropijos skatinimas Europoje

6.1. *Filantropijos pripažinimas.* Reikia pripažinti, kad filantropija gali kurti pridėtinę vertę socialinei sanglaudai, skatindama bendrąsias vertybes ir didindama mūsų visuomenės atsparumą. Reikia skatinti filantropiją kaip būdą parodyti savo įsipareigojimą visuomenei. Reikia bendradarbiauti su filantropijos veiklą vykdančiais subjektais ir kurti erdvę teisės aktams ir reglamentavimui, kuriais būtų skatinama ši socialinio dalyvavimo forma.

6.2. *Filantropijos įgalėjimas ir apsauga.* Reikia raginti valstybes nares sukurti sąlygas filantropijos įgalėjimui. Būtina užtikrinti, kad nacionalinės ir ES saugumo priemonės būtų grindžiamos rizika, būtų proporcingos ir pagrįstos įrodymais. Nereikia stabdyti filantropinės ir pilietinės veiklos. Reikia teikti paskatas privačiam aukojimui visuomenei naudingiems tikslams laikantis fiskalinio teisingumo principo.

6.3. *Palankesnių sąlygų užsiimti filantropija tarpvalstybiniu lygmeniu kūrimas:* laisvas kapitalo judėjimas yra kertinis ES bendrosios rinkos principas. Būtina užtikrinti, kad ši pagrindinė laisvė būtų taikoma teisiškai ir praktiškai kartu laikantis nediskriminavimo principo, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas filantropinei veiklai tarpvalstybiniu lygmeniu. Filantropinių organizacijų tarpvalstybinėms investicijoms tenka esminis vaidmuo. Taip pat reikėtų apsvaistyti, kokias viršnationalines teises formas galima būtų taikyti siekiant sudaryti palankesnes sąlygas dalyvauti filantropinėje veikloje.

6.4. *Bendras aukojimas ir bendras investavimas siekiant viešosios gerovės ir tvirtesnės pilietinės visuomenės.* Reikia sudaryti palankesnes sąlygas naudotis socialinių inovacijų priemonėmis ir kurti strategines partnerystes su filantropijos veiklą vykdančiais subjektais. ES turėtų pasinaudoti privačiųjų išteklių poveikiu siekdama bendros gerovės, tuo tikslu nustatydama finansines priemones, kuriomis sudaromos palankesnės sąlygos bendram aukojimui ir skatinamas filantropinių organizacijų bendras investavimas.

(7) http://www.fundaciones.org/EPORTAL_DOCS/GENERAL/AEF/DOC-cw585d042d56ecf/Aefsectorfundacional3erInforme3.pdf

(8) 2015 m. gruodžio 7 d. ES Tarybos išvados „Socialinės ekonomikos, kaip vieno iš pagrindinių ekonominio ir socialinio vystymosi veiksnių Europoje, skatinimas“.

6.5. *Atvirumas inovacijoms.* Gyvename laikais, kurie daug žada filantropijai. Naudojantis novatoriškais metodais, kaip antai socialinėmis investicijomis, poveikio obligacijomis, poveikio investavimu ir įmonių filantropija, kuriamas proveržis ir suteikiamas naujas akstinas ir teikti labdarą įprastu būdu, ir kurti įmonių filantropijos praktiką. Naujos technologijos ir socialiniai tinklai leidžia sparčiai naujais būdais įsitraukti į veiklą ir daryti poveikį. „Duomenys gerovės tikslais“ ir skaitmeninimas visoje Europoje filantropijai atveria naujų galimybių. Šiuo metu kuriama nauja Europos tarpvalstybinė platforma, kuria paramos teikėjams iš visos Europos sudaromos sąlygos remti visoje Europoje veikiančias organizacijas. Viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotieji subjektai turėtų skatinti ir kurti tokias iniciatyvas siekdami, kad filantropija būtų tikslingesnė, o jos poveikis – didesnis.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

543-IOJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2019 5 15–2019 5 16

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (ES) Nr. 904/2010 nuostatos dėl priemonių, kuriomis stiprinamas administracinis bendradarbiavimas kovojant su sukčiavimu PVM

(COM(2018) 813 final – 2018/0413 (CNS))

(2019/C 240/07)

Pranešėjas: **Krister ANDERSSON**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2018 12 20
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 113 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 12 13
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2019 4 12
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	212/2/2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pritaria Komisijos tikslui remiantis aiškiais teisėkūros nuostatomis užtikrinti sustiprintą operatyvinį mokesčių administratorių bendradarbiavimą kovojant su sukčiavimu PVM e. prekybos srityje.

1.2. EESRK rekomenduoja, kad valdžios institucijų atsakas į rafinuotas sukčiavimo PVM formas nuolat būtų gerinamas tiek vykdymo užtikrinimo efektyvumo (naudojant tinkamas technologijas, pavyzdžiui, dirbtinį intelektą), tiek susijusių nacionalinių institucijų bendradarbiavimo požiūriu. Tokios institucijos turėtų dirbti sąveikaudamos, tuo užtikrinant visapusišką ir efektyvų Europos atkirtį sukčiavimui PVM.

1.3. Kartu EESRK pabrėžia, kad žvelgiant iš vartotojo perspektyvos pasiūlymas reikš, kad reikės papildomai keistis su PVM susijusia asmenine informacija ir ją tvarkyti – šiuos procesus reglamentuoja Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas. EESRK pabrėžia, kad nukrypimų nuo Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatų ir jų apribojimų turi būti nedaug ir jie turi būti taikomi tiksliai apibrėžtam tikslui kovoti su sukčiavimu PVM. Kaip konkrečios bendrųjų ir privalomųjų taisyklių, kurios saugo asmens duomenis ir asmens privatumą, išimtis tokios nukrypti leidžiančios nuostatos turėtų būti siaurai ir atidžiai interpretuojamos įstatymų vykdymo užtikrinimo.

1.4. Šiuo požiūriu reikėtų daugiau dėmesio skirti: i) duomenų apdorojimo, kuris turės būti galimas tik kovojant su neteisėtu elgesiu, tikslui; ii) asmenims, turintiems teisę susipažinti su duomenimis, kurie renkami, saugomi ir kuriais keičiamasi (tai turėtų būti tik „Eurofisc“ pareigūnai) taikant konkrečias sąlygas ir gerai žinomais ir ribotais tikslais, susijusiais su kova su sukčiavimu PVM; iii) paskesniajam duomenų naudojimui siekiant paskatinti galimus tyrimus ir teisėsaugos veiklą.

1.5. Į visus šiuos pirmiau minėtus aspektus Komisijos pasiūlyme formaliai atsižvelgta ir tai tikrai yra teigiama šio pasiūlymo ypatybė. Vis dėlto EESRK prašo, kad ateityje, sistemą taikant kasdienėje praktikoje, Komisija užtikrintų visišką ir veiksmingą visų pasiūlyme įtvirtintų garantijų, susijusių su pagrindinėmis laisvėmis, įgyvendinimą, taigi kad būtų rasta tinkama griežto PVM taisyklių įgyvendinimo ir būtino individualių teisių ir pagrindinių laisvių apsaugojimo pusiausvyra.

2. Komisijos pasiūlymas ir bendrosios aplinkybės

2.1. Komisijos pasiūlymu iš dalies pakeisti Tarybos reglamentą (ES) Nr. 904/2010 valstybėms narėms nustatomos įrašų, kuriuos mokėjimo paslaugų teikėjai pagal PVM direktyvos 243b straipsnį teikia elektroniniu formatu, suderinto rinkimo taisyklės.

2.2. E. prekybos sektorius pastaraisiais metais išpūdingai augo ir vartotojai, naudodamiesi savo kompiuteriais arba išmaniaisiais telefonais, dabar gali lengvai rinktis iš tūkstančių tiekėjų, produktų ir prekės ženklų. Tačiau šiomis galimybėmis taip pat gali pasinaudoti sukčiaujančios įmonės, norinčios išvengti savo PVM prievolių.

2.3. Skaičiuojama, kad valstybėse narėse tarpvalstybinio prekių tiekimo srityje prarandamas PVM sudaro 5 mlrd. EUR per metus, o pastaruju metu šis skaičius buvo atnaujintas ir pasiekė dar išpūdingesnę sumą – 7–10 mlrd. EUR. Todėl reikia tvirtos valdžios institucijų atsako, kuris turėtų remtis veiksmingu mokesčių administratorių tiek ES, tiek tarptautiniu lygmeniu bendradarbiavimu.

2.4. Praktiškai pasiūlymu sukuriama nauja centrinė elektroninė mokėjimo informacijos rinkimo, saugojimo ir tvarkymo sistema ir tolesnio tvarkymo (ji atliks valstybių narių kovos su sukčiavimu pareigūnai, veikdami „Eurofisc“, daugiašalio keitimosi išankstiniais perspėjimais apie būtinybę kovoti su sukčiavimu PVM, tinkle) sistema.

2.5. Atlikus kruopščią ir išsamią poveikio vertinimo analizę, siekiant mokesčių administratoriams teikti išsamią informaciją, kad jie galėtų kontroliuoti PVM taisyklių laikymąsi ir kovoti su sukčiavimu e. prekybos PVM, Komisija nutarė, kad veiksmingiausia būtų sukurti centrinę europinę mokėjimo duomenų rinkimo ir keitimosi jais sistemą (CESOP). Naudodamasi šia sistema valstybės narės galėtų keistis nacionaliniu lygmeniu saugoma mokėjimo informacija, siekdamos padėti veiksmingai kovoti su sukčiavimu e. prekybos PVM.

2.6. CESOP sudarys galimybes: i) visą valstybių narių perduodamą su PVM susijusią informaciją sugrupuoti pagal atskirus gavėjus; ii) atlikti išsamią mokėjimų, kuriuos gavėjai ES gavo iš mokėtojų, apžvalgą; iii) atpažinti bet kokius pasikartojančius tų pačių mokėjimo operacijų įrašus; iv) išvalyti valstybių narių gautą informaciją; v) „Eurofisc“ ryšių palaikymo pareigūnai galės atlikti mokėjimo duomenų ir PVM informacijos kryžminę patikrą; vi) informaciją sistemoje saugoti tik tiek laiko, kiek mokesčių administratoriams reikia PVM kontrolei atlikti.

2.7. Informacijos saugojimo CESOP laikotarpis bus dveji metai, o „Eurofisc“ ryšių palaikymo pareigūnai galės nustatyti, ar konkretais gavėjo konkrečiu laikotarpiu valstybėse narėse gauti mokėjimai neviršija 10000 EUR. Sistema būtų prieinama tik valstybių narių „Eurofisc“ ryšių palaikymo pareigūnams; užklausas joje galima būtų teikti vieninteliu tikslu – siekiant tirti įtariamo arba nustatyto sukčiavimo PVM atvejus.

2.8. Komisija informuos Europos Parlamentą ir Tarybą apie naujos administracinio bendradarbiavimo priemonės veikimą kas penkerius metus.

3. Bendrosios ir konkrečios pastabos

3.1. EESRK pritaria Komisijos tikslui remiantis aiškiais teisėkūros nuostatomis užtikrinti mokesčių administratorių sustiprintą operatyvinį bendradarbiavimą sukčiavimo PVM e. prekybos sektoriuje atžvilgiu. Mokesčių administratorių savitarpio administracinės pagalbos puoselėjimas leis užtikrinti didesnius finansinius išteklius tiek nacionaliniams, tiek ES biudžetams, taip pat supaprastintas vienodas sąlygas mokesčius sąžiningai mokančioms įmonėms.

3.2. Kadangi rinkos subjektai vis plačiau naudoja komunikacijos technologijas, reikės nuolat atnaujinti kovos su sukčiavimu teisės aktus, nes tik taip pavyks atsižvelgti į visus mokesčių taisyklių ir PVM prievolių apėjimo būdus. Todėl labai svarbu, kad valdžios institucijų atsakas į rafinuotas sukčiavimo PVM formas nuolat būtų gerinamas tiek vykdymo užtikrinimo efektyvumo (naudojant tinkamas technologijas), tiek susijusių nacionalinių institucijų bendradarbiavimo požiūriu. Tokios institucijos turėtų dirbti sąveikaudamos, padedant Komisijai, kad užtikrintų visapusišką ir veiksmingą Europos atsaką į sukčiavimą PVM, remiantis Sutartimis nustatytu subsidiarumo principu.

3.3. Šiuo požiūriu EESRK mano, kad investavimas į dirbtinį intelektą tam, kad kuriama naujoji sistema galėtų nustatyti sukčiavimą PVM, gali būti naudingas, siekiant, kad naujoji sistema visiškai veiktų, su sąlyga, kad įgyvendinant naująjį veiklos scenarijų, pagal kurį numatomas naujų technologijų ir dirbtinio intelekto naudojimas vykdymą užtikrinančių valdžios institucijų veiklai paremti, bus visapusiškai gerbiamos pagrindinės asmenų teisės ir konkrečios ES taisyklės, tokios kaip Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas ⁽¹⁾.

3.4. Kadangi sukčiavimas PVM įgyja tarpvalstybinį pobūdį, o naujos technologijos sudaro vis palankesnes sąlygas šiai neteisėtai veiklai plėtoti (pvz., galima labai greitai perversi už sukčiavimą PVM gautus pinigus), turi būti vykdomas vis intensyvesnis institucijų bendradarbiavimas ne tik ES, bet ir pasauliniu lygmeniu. Priemonės kovoti su sukčiavimu PVM bus sėkmingos tik tada, jeigu valstybių mokesčių administratoriai glaudžiau bendradarbiaus laikydamiesi savitarpio pasitikėjimo dvasios, o tam, kad galėtų atlikti savo užduotis, jiems reikės keistis atitinkama informacija.

3.5. Šiuo tikslu EBPO rekomenduoja stiprinti tarptautinį administracinį bendradarbiavimą PVM arba pardavimo mokesčių srityje, kad būtų galima reaguoti į iššūkius, kuriuos kelia PVM surinkimas iš tiekėjų nerezidentų, visų pirma kai prekyba vyksta principu „verslas vartotojui“ (B2C), kaip buvo taikliai pastebėta Komisijos atliktoje poveikio vertinimo analizėje.

3.6. Žingsnis į priekį šia kryptimi yra ES ir Norvegijos susitarimas dėl administracinio bendradarbiavimo PVM srityje (2018 m. birželio mėn.), kuris taip pat apima konkrečias reikalavimų vykdymo PVM srityje priemones. EESRK tikisi, kad ES ir toliau skatins tarptautinį bendradarbiavimą kovos su sukčiavimu srityje, siekiant parengti veiksmingą ir koordinuojamą atsaką į veiklą, kuri neapsiriboja valstybių ir žemynų sienomis, darydama žalą ES ir nacionaliniams biudžetams.

3.7. EESRK pabrėžia, kad žvelgiant iš vartotojo perspektyvos pasiūlymas reikš, kad reikės papildomai keistis su PVM susijusia asmenine informacija ir ją tvarkyti – šiuos procesus reglamentuoja neseniai priimtas ir visoje Europoje įgyvendintas Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, o tai reiškia nemažas atitikties užtikrinimo išlaidas ES įmonėms.

3.8. Bendrajame duomenų apsaugos reglamente pateikiama plati asmens duomenų, į kuriuos įeina bet kokia informacija apie fizinį asmenį, kurio tapatybė yra žinoma arba gali būti nustatyta, kurio tapatybę galima nustatyti tiesiogiai ar netiesiogiai, apibrėžtis. Todėl mokėjimo informacija, kuriai taikomas Komisijos pasiūlymas, atitinka asmens duomenų apsaugos taikymo sritį ir Pagrindinių teisių chartijoje nustatytus principus.

3.9. Pasak Komisijos, „apmokestinimas yra vienas iš svarbių Sąjungos ir valstybių narių tikslų, susijusių su bendru viešuoju interesu; jo svarba pripažįstama nustatant apribojimus, kurie gali būti taikomi pareigoms ir teisėms pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2016/679 ⁽²⁾, ir vykdamant informacijos apsaugą pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2018/1725 ⁽³⁾. Nustatyti duomenų apsaugos teisių apribojimus būtina atsižvelgiant į informacijos, kurią sukuria mokėjimo paslaugų teikėjai, pobūdį ir apimtį; apribojimai turėtų būti grindžiami konkrečiomis iš anksto nustatytomis sąlygomis ir reikalavimais, nustatytais Tarybos direktyvos 2006/112/EB 243b–243d straipsniuose“ ⁽⁴⁾.

3.10. EESRK primygtinai pabrėžia, kad nukrypimų nuo Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatų ir jų apribojimų turi būti nedaug ir jie turi būti taikomi tik vieninteliui ir tiksliai apibrėžtam tikslui kovoti su sukčiavimu PVM. Kaip konkrečios bendrųjų ir privalomų taisyklių, kurios saugo asmens duomenis ir asmens privatumą, išimtys tokios nukrypti leidžiančios nuostatos turėtų būti siaurai ir atidžiai interpretuojamos įstatymų vykdymo užtikrintojų. Šiuo požiūriu reikėtų daugiau dėmesio skirti: i) duomenų apdorojimo, kuris turės būti galimas tik kovojant su neteisėtu elgesiu, tikslui; ii) asmenims, turintiems teisę susipažinti su duomenimis, kurie renkami, saugomi ir kuriais keičiamasi (tai turėtų būti tik „Eurofisc“ pareigūnai) taikant konkrečias sąlygas ir gerai žinomais ir ribotais tikslais, susijusiais su kova su sukčiavimu PVM; iii) paskesniai duomenų naudojimui siekiant paskatinti galimus tyrimus ir teisėsaugos veiklą.

⁽¹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>

⁽²⁾ Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=LT>

⁽³⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018R1725&from=LT>

⁽⁴⁾ PVM direktyva: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0112&from=LT>

3.11. Į visus šiuos pirmiau minėtus aspektus Komisijos pasiūlyme formaliai atsižvelgta ir tai tikrai yra teigiama šio pasiūlymo ypatybė. Vis dėlto EESRK prašo, kad ateityje, sistemą taikant kasdienėje praktikoje, Komisija užtikrintų **visišką ir veiksmingą** visų pasiūlyme įtvirtintų garantijų, susijusių su pagrindinėmis laisvėmis, **įgyvendinimą**, taigi kad būtų rasta tinkama griežto PVM taisyklių įgyvendinimo ir būtino individualių teisių ir pagrindinių laisvių apsaugojimo pusiausvyra.

3.12. Dėl pastarojo dalyko EESRK prašo, kad kompetentingos nacionalinės institucijos atidžiai stebėtų ir tikrintų, ar visiškai ir tiksliai laikomasi taisyklių, ribojančių duomenų ir informacijos naudojimą, taip pat Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatų. EESRK ragina Komisiją, kai bus renkama grįžtamoji informacija iš valstybių narių (šį procesą tikimasi užbaigti iki 2024 m. pabaigos), kartu su nacionalinėmis už asmens duomenų apsaugą atsakingomis institucijomis ir Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnu kruopščiai patikrinti, ar buvo laikytasi visų Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatų ir pranešti Europos Parlamentui ir Tarybai, kad jie spėtų parengti savo planuojamą ataskaitą dėl naujosios administracinio bendradarbiavimo priemonės veikimo (Reglamento (ES) Nr. 904/2010 59 straipsnis). Jeigu būtų nustatyti iškraipymai ar pažeidimai, jiems, be abejojimo, reikėtų nedelsiant užkirsti kelią ir juos pašalinti.

3.13. Dėl Europos įmonių, veikiančių e. prekybos srityje, EESRK rekomenduoja, kad naujoji sistema būtų pajėgi veiksmingai saugoti ir ginti komercines paslaptis preliminariu duomenų rinkimo ir analizės stebėsenos etapu ir ypač paskesniu (hipotetiniu) įstatymo vykdymo užtikrinimo etapu. Šiuo požiūriu kaip palyginamąjį standartą būtų galima naudoti Europos Komisijos sukauptą patirtį ginant intelektinę nuosavybę ir komercines paslaptis konkurencinės teisės bylose.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria dėl tam tikrų reikalavimų mokėjimo paslaugų teikėjams nustatymo iš dalies keičiama Direktyva 2006/112/EB

(COM(2018) 812 final — 2018/0412(CNS))

ir dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB nuostatos, susijusios su nuotoline prekyba prekėmis ir tam tikromis šalies viduje tiekiamomis prekėmis

(COM(2018) 819 final – 2018/0415(CNS))

(2019/C 240/08)

Pranešėjas **Krister ANDERSSON**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2018 12 20
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 113 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2019.4.12
Priimta plenarinėje sesijoje	2019.5.15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	209/1/3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK remia Komisijos tikslą nustatyti papildomas taisykles dėl proporcingumo užtikrinimo ir didesnio teisinio tikrumo prekiautojams, kurie naudodami elektronines sąsajas palengvina prekių tiekimą ES vartotojams, ypač kai šie prekiautojai yra laikomi tiekėjais.

1.2. EESRK taip pat remia Komisijos siekį užmegzti nuolatinį bendradarbiavimą su mokėjimo paslaugų teikėjais remiantis aiškiomis teisės aktų nuostatomis. Daug žadantys rezultatai, kurių tikimasi įgyvendinus naujas priemones, užtikrins daugiau išteklių tiek nacionaliniam, tiek ES biudžetui, taip pat paprastesnes vienodas veiklos sąlygas tvarkingai mokesčius mokančioms įmonėms.

1.3. EESRK pažymi, kad Komisijos pasirinktas reguliavimo metodas atitinka subsidiarumo principą, atsižvelgiant į tai, kad e. prekybos PVM sukčiavimą visose valstybėse narėse ir Europos teisės aktai yra efektyviausia priemonė siekiant veiksmingai remti valstybes nares, kad jos gautų informacijos, kuri reikalinga PVM apmokestinamam tarpvalstybiniam tiekimui kontroliuoti. Priešingai, kai kurios nacionaliniu lygmeniu įgyvendinamos teisėkūros iniciatyvos nebūtų tinkama priemonė veiksmingai spręsti su sukčiavimu PVM susijusias problemas ir dėl to reguliavimo scenarijus taptų pernelyg sudėtingas.

1.4. Tačiau kartu EESRK pabrėžia, kad vartotojų atžvilgiu pagal pasiūlymą įsigaliojant nauja keitimosi su PVM susijusiais asmens duomenimis ir jų tvarkymo tvarka, šiuo metu reglamentuojama Bendrojo duomenų apsaugos reglamento⁽¹⁾. Atsižvelgdamas į tai EESRK ypač pabrėžia, kad svarbu laikytis visų Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatų ir būtina apriboti naudojamą duomenimis vieninteliu ir griežtai apibrėžtam tikslui – kovoti su sukčiavimu PVM ekonomiškai efektyviu ir plačiai visuomenei priimtiniu būdu.

1.5. Galiausiai EESRK rekomenduoja atitinkamai investuoti į materialųjį turtą ir IT siekiant užtikrinti veikiančią centrinę duomenų saugojimo sistemą, ir pažymi, kad numatomas projekto sąnaudas būtų galima lengvai ir greitai padengti gavus laukiamų rezultatų mažinant sukčiavimą PVM ir PVM nepriemoką.

2. Komisijos pasiūlymas ir bendrosios aplinkybės

2.1. Komisijos pasiūlyme nustatomi tam tikri reikalavimai mokėjimo paslaugų teikėjams, siekiant užtikrinti veiksmingą tokių teikėjų ir mokesčių administratorių bendradarbiavimą ir taip pagerinti kovos su sukčiavimu PVM priemones. Pasiūlymas dera su E. prekybos PVM direktyva, kurioje nustatyta naujų PVM prievolių elektroninėms prekyvietėms ir naujų supaprastinimo priemonių, kad įmonėms būtų lengviau vykdyti PVM prievolės pagal vieno langelio principu grindžiamą sistemą.

(¹) Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>.

2.2. Komisijos pasiūlymu COM(2018) 819 *final* nustatomos papildomos taisyklės, kurios turėtų pagerinti 2017 m. gruodžio mėn. priimto ir nuo 2021 m. sausio 1 d. įsigaliosiančio dokumentų rinkinio dėl e. prekybai taikomo PVM veiksmingumą. Jame labiau patikslinamas tiekėjų, kurie elektronines sąsajas naudoja prekių tiekimui ES vartotojams palengvinti, apmokestinimas PVM, kai remiantis PVM direktyvos 14a straipsnio 2 dalimi jie yra laikomi tiekėjais, taigi ir atsakingais už PVM rinkimą ir jo mokėjimą mokesčių administratoriams. Iš esmės laikantis PVM direktyvos 2006/112/EB ^(?) 369 straipsnio b dalies, vieno langelio principu grindžiama sistema gali būti naudojama tik deklaruoti ir mokėti PVM, kuriuo apmokestinamos tarpvalstybinio mastu tiekiamos prekės ir teikiamos paslaugos ir Bendrijos vidaus nuotolinė prekyba, tačiau ne šalies viduje tiekiamų prekių atveju. Kadangi tiekėjai, kurie parduoda prekes naudodami elektroninę sąsają, gali laikyti sandėliuose prekes skirtingose valstybėse narėse, iš kurių jie vykdo tiekimą šalies viduje, tai reikėtų, kad elektroninės sąsajos paslaugų teikėjai, kurie bus laikomi tiekėjais, privalės registruotis visose ES valstybėse narėse, kuriose pirminiai tiekėjai sandėliuose laiko prekes ir jas tiekia šalies viduje. Todėl siūloma jiems taip pat leisti naudoti vieno langelio principu grindžiamą sistemą tiekimui šalies viduje, kurio atžvilgiu jie yra laikomi tiekėjais pagal PVM direktyvos 14a straipsnio 2 dalį. Taigi, išsaugomas supaprastintas vieno langelio principu grindžiamos sistemos taikymas elektroninėms sąsajoms taip išvengiant varginančių procedūrų įmonėms. Komisijos pasiūlyme COM(2018) 819 *final* nustatomos konkrečios taisyklės, kurių reikia, siekiant paremti vieno langelio principu grindžiamos sistemos priėmimą atlikus keletą tikslinių dabartinės teisinės sistemos pakeitimų.

2.3. E. prekybos sektorius pastaraisiais metais itin sparčiai augo, ir dabar vartotojas, naudodamasis savo kompiuteriu ar išmaniuoju telefonu, gali lengvai pasirinkti iš ne vieno tūkstančio tiekėjų, produktų ir prekės ženklų. Tačiau šia galimybe naudojasi ir sėkmingiausių įmonių, norinčių išvengti savo PVM prievolių.

2.4. Konkrečiau, galima išskirti tris pagrindinius tarpvalstybinio sukčiavimo PVM e. prekybos srityje atvejus: **i)** prekių tiekimas ir paslaugų teikimas ES viduje, **ii)** prekių importas iš trečiojoje valstybėje įsisteigusių įmonių valstybių narių vartotojams ir **iii)** trečiojoje valstybėje įsisteigusių įmonių paslaugų teikimas valstybių narių vartotojams.

2.5. Apskaičiuota, kad su PVM siejami valstybių narių nuostoliai tarptautinio prekių tiekimo srityje siekia apie 5 mlrd. EUR per metus, ir neseniai ši suma netgi padidėjo iki įspūdingų 7–10 mlrd. EUR. Todėl reikia ryžtingų valdžios institucijų veiksmų, kurie, kai būtina ir proporcinga, apimtų privačių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą.

2.6. Komisijos pasiūlymu COM(2018) 812 *final* siekiama sukčiavimo e. prekybos PVM problemą spręsti stiprinant mokesčių administratorių ir mokėjimo paslaugų teikėjų bendradarbiavimą, nes šiuo metu daugiau kaip 90 % pirkimo internetu atveju ES vyksta per tarpininką. Kai kurių valstybių narių patirtis šioje srityje parodė, kad užtikrinant pakankamą mokesčių administratorių ir mokėjimo paslaugų teikėjų bendradarbiavimą galima pasiekti apčiuopiamų ir greitų rezultatų kovojant su sukčiavimu e. prekybos PVM.

2.7. Pasiūlymu bus sudarytos sąlygos mokesčių administratoriams rinkti mokėjimo paslaugų teikėjų teikiamą mokėjimo informaciją ir ja keistis naudojant centrinę duomenų saugyklą, kurią Komisija sukurtų kartu su nacionaliniais mokesčių administratoriais, siekiant užtikrinti vienodą duomenų rinkimo ir analizės metodą.

2.8. Konkrečiau, mokėjimo paslaugų teikėjams pagal PVM direktyvos 2006/112/EB 243b straipsnį nustatyta nauja prievolė saugoti duomenis. Šiuo požiūriu svarbios tik tos mokėjimo paslaugos, kurios yra susijusios su tarptautiniu lėšų pervedimu gavėjams (arba gavėjų vardu veikiančioms subjektams) ir tik tada, kai mokėtojas yra vienoje iš valstybių narių. Kitaip tariant, pagal šį pasiūlymą sąvoka „tarptautinės“ apibūdinamos operacijos, kai vartotojas yra valstybėje narėje, o tiekėjas – kitoje valstybėje narėje arba trečiojoje valstybėje. Vidaus mokėjimams šis Komisijos pasiūlymas netaikomas.

2.9. Kad nebūtų įtraukiami privačiai vykdomi tarptautiniai lėšų pervedimai ir būtų fiksuojami tik tie mokėjimai, kurie susiję su ekonomine veikla, mokėjimo paslaugų teikėjas turi saugoti duomenis apie tą gavėją ir pateikti juos mokesčių administratoriams tik tada, kai visa tam tikro gavėjo gautų mokėjimų suma viršija 25 mokėjimų per kalendorinį ketvirtį viršutinę ribą. Tokia viršutinė riba nustatyta atsižvelgiant į vidutinę pirkimo internetu užsakymų vertę, kuri yra 95 EUR; ją padauginus iš mažiausiai 100 tokios vertės sandorių per metus gaunama beveik 10000 EUR pardavimo įplaukų.

2.10. Pagal mokėjimo paslaugų teikėjų saugotiną informaciją bus galima nustatyti duomenis saugančio mokėjimo paslaugų teikėjo tapatybę, gauti informacijos gavėjo tapatybę nustatyti ir informacijos apie gavėjo gautus mokėjimus. Mokėjimo paslaugų teikėjams nustatyta prievolė saugoti duomenis neapima informacijos mokėtojų tapatybei nustatyti, nes ši informacija nėra reikalinga sukčiavimui susekti. Mokėjimo paslaugų teikėjai duomenis saugos dvejus metus.

(?) PVM direktyva 2006/112/EB <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:32006L0112>.

3. Bendrosios ir konkrečios pastabos

3.1. EESRK remia Komisijos tikslą pasiūlymu COM(2018) 819 *final* nustatyti papildomas taisykles dėl proporcingumo užtikrinimo ir didesnio teisinio tikrumo prekyautojams, kurie naudodami elektronines sąsajas palengvina prekių tiekimą ES vartotojams, ypač kai šie prekyautojai yra laikomi tiekėjais.

3.2. EESRK taip pat remia Komisijos siekį užmegzti nuolatinį bendradarbiavimą su mokėjimo paslaugų teikėjais remiantis aiškiais ir skaidriomis teisės aktų nuostatomis. Teigiami rezultatai, kurių tikimasi įgyvendinus naująsias priemones, pateisina Komisijos pastangas teisėkūros srityje ir užtikrins daugiau išteklių tiek nacionaliniam, tiek ES biudžetui, taip pat paprastesnes vienodas veiklos sąlygas tvarkingai mokesčius mokančioms įmonėms.

3.3. Komisijos pasiūlymas parengtas po išsamių konsultacijų su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais, visų pirma mokėjimo paslaugų teikėjais, kitais verslo atstovais, ir valstybių narių mokesčių administratoriais. EESRK vertina plačiu mastu Komisijos iš viešųjų ir privačių subjektų surinktą grįžtamąją informaciją ir jų indėlį, kurie neabejotinai padėjo parengti tvirtą ir proporcingą pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto.

3.4. EESRK pažymi, kad pasiūlyme numatytas reguliavimo metodas atitinka Sutartyse įtvirtintą subsidiarumo principą, atsižvelgiant į tai, kad e. prekybos PVM sukčiavima visose valstybėse narėse ir Europos teisės aktai yra efektyviausia priemonė siekiant veiksmingai remti valstybes nares, kad jos gautų informacijos, kuri reikalinga PVM apmokestinamam tarpvalstybiniam tiekimui kontroliuoti. Priešingai, kai kurios nacionaliniu lygmeniu įgyvendinamos teisėkūros iniciatyvos nebūtų tinkama priemonė veiksmingai spręsti su sukčiavimu PVM susijusias problemas ir dėl to reguliavimo scenarijus taptų pernelyg sudėtingas.

3.5. Komisijos pasiūlyme reikalaujama, kad mokėjimo paslaugų teikėjai saugotų duomenis, kuriais jau disponuoja vykdydami mokėjimo operacijas, laikantis Sutartyse nustatyto ir Teisingumo Teismo praktikoje išplėto to proporcingumo principo. Be to, kadangi duomenų saugojimo ir perdavimo mokesčių administratoriams prievolė bus vienodai taikoma visoje ES, mokėjimo paslaugų teikėjams tenkanti administracinė našta bus mažesnė (skirtingai nei našta, kuri tektų, jei būtų reikalaujama, kad mokėjimo paslaugų teikėjai laikytųsi skirtingų nacionalinių metodikų).

3.6. Šiuo požiūriu, kaip parodė poveikio vertinimo analizė, suderinus duomenų teikimo prievoles, kad informacija būtų teikiama vienu formatu, mokėjimo paslaugų teikėjai patirtų mažesnes reikalavimų laikymosi išlaidas ir galėtų bendradarbiauti kovojant su sukčiavimu PVM, o jų kasdinei einamajai veiklai būtų daromas pagrįstas ir subalansuotas poveikis.

3.7. Nustatyta viršutinė riba – 25 mokėjimai per ketvirtį, atitinkantys apie 10000 EUR per metus sumą, atsižvelgiant į vidutinę pirkimo internetu užsakymų ES vertę, kuri yra 95 EUR, atrodo esanti pagrįsta ir proporcinga, taip pat atsižvelgiant į tai, kad paprastai dėl 10000 EUR sumos valstybėse narėse jau atsiranda PVM prievolės. Be to, ši suma atitinka E. prekybos PVM direktyvoje vidaus tiekimui nustatytą 10000 EUR viršutinę ribą. Todėl minimali 10000 EUR suma atrodo esanti tinkama siekiant pusiausvyros tarp išimtinai privačių sandorių, kurie neturi nieko bendro su mokesčiniu sukčiavimu, apsaugos ir siekio nustatyti perspektyvią stebėsenos sistemą sukčiavimui sumažinti. Tačiau Europos Komisija turėtų stebėti pokyčius, kad viršutinės ribos laikui bėgant neprarastų aktualumo, ir prireikus inicijuoti pakeitimus.

3.8. EESRK pabrėžia, kad vartotojų atžvilgiu pagal pasiūlymą įsigaliojusių naujų keitimų su PVM susijusiais asmens duomenimis ir jų tvarkymo tvarka, reglamentuojama Bendrojo duomenų apsaugos reglamento, kuris neseniai buvo patvirtintas ir įgyvendintas visoje Europoje ir kurio vykdymas iš ES įmonių pareikalavo didelių išlaidų.

3.9. Bendrajame duomenų apsaugos reglamente pateikta plati asmens duomenų apibrėžtis, pagal kurią asmens duomenis sudaro bet kokia informacija apie fizinį asmenį, kurio tapatybė nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti tiesiogiai arba netiesiogiai. Dėl to Komisijos pasiūlyme nurodyta mokėjimo informacija taip pat patenka į šią apibrėžtį, jai taip pat galioja Pagrindinių teisių chartijoje išdėstyti asmens duomenų apsaugai taikytini principai.

3.10. Remiantis Komisija, „pagal šią iniciatyvą būtų tvarkoma tik ta mokėjimo informacija, kuri yra reikalinga kovojant su sukčiavimu e. prekybos PVM [...]. Būtų tvarkoma tik informacija apie lėšų (mokėjimų) gavėjus ir pačią mokėjimo operaciją (sumą, valiutą, datą), o informacija apie vartotojus, mokančius už prekes arba paslaugas (mokėtojus), keičiamasi nebūtų. Todėl informacija nebūtų naudojama kitiems tikslams, pavyzdžiui, vartotojų pirkimo įpročiams kontroliuoti [...]. Vidaus mokėjimai taip pat nepatektų į iniciatyvos taikymo sritį. Galiausiai pažymėtina, kad mokėjimo informacija būtų prieinama tik valstybių narių „Eurofisc“ ryšių palaikymo pareigūnams ir tik tiek laiko, kiek reikia kovojant su sukčiavimu e. prekybos PVM.“

3.11. EESRK ypač pabrėžia, kad svarbu laikytis visų Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatų ir būtina apriboti naudojamą duomenimis numatant vienintelį ir griežtai apibrėžtą tikslą kovoti su sukčiavimu PVM ekonomiškai efektyviai ir plačiai visuomenei priimtiniu būdu. Šiuo požiūriu EESRK ragina Komisiją, renkant grįžtamąją informaciją iš valstybių narių (šis procesas turėtų baigtis 2024 m. pabaigoje), atidžiai patikrinti, ar buvo laikytasi visų Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatų ir ar galima nustatyti atvejų, kai valstybėse narėse šios nuostatos buvo pažeistos, ir juos ištaisyti.

3.12. Galiausiai EESRK rekomenduoja atitinkamai investuoti į materialųjį turtą ir IT siekiant užtikrinti veikiančią centrinę duomenų saugojimo sistemą, ir pažymi, kad numatomas projekto sąnaudas – 11,8 mln. EUR jos sukūrimui ir 4,5 mln. EUR eksploatavimui per metus – būtų galima lengvai ir greitai padengti gavus laukiamų rezultatų mažinant sukčiavimą PVM ir PVM nepriemoką, nes bendra prarasto PVM suma, siejama su tarptautiniu mastu tiekiamomis prekėmis, viršija 5 mlrd. EUR, o 2017 m. bendra pardavimų internetu suma siekė apie 600 mlrd. EUR.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvari Europos bioekonomika. Ekonomikos, visuomenės ir aplinkos sąsajų stiprinimas“

(COM(2018) 673 final)

(2019/C 240/09)

Pranešėjas **Mindaugas MACIULEVIČIUS**

Bendrapranešėjis **Udo HEMMERLING**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 12 14
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 29 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2018 10 16
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2019 4 25
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	203/1/4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Esame apimti **pasaulinės skubos jausmo**: dėl pasaulinių iššūkių, kaip antai klimato kaita ir augantis pasaulio gyventojų skaičius, esame verčiami skubiai ieškoti, kuo būtų galima pakeisti iškastinio kuro rūšis ir kaip būtų galima veiksmingiau naudoti biologinius išteklius. Žemės ūkio ir miškininkystės sektoriai yra pagrindiniai ne maistui ar pašarams skirtos biomasės gamintojai, todėl jie reikšmingai prisideda prie bioekonomikos. Naujomis vertės grandinėmis suteikiamos papildomos galimybės kaimo vietovėse iškastinio kuro pagrindu vykdomą veiklą pakeisti bioekonomikos principais pagrįsta veikla.

1.2. Tokiomis aplinkybėmis būtina suteikti pirmenybę **geresniam supratimui apie mūsų naudojamus** biologinius išteklius, atsižvelgiant į Paryžiaus susitarime užsibrėžtus klimato srities tikslus. Svarbus ne tik mūsų geresnis supratimas – bioekonomikos veikla turi **sudominti vartotojus** teikiant reguliarias konsultacijas ir informaciją, kad būtų lengviau įgyvendinti būtinus pokyčius ir sudaryti sąlygas įdiegti rinkos kūrimo priemones, siekiant dar didesnio vartotojų pasitikėjimo ES pagamintais biologiniais produktais, o viešųjų pirkimų vykdytojai turėtų didinti ES pagamintų biologinių produktų skverbtį rinkoje.

1.3. Atsiveria su biologine įvairove, pramone, ekonomine plėtra ir darbo vietomis susijusių **galimybių**. EESRK palankiai vertina 2012 m. bioekonomikos strategijos atnaujinimą, kuris yra svarbus žingsnis tinkama linkme. Egzistuoja visuotinė tvaryti, efektyviai išteklius naudojant pagamintų biologinių produktų paklausa. Tačiau nepaisant didelės pažangos, pasiektos naujojoje versijoje, kai kurias iš įtrauktų priemonių vis dar reikia įgyvendinti:

1.3.1. Be galimybės naudotis finansinėmis priemonėmis, taip pat būtina **sukurti individualias, lanksčias konsultacines ar patariamąsias paslaugas**, kuriomis būtų padedama žemės ūkio maisto produktų srities MVĮ imtis ilgalaikių, novatoriškų projektų. Dėl įvairių priežasčių, įskaitant žmogiškuosius, finansinius ir infrastruktūros išteklius, MVĮ dažnai trūksta būtinų vidinės kompetencijos ar žinių.

1.3.2. **Viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimo srityje** pakankamai dėmesio turėtų būti skiriama pirminiams gamintojams. Šis modelis galėtų būti remiamas įvairiomis priemonėmis, taikomomis pagal **bendrą žemės ūkio politiką** (BŽŪP).

1.3.3. Į ilgalaikę strategiją įtraukus **su moksliniais tyrimais, inovacijomis ir bioekonomika** susijusią veiklą, būtų galima lengviau remti **plėtrą ir atkartojimą**.

1.3.4. Itin svarbu tęsti darbuotojų ir pirminių gamintojų **švietimą ir mokymą**. Svarbu sudaryti geresnes sąlygas **keitimuisi žiniomis**, teikti paramą tarpvalstybiniams tinklams ir neatsilikti nuo socialinių ir technologinių pokyčių. Švietimas, dalyvavimas ir komunikacijos metodai, susiję su kaimo bioekonomikos suinteresuotaisiais subjektais, yra labai svarbūs.

1.3.5. Labai svarbu ES ir už jos ribų skatinti **žiedinę ekonomiką ir tarpsektorines, teritorines sąsajas**, visų pirma siekiant vykdyti pagal darnaus vystymosi tikslus ir COP 21 tikslus prisiimtus įsipareigojimus.

1.3.6. Visos valstybės narės turėtų **integruoti išsamią bioekonomikos strategiją** į savo politiką ir programas, taip pat įtraukti kompetingas vietas institucijas ir atitinkamus suinteresuotuosius subjektus (pirminius gamintojus, mokslinių tyrimų ir švietimo paslaugų teikėjus, pramonės, pilietinės visuomenės atstovus ir socialinius partnerius ir t. t.).

1.3.7. ES turėtų siekti **išmetamam anglies dioksido kiekiui taikyti visuotinę apmokestinimo sistemą**, nes tai būtų neutralus ir veiksmingas būdas skatinti bioekonomiką ir sutelkti visus rinkos dalyvius siekiant švelninti klimato kaitą.

1.4. Labai svarbu laikytis tvarumo principų siekiant sukurti „naują“ bioekonomiką, o gamtos išteklius – saugoti, kad jie išliktų produktivūs. Šiuo požiūriu bioekonomika turi atitikti tvarumo kriterijus. Siekiant išvengti aplinkai, ekonomikai ir visuomenei nepalankių iškreipimų, tos pačios taisyklės turi būti taikomos tiek biomasei iš Europos Sąjungos, tiek iš užsienio.

2. Bendrosios pastabos

Bioekonomika apima gamybą iš atsinaujinančiųjų biologinių išteklių ir tų išteklių bei atliekų srautų pavertimą maistu, pašarais, biologiniais produktais ir bioenergija. Tai apima žemės ūkį, miškininkystę, žuvininkystę, maisto produktų, plaušienos ir popieriaus gamybą, taip pat dalį chemijos, biotechnologijų ir energetikos pramonės sektorių.

2.1. 2012 m. ES bioekonomikos strategija siekiama „sudaryti sąlygas kurti novatoriškesnę, efektyviau išteklius naudojančią ir konkurencingesnę visuomenę, kurioje aprūpinimas maistu būtų derinamas su tausiu atsinaujinančiųjų išteklių naudojimu pramonės tikslams, kartu užtikrinant aplinkos apsaugą“. 2017 m. Komisija atliko savo 2012 m. ES bioekonomikos strategijos peržiūrą, kurioje daroma išvada, kad strategija buvo parodytas jos tikslų aktualumas ir kad bioekonomikos teikiamų galimybių svarba vis dažniau pripažįstama Europoje ir už jos ribų. 2018 m. spalio mėn. Komisija pateikė veiksmų planą, skirtą tvariai ir žiedinei bioekonomikai, kuria siekiama „gerinti ir didinti tvarų atsinaujinančiųjų išteklių naudojimą sprendžiant pasaulines ir vietos problemas, pavyzdžiui, klimato kaitos ir darnaus vystymosi srityje“, vystyti ⁽¹⁾.

2.2. Numatoma, kad iki 2050 m. ⁽²⁾ pasaulio gyventojų skaičius išaugs iki beveik 10 milijardų, todėl biologinius išteklius nedelsiant būtina naudoti efektyviau, kad daugiau žmonių būtų užtikrintas saugus, maistingas, aukštos kokybės maistas už prieinamą kainą, taip siekiant sumažinti aplinkos ir klimato poveikį vienam pagamintam vienetui ir užtikrinti pakankamai atsinaujinančių biologinių medžiagų, kad būtų galima pakeisti didelę dalį to, ką šiuo metu pagaminame iš iškastinės žalios naftos, susiejant tai su vėjo, saulės ir kita atsinaujinančiųjų išteklių energija. Todėl, atsižvelgiant į naujausius politikos pokyčius, įskaitant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus (DVT) ⁽³⁾ ir 21-ąją Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferenciją (COP 21 įsipareigojimus), buvo būtina persvarstyti veiksmus ir atnaujinti bioekonomikos strategiją.

2.3. Komisija savo atnaujintoje bioekonomikos strategijoje ⁽⁴⁾ nurodo, kad 2019 m. ji pradės taikyti 14 priemonių, įskaitant priemones, kuriomis bus siekiama:

- skirti 100 mln. EUR biudžetą Žiedinės bioekonomikos teminei investavimo platformai, kurioje būtų galima biologines inovacijas priartinti prie rinkos ir sumažinti į tvarius sprendimus investuojantiems privatiems investuotojams kylančią riziką; sudaryti palankesnes sąlygas naujų tvarių biologinio perdirbimo įrenginių plėtrai visoje Europoje,
- parengti strateginę tvarių maisto ir ūkininkavimo sistemų, miškininkystės ir biologinių produktų diegimo darbotvarkę,
- pagal programą „Horizontas 2020“ sukurti ES šalims skirtą ES bioekonomikos politikos rėmimo priemonę, kuria bus remiamas nacionalinių ir regioninių bioekonomikos darbotvarkių rengimas,
- pradėti bandomuosius veiksmus, skirtus bioekonomikai plėtoti kaimo, pakrančių ir miestų vietovėse, pavyzdžiui, atliekų tvarkymo ar anglies dioksido kiekį dirvožemyje didinančio ūkininkavimo srityse,
- įgyvendinti ES masto stebėsenos sistemą, kad būtų galima stebėti pažangą siekiant tvarios ir žiedinės bioekonomikos,

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/ec_bioeconomy_strategy_2018.pdf#view=fit&pagemode=none

⁽²⁾ <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/world-population-prospects-2017.html>

⁽³⁾ <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>

⁽⁴⁾ <https://ec.europa.eu/research/bioeconomy/index.cfm?pg=policy&lib=strategy>

- gerinti mūsų žinių bazę ir supratimą apie konkrečias bioekonomikos sritis renkant duomenis ir užtikrinant, kad jie būtų geriau prieinami per Bioekonomikos žinių centrą,
- teikti gaires ir skatinti gerąją patirtį, kaip vykdyti bioekonomikos veiklą, neviršijant saugių ekologinių ribų.

2.4. Dėl bioekonomikos gali atsirasti galimybių, kurios padėtų sumažinti išmetamą CO₂ kiekį ir priklausomybę nuo importuojamų iškastinių išteklių. Pavyzdžiui, ES miškų sekvestruojamas anglies dioksido kiekis atitinka 10 % ES metinio išmetamųjų teršalų kiekio; kartu tai yra tvarus ir nuolatinis biomasės tiekimas atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybai. Be to, remiantis skaičiavimais matyti, kad teoriškai 100000 šiuo metu gamyboje naudojamų cheminių medžiagų gali būti gaunamos iš atsinaujinančiųjų žaliavų. Tai nebūtinai pasakytina apie visas jas, tačiau teoriškai tai įmanoma. Tai ne tik suteiks galimybę mūsų kasdienius namų ūkio reikmenis gaminti vietoje ir iš atsinaujinančiųjų žaliavų, bet ir padės kurti darbo vietas, ypač pakrančių ir kaimo vietovėse, ir užtikrinti ekonomikos augimą Europoje, kur technologinis pranašumas vis dar yra didelis. Pramonės skaičiavimais, iki 2030 m. biopramonės sektoriuose galėtų būti sukurta milijonas naujų darbo vietų.

2.5. Tačiau pagrindinės kliūtys tebekyla siekiant didinti inovacijas ES bioekonomikoje. Didelė kliūtis yra susijusi su produkto sąnaudų konkurencingumu, tiek palyginti su iškastinio kuro alternatyvomis, tiek ir su panašiais produktais iš kitų pasaulio šalių. Sąnaudų konkurencingumas priklauso nuo daugelio veiksnių, įskaitant technologinio pasirengimo lygį, darbo sąnaudas, subsidijas iškastiniam kurui ir nusidėvėjimą bei žemą rinkos paramos biologiniams produktams lygį. Ši su konkurencingumu susijusi problema papildoma sunkumais gauti finansavimą inovaciniams projektams ir gamybos priemonėms bei dažnai menku galutinių vartotojų informuotumu apie biologinius produktus, taip pat įgūdžių ir veiklos ryšių, reikalingų šio sektoriaus plėtrai skatinti, trūkumu. Be to, leidimų išdavimo procedūros naujiems bioekonomikos projektams yra lėtos ir sudėtingos, todėl ekonominės veiklos vykdytojais susiduria su dideliu teisiniu netikrumu ir finansine rizika.

3. Konkrečios pastabos

EESRK palankiai vertina komunikatą, kuriuo atnaujinama 2012 m. bioekonomikos strategija. Reikalinga ilgalaikė, nuosekli ir veiksminga politika bioekonomikai skatinti. Tačiau šios visa apimančios bioekonomikos strategijos ir kitų esamų politikos priemonių ryšys vis dar neatsiranda savaime. Todėl, siekiant parengti veiksmingą bioekonomikos politiką, vis dar reikia nustatyti politikos sričių sinergiją taip, kad būtų atsižvelgiama į perspektyvios maisto produktų gamybos, tvaraus gamtinių išteklių valdymo, subalansuotos teritorinės kaimo vietovių plėtros tikslus ir kad būtų užtikrintas deramas pragyvenimas.

3.1. Nors atnaujinimu siekiama išnaudoti ES investicijas ir jame daug dėmesio skiriama biopramonės sektorių stiprinimui bei visapusiškai plėtrai atveriant kelią investicijoms ir rinkoms, vis dar esama spragų (ne tik mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityje), kai reikia bioekonomikos įmonėms padėti pritraukti lėšų, parengti rinkodaros strategiją, įgyvendinti organizacinius pokyčius ir pasiekti produktų brandos etapą. Ankstyvojo augimo laikotarpio investuotojai nacionaliniu ir regionų lygmeniu, teikiant labai mažoms ir mažoms įmonėms bei startuoliams pritaikytas konsultacijas, yra reikalingi tiek, kiek dideliems projektams yra reikalingas ES investicijų sutelkimas. Kad naujus produktus būtų galima pateikti rinkai, reikalingas visapusiškas požiūris į finansavimą.

3.2. Atnaujinime taip pat pabrėžiama, kad kuriant viešojo ir privačiojo sektorių sinergijas būtų galima geriausiai pasinaudoti skirtingais investicijų šaltiniais. Atsižvelgiant į tai, biologinės pramonės sektorių bendroji įmonė yra labai svarbi remiant Europos biopramonės infrastruktūros ir vertės grandinių, sutelktų į atsinaujinančiųjų išteklių naudojimą, įskaitant atliekas, kūrimą.

3.3. Vis tik nepakankamai dėmesio skiriama privačiam sektoriui ir ypač pirminiams gamintojams, t. y. ūkininkams, miškų savininkams ir jų kooperatyvams, kurie turi atlikti svarbų vaidmenį kuriant tvarią bioekonomiką; pakankamai dėmesio būtina skirti ir MVĮ, kurios sudaro didžiąją dalį žemės ūkio maisto produktų grandinės. Tokiomis aplinkybėmis BŽŪP galėtų tapti įdomia priemone, skirta padėti ūkininkams, miškų savininkams ir jų kooperatyvams daugiau investuoti į savo gamybą ir paversti ją tvaresne.

3.4. Šiomis aplinkybėmis labai svarbu ne tik sudaryti palankias rinkos sąlygas, bet ir užtikrinti vartotojų pasitikėjimą, teikiant jiems informaciją apie produktus, kuriuos jie ketina pirkti. Verta apsvaistyti informacijos pateikimo standartus; žengtas svarbus pirmas žingsnis – nustatyti aiškūs ES mastu biologiniams produktams taikomi standartai, kad būtų geriau apsaugotas pramonės patvirtintų standartų patikimumas ir kartu išvengta vartotojų klaidinimo, taip pat suteikta pasitikėjimo pramoniniams vartotojams ir viešųjų pirkimų vykdytojams. Reikia nuveikti kur kas daugiau, kad vartotojai, taikant išmaniąsias komunikacijos strategijas, galėtų priimti informacija pagrįstus sprendimus.

3.5. Atnaujinta strategija taip pat sustiprinama „visapusiškos plėtros“ (angl. *upscaling*) idėja, tačiau joje pasigendama „atkartojimo“ sąvokos. Moksliniai tyrimai jau yra atliekami, o ilgalaikės inovacijų ir bioekonomikos strategijos turi būti įgyvendinamos kartu. Fundamentiniai ir taikomieji moksliniai tyrimai turėtų būti gerai suderinti ir jais turėtų būti prisidedama prie bendrų strateginių tikslų. Be to, reikėtų skirti dėmesio kokybiškų mokslinių tyrimų ir inovacijų infrastruktūros ar veiksmų grupių plėtrai, galimybėms jomis naudotis ir jų priežiūrai. Pavyzdžiui, pasaulinio lygio centrų, skirtų taikomiesiems moksliniams tyrimams plataus masto gamybos taikant biologinius procesus srityje, steigimas, inovatyvių ir tvarių sprendimų kūrimas galėtų būti naudingi veiksmai, kuriais būtų padedama mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVI) įgyti visas reikiamas žinias. Žinių perdavimą palengvintų parodomoji veikla ir pavyzdžiai. Iš parodomosios veiklos MVI susidarytų išsamų tam tikroje bioekonomikos srityje galimų technologijų vaizdą.

3.6. ES kaimo vietovėse vyksta didžiulė ekonominė, demografinė ir institucinė transformacija. Todėl deramą dėmesį taip pat reikia skirti infrastruktūros ir logistikos tobulinimui, kad būtų galima skatinti esamas ir naujas biomasės tiekimo grandines, kartu optimizuojant tausų gamtos išteklių valdymą ir kuriant darbo vietas bei pridėtinę vertę kaimo vietovėse.

3.7. Niekada nebus per daug dėmesio faktui, kad technologiškai pažangių mechanizmų diegimui bioekonomikoje reikia geresnių veiklos ir techninės priežiūros įgūdžių, įskaitant papildomus informacinių ir kompiuterinių technologijų (IKT) įgūdžius, naujas sveikatos ir saugos mokymo programas, taip pat geresnį supratimą ir dėmesį aplinkos išsaugojimo aspektams. Itin svarbu užtikrinti nuolatinį asmenų gebėjimų ugdymą ir pritaikymą per visą jų gyvenimą, taip pat užpildyti įgūdžių spragas šiame besivystančiame bioekonomikos sektoriuje. Į atnaujintą strategiją nebuvo įtraukti tarpusavio mainai, bendra tyrėjų veikla, inovacijų diegimo rėmimo paslaugos, ūkininkai, miškininkai, jų kooperatyvai ir kiti privačiojo sektoriaus subjektai, tačiau tai būtų labai svarbu siekiant sudaryti palankesnes sąlygas keistis žiniomis.

3.8. Negalėsime įvykdyti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų ir sušvelninti klimato kaitos ⁽³⁾, jei nemodernizuosime gamybos liekanų, šalutinių srautų ir atliekų panaudojimo ir neskatinsime žiedinės ekonomikos. Tam būtinas bendradarbiavimas tarp sektorių (maisto, ne maisto produktų sistemų ir kaimo vietovių) ir žemynų. Daugiau dėmesio reikia skirti teritoriniams ir vietos ryšiams (miesto ir kaimo, kaimo ir kaimo, sausumos ir jūros) ir jų indėliui į tvarias bioekonomikos vertės grandines ir įmonių grupes kaimo vietovėse. Šių ryšių plėtojimas Vidurio ir Rytų Europoje būtų labai svarbus siekiant padėti šio regiono šalims nusistatyti strateginius vystymosi tikslus, susijusius su geresniu biomasės perdirbimu. Vidurio ir Rytų Europos regionas yra turtingas biomase, nes jame vykdoma plataus masto žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės veikla – ten slypi didelis neišnaudotas arba nepakankamai išnaudotas biomasės pajėgumas maisto, pašarų, pramonės žaliavų, biodegalų ir energijos panaudojimo srityse. Be to, atnaujintoje strategijoje nepasiekta pakankamos pažangos plėtojant idėją, kad reikalingas tarptautinis bendradarbiavimas siekiant kuo veiksmingiau sukaupti esamą patirtį bei pajėgumus ir stiprinti sinergijas su valstybių narių ir ES nepriklausančių valstybių mokslinių tyrimų programomis. Tarptautinės partnerystės yra itin svarbios bandant sprendimus ir taikant juos pakartotinai.

3.9. Galiausiai, įgyvendinant Paryžiaus susitarime nustatytus tikslus, reikėtų kuo labiau išnaudoti rinkos mechanizmus. Pasaulinė išmetamo anglies dioksido apmokestinimo sistema būtų nešališkas ir veiksmingas būdas įtraukti visus rinkos dalyvius. EESRK ragina Komisiją aktyviai tirti įvairius būdus ir žingsnius, kaip pereiti prie pasaulinės anglies dioksido apmokestinimo sistemos, ir šiuo klausimu bendradarbiauti su kitomis šalimis. Esant veiksmingai ir teisingai pasaulinei anglies dioksido apmokestinimo sistemai, eksportuojančioms įmonėms būtų sudarytos vienodos sąlygos pasaulio rinkose, taigi būtų sumažinta investicijų nutekėjimo ir darbo vietų praradimo rizika. Taip būtų pašalintas ir dėl mažesnių klimato reikalavimų pigesnių importuojamų prekių konkurencinis pranašumas.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Luca JAHIER

⁽³⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 45.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo, deramai atsižvelgiant į pasaulinę laivų kuro sąnaudų duomenų rinkimo sistemą, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2015/757
(COM(2019) 38 final – 2019/0017 (COD))

(2019/C 240/10)

Pranešėjas **Constantine CATSAMBIS**

Konsultavimasis	2019 2 11, Europos Parlamentas 2019 2 13, Taryba
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2019 2 19
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2019 4 25
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	204/0/2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Ši nuomonė susijusi su Europos Komisijos pasiūlymu iš dalies keisti Reglamentą (ES) 2015/757 dėl jūrų transporto išmetamo anglies dioksido kiekio stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo ⁽¹⁾ (toliau – ES SAT reglamentas). Šiuo atžvilgiu daroma nuoroda į 2013 m. paskelbtą pranešėjo Stefano Backo nuomonę (NAT/616 – Jūrų transporto išmetamieji teršalai) dėl siūlomų 2015 m. SAT reglamento pakeitimų. Nuomonėje pateikiama daug svarbių pasiūlymų, įskaitant Komisijos priimto 2015 m. reglamento 22 straipsnį, pagal kurį Komisija, pasiekus tarptautinį susitarimą dėl pasaulinės išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemos, peržiūrės ES SAT reglamentą ir prirėkus pasiūlys šio reglamento pakeitimų, kad užtikrintų jo suderinamumą su tuo tarptautiniu susitarimu.

1.2. Faktiškai 2016 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės jūrų organizacijos (TJO) Jūrų aplinkos apsaugos komitetas (MEPC) priėmė Tarptautinės konvencijos dėl teršimo iš laivų prevencijos (MARPOL), kuria nustatomas pasaulinės laivų kuro sąnaudų duomenų rinkimo sistemos (toliau – pasaulinė JT TJO duomenų rinkimo sistema) teisinis pagrindas, pakeitimus. Pagal šiuos pakeitimus stebėsenos prievolės pradamos vykdyti nuo 2019 m. sausio mėn.

1.3. Komisija pabrėžė, kad iš dalies suderinus abi stebėsenas, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemas būtų galima padėti sumažinti laivybos bendrovėms ir administracijoms tenkančią administracinę našta, kartu išsaugant pagrindinius ES SAT reglamento tikslus. Šiuo tikslu Komisija pasiūlė ribotą ES SAT reglamento suderinimą su pasaulinės JT TJO duomenų rinkimo sistemos apibrėžtimis, stebėsenos parametrais, stebėsenos planais ir šablonais.

1.4. Buvo pasiūlyti šie ES SAT reglamento pakeitimai:

1.4.1. Nustatant, kas turi vykdyti prievolę teikti ataskaitas tais atvejais, kai keičiasi bendrovė, turi būti atsižvelgiama į analogiškas pasaulinės JT TJO duomenų rinkimo sistemos nuostatas. Taip bus užtikrinta, kad tie patys juridiniai subjektai vykdytų stebėseną ir teiktų ataskaitas atsižvelgdami į panašiai apskaičiuotus ataskaitinius laikotarpius.

1.4.2. Parametras „pervežti kroviniai“ laikomas savanoriškai stebimu parametru, pranešamu tų bendrovių, kurios nori savo laivų vidutinį energijos vartojimo efektyvumą apskaičiuoti pagal pervežtus krovinius.

1.4.3. Šiuo metu vartojamas parametras „jūroje praleistas laikas“ keičiamas pasaulinės JT TJO duomenų rinkimo sistemos terminu „jūroje praleistos valandos“.

1.4.4. Apskaičiuojant „nuplauktą atstumą“, kaip pagrindu turėtų būti remiamasi atitinkamose JT TJO duomenų rinkimo sistemos gairėse nustatytomis galimybėmis.

⁽¹⁾ 2015 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/757 dėl jūrų transporto išmetamo anglies dioksido kiekio stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2009/16/EB (OL L 123, 2015 5 19, p. 55).

1.4.5. Stebėsenos planų minimalus turinys turėtų būti supaprastintas siekiant atsižvelgti į JT TJO laivų energijos vartojimo efektyvumo valdymo plano rengimo gaires, išskyrus nuostatas, kurios yra būtinos siekiant užtikrinti, kad pagal ES SAT reglamentą būtų stebimi ir ataskaitose pranešami tik su ES susiję duomenys.

1.4.6. Laivų išmetamas CO₂ kiekis ES uostuose taip pat turi būti atskirai stebimas ir pranešamas ataskaitose, kad būtų skatinama ES uostuose naudoti esamas išmetamo CO₂ kiekio mažinimo priemonės ir toliau didinti informuotumą apie laivybos sektoriuje išmetamus teršalus.

1.4.7. Šiuo metu taikomos ES SAT nuostatos, kuriomis reikalaujama, kad duomenis tikrintų akredituotos trečiosios šalys, turi būti paliktos, kad būtų išsaugotas ES tikslas teikti patikimą informaciją, kurią būtų galima palyginti su kitų laikotarpių informacija ir kuria būtų remiamasi priimanant tolesnius ES arba pasaulinio lygmens sprendimus.

1.5. Likę svarbūs klausimai dėl visiško suderinimo su TJO duomenų rinkimo sistemos gairėmis visų pirma susiję su tikrinimo institucijomis ir metodais, stebėsenos priemonėmis ir neskelbtiniais prekybos duomenimis. Visiško ES SAT reglamento suderinimo su JT TJO duomenų rinkimo sistema proceso tikslas – vienoda pasaulinė reglamentavimo sistema, kuria būtų galima sumažinti papildomą našta, kuri daro didelį poveikį visų pirma mažosioms ir vidutinėms laivybos bendrovėms, taip pat juo siekiama išvengti bet kokių dvigubų ataskaitų teikimo reikalavimų, galimų naudojant dvi skirtingas sistemas.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Savo 2013 m. nuomonėje ⁽²⁾ EESRK abejojo, ar veiklos informacija ir duomenys, susiję ne tik su sunaudojamu kuru ir išmetamais teršalais, kurių stebėsenos vykdymas ir ataskaitų teikimas numatomas ES SAT reglamente, yra reikalingi ir ar jie turės pridėtinę vertę. Visų pirma buvo abejojama, ar reikalinga 9 straipsnio d–g punktuose nurodyta informacija, susijusi su kiekvieno reiso parametrų stebėseną, taip pat 10 straipsnio g–j punktuose nurodyta informacija, susijusi su metine parametrų stebėseną, ir II priede nurodyta informacija, susijusi su kitos (atitinkamos) informacijos stebėseną, nes tokia informacija yra neskelbtina prekybos informacija ir todėl, kad gali kilti klausimų dėl tokios informacijos vertės, jei ji bus prieinama suvestine forma.

2.2. Apskritai šiuo metu siūlomais ES SAT reglamento pakeitimais Komisija toliau laikosi savo pozicijos dėl iš atskirų laivų surinktos informacijos skelbimo. Siūlomi pakeitimai yra techniniai patikslinimai, susiję su parametrų nustatymo lygmens techninėmis patalpos. Todėl jie nėra susiję su ES SAT reglamento visišku suderinimu su JT TJO duomenų rinkimo sistema, kaip savo viešosiose intervencijose prašė JT TJO ir laivininkystės pramonės sektorius. Čia lieka svarbių neišspręstų klausimų. Šie klausimai visų pirma susiję su tikrinimo institucijomis ir metodais, stebėsenos priemonėmis ir neskelbtiniais prekybos duomenimis.

2.3. Vertindama siūlomus pakeitimus Komisija turėtų atsižvelgti į tai, kad pasaulinė laivybos pramonė yra visapusiškai įsipareigojusi iki 2030 m. sumažinti išmetamo CO₂ kiekį mažiausiai 40 % ir toliau dėti pastangas, kad iki 2050 m. išmetamo CO₂ kiekis būtų sumažintas 70 % (palyginti su 2008 m.). Be to, laikydamosi Paryžiaus susitarimo tikslų, ji įsipareigojusi iki 2050 m. sumažinti išmetamų ŠESD kiekį mažiausiai 50 % (palyginti su 2008 m.). 2018 m. balandžio mėn. JT TJO priėmė pradinę strategiją (jos peržiūra numatoma 2023 m.), kuria nustatoma konkrečių trumpalaikių išmetamo CO₂ kiekio mažinimo priemonių rengimo ir tvirtinimo sistema, taip pat vidutinės trukmės ir ilgalaikių priemonių, skirtų tinkamai sumažinti išmetamų teršalų kiekį per sutartus terminus ir atsižvelgiant į įgyvendinimo tvarkaraščius, galimybes. Strategija atitinka priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo nuo dabar iki 2050 m. veiksmų planą, dėl kurio buvo susitarta su JT TJO.

2.4. Atsižvelgiant į artėjantiems JT TJO svarstymams valstybių narių ir pramonės atstovų pateiktų pasiūlymų skaičių ir turinį atrodo, kad visi suinteresuotieji subjektai sunkiai dirba siekdami per nustatytą terminą reglamentuoti pasaulinio prekybos laivyno energijos vartojimo efektyvumą ir tai daro remdamiesi tiksliais, su laivų išmetamo CO₂ kiekiu susijusiais duomenimis ir informacija, gautais per JT TJO duomenų rinkimo sistemą.

2.5. EESRK mano, kad dėl siūlomo dalinio suderinimo atsiras sudėtingų ir neveiksmingų dvigubos stebėsenos ir ataskaitų teikimo reikalavimų, nes ataskaitų teikimo prievolės ir toliau bus taikomos pagal dvi skirtingas sistemas – regioninę (Europos) ir pasaulinę (JT TJO). Taigi laivai turės laikytis stebėsenos bei ataskaitų teikimo reikalavimų ir pagal ES SAT reglamentą, ir pagal pasaulinę JT TJO duomenų rinkimo sistemą. ES ir JT TJO ataskaitų teikimo šablonai skirtingi, todėl išauga laivų įgulos ir jūrų transporto darbo krūvis, administracinė našta ir išlaidos.

2.6. Visiškas ES SAT reglamento suderinimas su JT TJO duomenų rinkimo sistema pasitarnautų ne tik kuriant patikimą, tarptautiniu mastu vieningą laivų išmetamo CO₂ kiekio duomenų bazę, bet ir atitiktų Europos Komisijos geresnio reglamentavimo darbotvarkę, kuria Komisija siekia užtikrinti tikslinį reglamentavimą, kad įgyvendintų savo tikslus ir mažiausiomis sąnaudomis suteiktų naudos Europos ekonomikai. Be to, Europos laivynui tai užtikrins vienodas konkurencijos sąlygas tarptautiniu lygmeniu. Visiško ES SAT reglamento suderinimo su JT TJO duomenų rinkimo sistema proceso tikslas – vienoda pasaulinė reglamentavimo sistema, kuria būtų galima sumažinti papildomą našta, kuri daro didelį poveikį visų pirma mažosioms ir vidutinėms laivybos bendrovėms, taip pat juo siekiama išvengti bet kokių dvigubų ataskaitų teikimo reikalavimų, galimų naudojant dvi skirtingas sistemas.

⁽²⁾ EESRK nuomonė „Jūrų transporto išmetami teršalai“ (OL C 67, 2014 3 6, p. 170).

2.7. ES SAT reglamente reikalaujama, jog Komisija gautus duomenis skelbtų kartu su bendrovės ir atskirų laivų identifikavimo numeriais, kad jais galėtų naudotis trečiosios šalys. JT TJO veiklos tikslas – paprasčiausiai nustatyti bendrą tarptautinės laivybos sektoriuje išmetamo CO₂ kiekį, kad būtų galima sudaryti palankesnes sąlygas tolesniems politikos sprendimams ir papildomų ŠESD mažinimo priemonių svarstymui. Tačiau Komisija nori skelbti išsamius (ir neskelbtinus komercinius) atskirų į ES ir (arba) EEE uostus atplaukiančių laivų duomenis, o tokiais duomenimis gali būti piktnaudžiaujama. Tai reiškia, kad baudos laivams galėtų būti skiriamos nesąžiningai. Be to, tai galėtų iškraipyti konkurenciją ir atneštų didelių konkurencingumo pasaulinėje laivybos rinkoje trūkumų ES laivų savininkams ir į ES uostus atplaukiantiems laivams.

2.8. Būtų pageidautina įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimui naudoti esamus vėliavos valstybės administracijos JT TJO mechanizmus ir tai daryti remiantis bendra ir veikiančia pasauline kuro sąnaudų duomenų rinkimo sistema. Remiantis JT TJO sistema, informacija, kurią laivai JT TJO pateikia per vėliavos valstybę, trečiosioms šalims yra prieinama tik kaip anonimiška informacija.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Reikėtų atkreipti dėmesį į toliau pateiktus pasiūlymo techninius aspektus. Remiantis 21 straipsnio f punktu, Komisija vis dar turi viešai paskelbti informaciją apie vidutines metines kuro sąnaudas ir išmetamo CO₂ kiekį, tenkančius reisų metu nuplauktam atstumui ir pervežtam kroviniumi. Atrodo, kad tai prieštarauja pasiūlyme pateiktai naujai, iš dalies pakeistai 9 straipsnio 1 dalies f punkto (naujas) nuostatai, kurioje nurodoma, kad bet kokia pervežamo krovinio stebėseną (kiekvieno reiso atžvilgiu) yra savanoriška, nes siūlomas su pervežamu kroviniumi susijęs pakeitimas yra tik savanoriškos stebėsenos klausimas ir todėl nėra derinamas su JT TJO duomenų rinkimo sistema. Be to, nepaisant to, kad į 3 straipsnio p punktą ir 11 straipsnio 3 dalies a punkto xi papunktį buvo įtrauktas su laivais susijęs terminas „dedveitas“, atrodo, kad šis matavimo vienetas nebuvo nuosekliai naudojamas visuose pasiūlymo straipsniuose, o tai gali būti vertinama kaip Komisijos pasitikėjimo JT TJO duomenų rinkimo sistemos veiksmingumu stoka.

3.2. Pasiūlyme pateikti 11 straipsnio 2 dalies ir 3 straipsnio d punkto pakeitimai, susiję su bendrovės pasikeitimu, vertinami palankiai, nes jais nustatoma buvusio savininko atsakomybė, kuri buvo labai reikalinga tais atvejais, kai bendrovės pasikeitimas vyko ataskaitinio laikotarpio metu. Terminų „bendrovė“ ir „ataskaitinis laikotarpis“ apibrėžtys, taip pat nustatymas, kas turi vykdyti stebėsenos prievolę ir prievolę teikti ataskaitas tais atvejais, kai keičiasi bendrovė, dabar yra labiau suderinti su analogiškais pasaulinės JT TJO duomenų rinkimo sistemos nuostatomis. Vis dėlto naujai pateikta apibrėžtis atrodo nepakankamai tiksli, kad ja remiantis būtų galima reglamentuoti santykius tarp „ankstesnės“ ir „naujosios“ bendrovės. Siekiant kuo didesnio teisinio aiškumo naujasis savininkas galėtų būti teisiškai atsakingas nuo pasikeitimo užbaigimo įsigaliojimo dienos. Siūloma 11 straipsnio 2 dalis (nauja) galėtų būti iš dalies pakeista taip:

„2. Pasikeitus bendrovei, ankstesnė bendrovė kiek įmanoma greičiau po pasikeitimo dienos, bet ne vėliau nei praėjus trims mėnesiams nuo tos dienos Komisijai ir atitinkamoms vėliavos valstybės narės institucijoms pateikia ataskaitą, kurioje pranešami tie patys duomenys kaip ir išmetamųjų teršalų ataskaitoje ir kuri apima tik laikotarpį, per kurį ta bendrovė buvo atsakinga už vykdomą veiklą. Nuo tokio pasikeitimo užbaigimo dienos naujoji bendrovė užtikrina, kad kiekvienas laivas laikytųsi šio reglamento reikalavimų.“

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Bendroji rinka kintančiame pasaulyje. Unikali vertybė, kuriai reikia atnaujintų politinių įsipareigojimų“

(COM(2018) 772 final)

(2019/C 240/11)

Pranešėjas **Gonçalo LOBO XAVIER**

Bendrapranešėjis **Juan MENDOZA CASTRO**

Konsultavimasis	Komisija, 2019 2 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2019 4 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	153/1/1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos tvirtai išsakytą poziciją, kad reikia stiprinti bendrąją rinką ir kad įsipareigojimus turi prisiimti visos valstybės narės ir piliečiai. Bendrojoje rinkoje turi būti rasta žmonių lūkesčių ir koordinuojamos politikos pusiausvyrą, kad Europa būtų pajėgi prisitaikyti prie įvairių globalizacijos keliamų iššūkių, naujų tendencijų ir technologijų pažangos.

1.2. EESRK ragina kurti tokią bendrąją rinką, kuri būtų vienoda visoms ES šalims ir kuri būtų suvokiama kaip galimybė įtvirtinti Europos vertybes, pagrindines teises ir pareigas siekiant daryti pažangą ir užtikrinti gerovę visoms valstybėms narėms ir piliečiams.

1.3. Sklandus, bet konkretus integracijos procesas – svarbi priežastis vengti protekcionizmo, individualizmo ir ekstremistų grupuočių keliamos grėsmės ir su ja kovoti. Valstybės narės ir piliečiai turi būti geriau informuojami apie pagrindinius su bendrosios rinkos kūrimu susijusius laimėjimus.

1.4. Esama gerų pavyzdžių, kaip Europos piliečiai, dėl įvairių subjektų pastangų ir įsipareigojimų, gali pasinaudoti bendrosios rinkos teikiamais privalumais. Dėl prieš 60 metų prasidėjusio proceso, piliečių mąstysenoje turi būti įtvirtintos tam tikros vertybės, pavyzdžiui, laisvės, ekonomikos augimo, demokratijos, taikos, mokslo ir inovacijų, politinio stabilumo, vartotojų ir socialinių teisių. Negalima pamiršti sunkumų, su kuriais buvo susidurta jų siekiant. Ateityje reikia iš jų pasimokyti.

1.5. EESRK dar kartą reiškia savo paramą tam, kad reikia apriboti valstybės pagalbą ir kovoti su piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, atkreipdamas dėmesį į sunkumus, su kuriais susiduria Europos bendrovės pasaulinėse rinkose konkuruodamos su oligopoliais arba monopoliais, kurie kai kuriais atvejais yra valdomi valstybės.

1.6. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į itin svarbų bendrosios rinkos, kaip priemonės skatinti įgyvendinti platesnio užmojo Europos pramonės strategiją su aiškiais tikslais 2030 m., vaidmenį. Įtraukusnė ir platesnė bendrosios rinkos integracija, papildanti tikrai europietišką pramonės strategiją, taip pat turėtų būti vienas svarbiausių prioritetų naujos sudėties Europos Komisijai, daugiausia dėmesio skiriant didesnėms investicijoms į inovacijas ir technologijas, lankstesnei ir naudotojams palankesnei reglamentavimo sistemai, kad būtų galima konkuruoti pasauliniu mastu, kartu nepamirštant laikytis sveikos pasaulinės konkurencijos taisyklių ir tvirtų procedūrų.

1.7. EESRK dar kartą ragina plėtoti socialinį Europos Sąjungos aspektą siekiant skatinti kokybiškų darbo vietų kūrimą, tobulinti įgūdžius ir gebėjimus, didinti socialines investicijas ir vystyti socialinę ekonomiką ypatingą dėmesį atkreipiant į socialiai atsakingas įmones, užkirsti kelią skurdui, nelygybei, diskriminacijai ir socialinei atskirčiai, ypatingą dėmesį skiriant jaunimo integracijai į visuomenę. EESRK mano, kad siekiant ištaisyti šią padėtį, dėl kurios kyla nepasitenkinimas Europos Sąjunga, didėja populizmas, o tam tikruose gyventojų sluoksniuose plinta ksenofobija, būtų tikslinga įgyvendinti socialinę politiką.

1.8. EESRK pažymi, kad nepaisant didžiulių pastangų, dedamų įgyvendinant ir taikant bendrosios rinkos taisykles, faktai rodo ⁽¹⁾, kad nacionalinės priemonės gali sudaryti neproporcingą našą įmonėms ir piliečiams. EESRK nuomone, būtina raginti valstybes nares vengti tokios praktikos.

1.9. Komitetas jau daugelį metų remia skaitmeninę ekonomiką, žinodamas, kad su ja yra susijusi bendrosios rinkos ateitis. EESRK pritaria Komisijai, kad Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas ⁽²⁾ yra labai svarbus siekiant užtikrinti pasitikėjimą bendrąja rinka asmens duomenų atžvilgiu, tačiau norint išvengti nereikalingos naštos ir nesupratimų būtinos papildomos priemonės geresnei, aiškesnei ir naudotojams palankesnei sistemai sukurti. Taip pat nepaprastai svarbu didinti judumą siekiant geresnio paslaugų sektoriaus, kuris auga ir turi didelės reikšmės ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui. Augant paslaugų sektoriui ir didėjant įgūdžių stygiui būtina geriau veikianti bendroji rinka.

1.10. EESRK pritaria siekiui sukurti palankią sistemą perėjimui prie žiedinio modelio ir kartoja, kad patikima darnaus augimo finansavimo sistema, turinti ilgalaikę perspektyvą, yra svarbus veiksnys siekiant atkurti pasitikėjimą rinkomis ir santaupas susieti su tvariomis investicijomis.

1.11. EESRK palankiai vertina aiškią pažangą, padarytą Europos stabilumo mechanizmą (ESM) pertvarkant į Europos valiutos fondą, kuris galėtų prevenciškai užtikrinti likvidumą, tokiu būdu rečiau taikant sąlygų programas. Tačiau siekiant įveikti būsimus finansų sistemos pavojus, EESRK pritaria tam, kad reikia ieškoti valstybių narių bendro sutarimo dėl bankų sąjungos užbaigimo. Visiškai integruotų finansų rinkų ir kapitalo rinkų sąjungos sukūrimas taip pat turėtų išlikti svarbiu darbotvarkės punktu.

2. Bendroji informacija

2.1. Bendrosios rinkos strategija ⁽³⁾, Kapitalo rinkų sąjunga ⁽⁴⁾ ir Bendrosios skaitmeninės rinkos strategija ⁽⁵⁾ yra per pastaruosius ketverius metus Komisijos pateiktos plataus užmojo subalansuotos priemonės, kuriomis siekiama dar labiau sustiprinti bendrąją rinką ir užtikrinti didesnę jos sąžiningumą.

2.2. Keletas pasiūlymų jau priimta, tačiau Europos Parlamentas ir Taryba dar turi susitarti dėl 20 iš 67 pasiūlymų, kurie išdėstyti tose strategijose.

2.3. 2018 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba paprašė Komisijos įvertinti esamą bendrosios rinkos padėtį, galiojančių teisės aktų įgyvendinimo, taikymo ir vykdymo užtikrinimo požiūriu, taip pat įvertinti likusias kliūtis ir galimybes sukurti visapusiškai veikiančią bendrąją rinką.

2.4. Šis komunikatas yra priimtas kartu su metine augimo apžvalga ⁽⁶⁾, taip pat komunikatu dėl investicijų plano Europai apžvalgos ⁽⁷⁾.

2.5. Atsižvelgdama į bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją Komisija pasiūlė įvairių iniciatyvų, kuriomis siekiama šalinti didžiausias e. prekybos kliūtis. Kai kurios iš jų jau priimtos – tai iniciatyvos dėl geografinio blokavimo ⁽⁸⁾, tarptautinių siuntinių pristatymo paslaugų ⁽⁹⁾, e. -prekybai taikomo pridėtinės vertės mokesčio ⁽¹⁰⁾ ir bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje ⁽¹¹⁾.

2.6. Svarbiais bendrosios rinkos subjektais tapo interneto platformos – daugiau kaip vienam milijonui įmonių jos suteikia galimybę pasiekti klientus visoje Sąjungoje. Komisija pateikė pasiūlymą dėl naujų suderintų taisyklių dėl platformų ir įmonių santykių ⁽¹²⁾, dėl kurio 2019 m. vasario mėn. politiniu lygmeniu susitarė Europos Parlamentas ir Taryba.

⁽¹⁾ COM(2018) 772 final, 2.1 skyrius.

⁽²⁾ O L L 119, 2016 5 4, p. 1.

⁽³⁾ COM(2015) 550 final, O L C 177, 2016 5 18, p. 1.

⁽⁴⁾ COM(2015) 468 final, O L C 133, 2016 4 14, p. 17.

⁽⁵⁾ COM(2015) 192 final, O L C 71, 2016 2 24, p. 65.

⁽⁶⁾ COM(2018) 770 final.

⁽⁷⁾ COM(2018) 771 final.

⁽⁸⁾ Reglamentas (ES) 2018/302.

⁽⁹⁾ Reglamentas (ES) 2018/644.

⁽¹⁰⁾ Direktyva (ES) 2017/2455.

⁽¹¹⁾ Reglamentas (ES) 2017/2394.

⁽¹²⁾ COM(2018) 238 final.

3. Bendrosios pastabos

- 3.1. EESRK palankiai vertina Komisijos tvirtai išsakytą poziciją, kad reikia stiprinti bendrąją rinką, kuri yra didelis laimėjimas ir svarbus Europos integracijos proceso aspektas. Ji turėtų būti Europos klestėjimo kertinis akmuo.
- 3.2. euro įvedimas ir Šengeno susitarimas buvo labai svarbūs baigiant kurti bendrąją rinką. Tuo pat metu vis dar yra daug skirtumų tarp valstybių narių, kuriuos reikia mažinti. Visos valstybės narės turi tvirtai įsipareigoti keisti šią padėtį ir laikytis išvien.
- 3.3. Bendrojoje rinkoje turi būti rasta žmonių lūkesčių ir koordinuojamos politikos pusiausvyra, kad būtų galima patenkinti nuolatinių poreikių Europai prisitaikyti prie įvairių globalizacijos keliamų iššūkių, naujų tendencijų, technologijų pažangos ir skaitmeninimo.
- 3.4. Bendroji rinka, į kurią gali patekti daugiau kaip 512 mln. vartotojų, yra akivaizdus laimėjimas. Priėmus bendras taisykles pašalinta daugiau kaip 80 % su pramonės gaminiais susijusių reglamentavimo kliūčių, bet šis procesas negali būti laikomas savaime suprantamu dalyku. Politinį prioritetą reikėtų teikti valstybių narių įsipareigojimų skirtumams ir būtinybei geriau įgyvendinti susijusius teisės aktus. Bendroji rinka turi apimti ir internetu prekiaujančius mažmenininkus.
- 3.5. Tai, kad Komisija pripažįsta, jog reikia susitarti dėl pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priamamų aktų ir panaikinti atotrūkį tarp kalbų ir darbų, yra geras ženklas. Valstybės narės turi tai įgyvendinti kaip „kasdienį procesą“.
- 3.6. Visiška bendrosios rinkos integracija niekada nebus užbaigta, jei valstybės narės nesuvoks tikrosios šio proceso vertės ir nepraneš apie ją savo piliečiams. Politikos lyderiai šiuos laimėjimus turi pabrėžti kaip piliečių gerovei teigiamą dalyką.
- 3.7. Europos projektas grindžiamas taika, klestėjimu ir socialiniu vystymusi. ES nebuvimo kaina turintiems abejonių turi išlikti kaip priminimas. Europos Sąjungos piliečiai turi vertinti laimėjimus, kad galėtų aktyviai dalyvauti šiame procese išvengiant nesupratimų ir radikalizmo. Bendrosios rinkos procesas prisidėjo prie Europos kūrimo ir gali būti teikiamas kaip geras pavyzdys propaguojant Europos vertybes.
- 3.8. Negali būti bendrosios rinkos, jei joje esama dvejopos kokybės produktų, t. y. jei neseniai į ES įstojusiose šalyse tuo pačiu prekės ženklu parduodami kitokios kokybės produktai (mažiau kokybiškų žaliavų), palyginti su produktais, parduodamais senbuvoje ES valstybėse narėse. EESRK nuomone, tokia praktika yra nepriimtina.

4. Konkrečios pastabos

4.1. *Bendroji rinka kaip komunikacijos apie Europos vertybes ir laimėjimus priemonė*

4.1.1. EESRK mano, kad siekiant geriau informuoti apie bendrosios rinkos laimėjimus reikia vartoti bendrą kalbą. Esama faktų, kuriuos reikėtų labiau vertinti, pavyzdžiui, piliečių judumas laisvalaikio ir darbo tikslais, finansinės paslaugos ar net su saugumu ir galimybėmis įsidarbinti susiję socialiniai aspektai ar vartotojų apsauga.

4.1.2. EESRK mano, kad keletą tų, kurie menkina Europos plėtros procesą, naratyvas yra tas pats. Jo esmė – atkreipti dėmesį į valstybių narių skirtumus ir pavienius faktus, kurie nevisiškai atspindi bendrosios rinkos tikrovę. Itin svarbu vengti tokio pobūdžio kalbų tarp piliečių ir su jomis kovoti, nes integracijos politika yra labai dinamiška ir įgyvendinama skirtingu tempu. Reikia atkreipti dėmesį į bendrą rezultatą, o pirmenybę reikėtų teikti būtinybei vengti nelygybės skirtingais lygmenimis (ekonominiu, socialiniu, švietimo ir kt.).

4.2. *Daugiau galimybių ir naudos piliečiams*

4.2.1. Kuriant bendrąją rinką svarbus vaidmuo tenka ES konkurencijos politikai ir ES vartotojų politikai. Tam, kad vartotojai galėtų pasinaudoti bendrosios rinkos privalumais, ji turėtų būti veiksminga, o vartotojams turėtų kelti pasitikėjimą prekės ir paslaugos, įsigyjamos internetu ir įprastu būdu, parduodamos vietoje ar kitoje valstybėje narėje. Valstybės narės privalo užtikrinti, kad įmonės laikytųsi konkurencijos ir vartotojų apsaugos taisyklių ir kad konkurentai nebūtų diskriminuojami vartotojų gerovės sąskaita.

4.2.2. Plėtojant bendrąją rinką svarbus vaidmuo tenka ES konkurencijos politikai, kuri įgijo pasaulinį pripažinimą. Kaip EESRK jau keletą metų pabrėžia, valstybės pagalbos ribojimas ir kova su piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi skatina ES rinkos dinamiką ir yra naudingi vartotojams ir įmonėms.

4.2.3. Vadovaujantis konkurencijos taisyklėmis bendrosios rinkos principų turi laikytis ir pardavėjai internetu, taip pat reikėtų nustatyti tarptautinių įmonių poziciją.

4.3. *Nauda įmonėms*

4.3.1. Bendrojoje rinkoje verslininkams siūloma taisyklėmis grindžiama, atvira ir daugiašalė prekybos sistema, užtikrinant galimybę naudotis tarptautinėmis vertės grandinėmis.

4.3.2. Kapitalo rinkų sąjungos tikslas yra telkti kapitalą Europoje ir nukreipti jį į visas bendroves, infrastruktūrą ir tvarius ilgalaikius projektus, darančius teigiamą poveikį užimtumui ⁽¹³⁾.

4.3.3. Vis dėlto dar reikia daug nuveikti, nes Europos bendrovės yra daug labiau priklausomos nuo bankų skolinimo nei JAV bendrovės.

4.3.4. Bendroji rinka yra tokio dydžio, kad Sąjunga gali formuoti taisyklėmis grindžiamą, atvirą ir daugiašalę prekybos sistemą. Kad trečiųjų šalių įmonės galėtų patekti į bendrąją rinką, jos turi laikytis Sąjungos teisės aktų, be kita ko, sveikatos, aplinkos, maisto ir produktų saugos, taip pat vartotojų apsaugos srityse.

4.3.5. EESRK atkreipia dėmesį į sunkumus, su kuriais susiduria Europos bendrovės pasaulinėse rinkose konkuruodamos su oligopoliais arba monopoliais, kurie kai kuriais atvejais yra valdomi valstybės. Pavyzdžiu galima pateikti geležinkelių pramonę, oro transportą, vėjo elektrines ir kt. sritis, kuriose Europos įmonės susiduria su aršia konkurencija (konkuruodamos su trečiųjų šalių bendrovėmis, visų pirma Kinijos).

4.4. *Socialinis aspektas*

4.4.1. EESRK jau ragino Komisiją plėtoti ES socialinį aspektą siekiant skatinti kokybiškų darbo vietų kūrimą, tobulinti įgūdžius ir gebėjimus, didinti socialines investicijas ir vystyti socialinę ekonomiką, užkirsti kelią skurdui, nelygybei, diskriminacijai ir socialinei atskirčiai, ypatingą dėmesį skiriant jaunimo integracijai į visuomenę.

4.4.2. Vyrauja tam tikra nuomonė, kad darbuotojai labiausiai nukentėjo nuo ekonomikos krizės, dėl to padidėjo nedarbas ir skurdas, prasidėjo sąstingis arba sumažėjo realus darbo užmokestis ir socialinės išmokos. EESRK mano, kad siekiant ištaisyti šią padėtį, dėl kurios kyla nepasitenkinimas Europos Sąjunga, didėja populizmas, o tam tikruose gyventojų sluoksniuose plinta ksenofobija, būtų tikslinga įgyvendinti socialinę politiką. Nors šios krizės padariniai dar juntami, remiantis Europos profesinių sąjungų instituto (ETUI) atliktu moksliniu tyrimu ⁽¹⁴⁾, 2017 m. devyniose valstybėse narėse darbuotojai uždirbo mažiau nei 2010 m. EESRK primena, kad šešiose ES valstybėse narėse nėra nustatyta jokie privalomo minimalaus darbo užmokesčio, o kitose valstybėse narėse jis yra labai mažas ⁽¹⁵⁾.

4.4.3. EESRK palankiai vertina pažangą, pasiektą pritaikant Europos prieinamumo aktą, skirtą propaguoti neįgalių žmonių teises, ir ragina valstybes nares imtis platesnio užmojo ir labiau subalansuotų veiksmų perkėlimo į nacionalinę teisę etapui. EESRK taip pat ragina kitos kadencijos Komisiją pateikti Europos socialinės ekonomikos sektoriaus veiksmų planą, kuriuo būtų sudarytos vienodos sąlygos socialinės ekonomikos įmonėms ir skatinama sektoriaus plėtra.

4.5. *Veiksmingesnis bendrosios rinkos taisyklių įgyvendinimas ir taikymas*

4.5.1. EESRK pažymi, kad nepaisant didžiulių pastangų, dedamų įgyvendinant bendrosios rinkos direktyvas, faktai rodo ⁽¹⁶⁾, kad nacionalinės priemonės gali sudaryti neproporcingą našta įmonėms ir piliečiams ⁽¹⁷⁾. Šį klausimą turi spręsti būtent valstybės narės, o naujoms priemonėms, kuriomis siekiama to išvengti, turi būti teikiama pirmenybė.

4.5.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pastarojo meto ženklai, susiję su ES teisės aktų įgyvendinimu, „ne visada buvo teikiantys vilčių“, todėl valstybės narės turi priimti daugiau išpareigojimų.

⁽¹³⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 117.

⁽¹⁴⁾ Ataskaita „Benchmarking Working Europe 2018“.

⁽¹⁵⁾ Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas.

⁽¹⁶⁾ COM(2018) 772 final, 2.1 skyrius.

⁽¹⁷⁾ Žr. Prancūzijos iniciatyvą <https://ue.delegfrance.org/suppression-de-sur-transpositions>.

4.6. Viso bendrosios rinkos potencialo išnaudojimas

4.6.1. Bendroji skaitmeninė rinka ir paslaugų ekonomika

4.6.1.1. Komitetas jau daugelį metų remia skaitmeninę ekonomiką, žinodamas, kad su ja yra susijusi bendrosios rinkos ateitis ⁽¹⁸⁾.

4.6.1.2. Dėl šios priežasties EESRK labai palankiai vertina politinį susitarimą ⁽¹⁹⁾ dėl pirmosios istorijoje 2021–2027 m. Skaitmeninės Europos programos ⁽²⁰⁾, kurios bendras biudžetas siekia 9,2 mlrd. EUR ir yra skirtas formuoti ir remti skaitmeninę Europos visuomenės ir ekonomikos pertvarką, užtikrinant platų skaitmeninių technologijų naudojimą ir diegimą visoje ekonomikoje ir visuomenėje, kad būtų stiprinama Europos lyderystė pramonės technologijų srityje.

4.6.1.3. Kadangi paslaugų sektorius vis labiau prisideda prie visos ES ekonomikos ⁽²¹⁾ ir darbo vietų kūrimo ES, labiau nei bet kada būtina visapusiškai išnaudoti sektoriaus potencialą, visų pirma todėl, kad galima tikėtis didžiulio šio sektoriaus pelno ⁽²²⁾.

4.6.2. Europos duomenų ekonomika

4.6.2.1. Bendrajai rinkai svarbu sukurti europinę duomenų ekosistemą kaip būtiną ekonominės ir socialinės pažangos, taip pat tvirto konkurencingumo pasaulyje, kuris šiuo metu drastiškai kinta dėl stiprių konkurentų Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Azijoje, veiksnį. Siekiant skatinti junglumo ir saugojimo galimybes, visame žemyne labai reikalingos viešojo ir privataus sektorių investicijos į infrastruktūrą ⁽²³⁾.

4.6.2.2. EESRK pritaria Komisijai, kad Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas ⁽²⁴⁾ yra labai svarbus siekiant užtikrinti pasitikėjimą bendrąja rinka asmens duomenų atžvilgiu ⁽²⁵⁾, tačiau, siekiant užtikrinti, kad būtų taikoma ES pagrindinių teisių chartija ir nepažeidžiamos žmogaus teisės (5, 8 ir 11 straipsniai), taip pat sudaryti galimybes pagal nacionalinę teisę taikomiems apribojimams ⁽²⁶⁾, reikia patikslinti siūlomą Reglamentą dėl privatumo ir elektroninių ryšių ⁽²⁷⁾.

4.6.3. Žiedinė ekonomika ir tvarūs finansai

4.6.3.1. Komitetas pritaria siekiui sukurti palankią sistemą perėjimui prie **žiedinės ekonomikos modelio**, kuri apimtų visą produktų gyvavimo ciklą ⁽²⁸⁾.

4.6.3.2. Patikima **darnaus augimo** finansavimo sistema, turinti ilgalaikę perspektyvą, yra svarbus veiksnys siekiant atkurti pasitikėjimą rinkomis ir santaupas susieti su tvariomis investicijomis. Pagal ES veiksmų planą ⁽²⁹⁾ dėl šio klausimo turi būti skatinamas ilgalaikis, integracinis ir tvarus ekonomikos augimas, visiškas ir našus užimtumas ir deramas darbas visiems (8 darnaus vystymosi tikslas) ⁽³⁰⁾.

⁽¹⁸⁾ OL C 71, 2016 2 24, p. 65; OL C 440, 2018 12 6, p. 57; OL C 75, 2017 3 10, p. 119; OL C 125, 2017 4 21, p. 51; OL C 288, 2017 8 31, p. 1; OL C 81, 2018 3 2, p. 102.

⁽¹⁹⁾ IP/19/528.

⁽²⁰⁾ COM(2018) 434 final, OL C 62, 2019 2 15, p. 292.

⁽²¹⁾ Paslaugų sektorius, šiuo metu sukurdamas apie 75 % ES BVP, yra didžiausias ES.

⁽²²⁾ Žr. Komisijos komunikato *Bendroji rinka kintančiame pasaulyje* (COM(2018) 772 final) 3.4 punktą.

⁽²³⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 130.

⁽²⁴⁾ OL L 119, 2016 5 4, p. 1.

⁽²⁵⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 90.

⁽²⁶⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 138.

⁽²⁷⁾ COM(2017) 010 final.

⁽²⁸⁾ OL C 230, 2015 7 14, p. 91.

⁽²⁹⁾ COM(2018) 97 final; OL C 62, 2019 2 15, p. 73; OL C 62, 2019 2 15, p. 103; OL C 62, 2019 2 15, p. 97.

⁽³⁰⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 73.

4.6.4. Produktų ir paslaugų rinkos

4.6.4.1. Taikant standartizacijos modelį ES suteikiama galimybė pirmauti pasaulyje. EESRK atkreipia dėmesį į Komisijos darbą šioje srityje. Europos standartų vienodumas ir nuoseklumas užtikrinamas taikant esminį principą „vienas standartas, vienas bandymas – pripažįstamas visoje Europoje“. Tai suteikia įmonėms investicinį, taip pat teisinį ir finansinį saugumą ⁽³¹⁾.

4.6.4.2. Dokumentų rinkiniu „Svari energija visiems europiečiams“ siekiama paspartinti, pertvarkyti ir sustiprinti ES ekonomikos perėjimą prie švarios energijos, taip pat toliau siekti svarbių ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo tikslų ⁽³²⁾.

4.6.4.3. Paskelbus ketvirtąjį geležinkelių dokumentų rinkinį (2013 m.) ⁽³³⁾, šeštosios geležinkelių rinkos stebėsenos ataskaitos ⁽³⁴⁾ duomenimis, padidėjo bendras ES geležinkelių tinklo ilgis.

4.6.4.4. Europos 5G ryšio veiksmų plane ⁽³⁵⁾ nagrinėjami vieni svarbiausių skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės aspektų; komercinės paslaugos bus teikiamos 2020 m. EESRK nuomone, lemiami veiksniai bus sėkmingai įgyvendinti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės 5G infrastruktūros projektai (PPP-5G) mokslinių tyrimų etape ir duomenų perdavimo jungiamųjų tinklų (angl. *fronthaul*) bei tranzitinių tinklų (angl. *backhaul*) integravimas sukuriant didelio pajėgumo komutatorius, įvairias perdavimo jungtis ir debesijos serverius, sudarančius galimybę naudotis keleto interneto prieigos teikėjų paslaugomis. ⁽³⁶⁾

4.6.5. Labiau integruotos kapitalo rinkos ir visavertė bankų sąjunga

4.6.5.1. Dėl priemonių, kurių buvo imtasi dėl finansų krizės, Europos bankai dabar yra geriau pasirengę susidurti su galimais neramumais ateityje. EESRK palankiai vertina aiškią pažangą, padarytą ESM pertvarkant į Europos valiutos fondą, kuris galėtų prevenciškai užtikrinti likvidumą, tokiu būdu rečiau taikant sąlygų programas.

Tačiau siekiant įveikti būsimus finansų sistemos pavojus, EESRK pritaria tam, kad reikia ieškoti valstybių narių bendro sutarimo dėl tvirtos bankų sąjungos, kurioje didžiausias dėmesys būtų skiriamas priemonėms, galinčioms suteikti daugiau pasitikėjimo įmonėms ir piliečiams.

4.6.6. Administracinės naštos mažinimas ir palankesnių sąlygų vykdyti mokesťines prievoles sudarymas

4.6.6.1. Bendrajai rinkai nepaprastai svarbios šiuolaikinės Europos Sąjungoje taikomos bendrovių teisės taisyklės. Šiuo požiūriu Europos bendrovių teisės dokumentų rinkinys atspindi visapusišką požiūrį, kuriuo siekiama suderinti ir apsaugoti teisėtus visų suinteresuotųjų subjektų, MVĮ, smulkiųjų akcininkų, kreditorių ir darbuotojų interesus bei poreikius ⁽³⁷⁾.

4.6.6.2. Dėl vienbalsiškumo reikalavimo Taryboje yra sunkiau priimti bendras taisyklės dėl tam tikrų apmokestinimo aspektų, visų pirma susijusių su bendra konsoliduotąja pelno mokesčio baze (BKPMB) ir bendru ES pridėtinės vertės mokesčiu (PVM). EESRK taip pat pritaria PVM reformos dokumentų rinkiniui ⁽³⁸⁾.

4.6.7. Tvarus judumas

4.6.7.1. Keturi iš dešimties apklaustų Europos vairuotojų teigė, ⁽³⁹⁾ jog tikisi, kad kitas automobilis, kurį jie įsigis, bus elektromobilis. Netaršių automobilių standartai ir elektromobiliams skirtos paskatos padės Europos automobilių gamintojams sparčiai elektrifikuojamoje pasaulinėje rinkoje išlikti konkurencingiems.

4.6.7.2. EESRK palankiai vertina Europos baterijų aljansą kaip tinkamą Europos strateginės vertės grandinės pavyzdį. Vis dėlto reikia daug daugiau pastangų, nes Europos gamintojai, siekdami pristatyti masinės prekybos priemonės priekš, labai atsilieka nuo Azijos ir JAV gamintojų.

⁽³¹⁾ OL C 197, 2018 6 8, p.17.

⁽³²⁾ OL C 246, 2017 7 28, p. 64.

⁽³³⁾ OL C 327, 2013 11 12, p. 122.

⁽³⁴⁾ COM(2019) 51 final.

⁽³⁵⁾ COM(2016) 588 final.

⁽³⁶⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 74.

⁽³⁷⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 24.

⁽³⁸⁾ OL C 237, 2018 7 6, p. 40.

⁽³⁹⁾ <https://www.euractiv.com/section/electric-cars/opinion/dont-let-european-automakers-lose-the-race-to-electrification>

4.7. Tolesni veiksmai

4.7.1. Kai tinkama, Europos semestro procesą reikia naudoti kaip vieną iš priemonių veiksmingai ir sparčiai pereiti prie geresnės bendrosios rinkos.

4.7.2. Valstybėms narėms gali būti naudingas įtraukęs dialogas, grindžiamas pilietinės visuomenės lūkesčiais. Europos semestras yra šio dialogo dalis, o valstybių narių gebėjimas naudotis konkrečiai šaliai skirtomis rekomendacijomis, kurios gali padėti patobulinti (o ne liepti vykdyti) nacionalines reformas, regis, yra itin svarbus žingsnis siekiant sėkmės ir įtraukiant visuomenę.

4.7.3. Pastangos remti bendrosios rinkos laimėjimus dalyvaujant piliečiams ir įmonėms turi būti įtrauktos į visas valstybių narių politikos sritis ir išipareigojimus. Nepaprastai svarbu užtikrinti, kad veiksminga piliečių komunikacija ir bendrąja rinka grindžiamas Europos projektas būtų valstybių narių prioritetai. Tokiu būdu Europos vadovai padės išvengti ekstremizmo ir radikalių veiksmų prieš bendrąją rinką.

4.7.4. EESRK palankiai vertina Komisijos raginimus ir kvietimus, skirtus Europos Vadovų Tarybai, visų pirma raginimą užtikrinti, kad Taryba kartu su Europos Parlamentu skubiai imtųsi priemonių, kad būtų priimtos su bendrosios rinkos strategija ir kapitalo rinkų sąjunga bei bankų sąjunga susijusios teisėkūros iniciatyvos ⁽⁴⁰⁾.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽⁴⁰⁾ COM(2018) 772 final.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Suderintas dirbtinio intelekto planas“

(COM(2018) 795 final)

(2019/C 240/12)

Pranešėja **Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA**

Konsultavimasis	Komisija, 2019 2 18
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2019 4 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 5 15
Plenarinė sesija Nr.	543
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	210 / 2 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina suderintą dirbtinio intelekto (DI) planą ir ragina jį įgyvendinti skubiai, atsižvelgiant į sparčią DI kūrimo ir diegimo pažangą už ES ribų. Kad ES pajėgtų konkuruoti pasaulyje, ji turi pirmą kartą investuoti ir investicijų srityje, laikydama „valdo žmogus“ ir dirbtinio intelekto patikimumo principų.

1.2. EESRK pabrėžia, kad dirbtinio intelekto plėtra ir diegimas turi būti įtraukūs, kiek tai susiję su pilietinės visuomenės veikėjais, įskaitant įmones, darbuotojus ir vartotojus. Todėl įgyvendinant dirbtinio intelekto strategiją didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas tam, kaip kuo geriau išnaudoti visai visuomenei teikiamas dirbtinio intelekto galimybes.

1.3. EESRK pritaria iniciatyvoms, kuriomis, pasitelkus ES finansavimo priemones, būtų galima skirti daugiau lėšų su dirbtiniu intelektu susijusioms inovacijoms, infrastruktūrai, švietimui ir mokymui. Komitetas taip pat ragina valstybes nares imtis būtinų veiksmų siekiant bendrų tikslų.

1.4. Siekdamas stiprinti dirbtinio intelekto kūrimą ir diegimą privačiame sektoriuje, EESRK ragina sukurti palankią verslo aplinką, įskaitant palankią ir stabilią politikos ir reglamentavimo sistemą, kuri skatintų dirbtinio intelekto inovacijas ir investicijas, atsižvelgiant į ypatingus MVĮ, startuolių ir veiklą plečiančių įmonių poreikius.

1.5. EESRK mano, kad labai svarbu užtikrinti duomenų kokybę, prieinamumą, sąveikumą ir sklandų judėjimą bendrojoje rinkoje, kartu užtikrinant duomenų apsaugą ir privatumą. Komitetas primygtinai ragina palengvinti prieigą prie viešųjų duomenų ir ragina sudaryti palankias sąlygas kurti Europos skaitmenines platformas.

1.6. EESRK pritaria tarpvalstybiniam bendradarbiavimui, partnerystei ir tinklams skirtoms iniciatyvoms skatinti inovacijas ir diegti dirbtinį intelektą bei pabrėžia plataus masto įvairių visuomenės subjektų bendradarbiavimo svarbą.

1.7. EESRK ragina valstybes nares savo švietimo sistemas pritaikyti prie naujų įgūdžių poreikio, o tam reikia reformų, pradedant pradinėmis mokyklomis ir baigiant universitetais. Be to, mokymasis visą gyvenimą ir tęstinis mokymas yra būtinybė ir vis dažniau vyks darbo vietoje. Socialinis dialogas yra labai svarbus iš anksto numatant su darbu susijusius pokyčius ir poreikius.

1.8. Kalbant apie su dirbtiniu intelektu susijusių struktūrinių pokyčių valdymą, EESRK svarstė galimybę sustiprinti Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondą kaip žingsnį siekiant sukurti visavertį Europos pereinamojo laikotarpio fondą, padėsiantį valdyti skaitmeninę transformaciją.

1.9. EESRK pabrėžia, kad dirbtinio intelekto plėtra ir diegimas turi vykti laikantis ES vertybių ir su vartotojais, darbu ar įmonėmis susijusių teisės aktų. Rengiant su dirbtiniu intelektu susijusią politiką ir priemones turi dalyvauti pilietinės visuomenės atstovai ir socialiniai partneriai. Žinių apie dirbtinį intelektą teikimas taip pat būtinas siekiant sustiprinti žmonių pasitikėjimą.

1.10. Kadangi dirbtinis intelektas turi tarnauti plačiai visuomenei, kartu atsižvelgiant į ekonominius, socialinius ir aplinkos aspektus, EESRK siūlo ES patvirtinti darnaus vystymosi programą kaip pagrindines būsimos dirbtinio intelekto raidos gaires. EESRK taip pat ragina atskiras organizacijas tvariai diegti dirbtinį intelektą, įskaitant tinkamą informavimo ir konsultavimo praktiką.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Atsižvelgdama į 2018 m. balandžio mėn. paskelbtą strategiją „Dirbtinis intelektas Europai“, Europos Komisija kartu su valstybėmis narėmis parengė suderintą dirbtinio intelekto planą, kurio tikslas – kuo labiau padidinti priemonių, ypač investicijų, poveikį ES ir nacionaliniu lygmenimis ir užtikrinti, kad ES pajėgtų konkuruoti pasauliniu mastu.

2.2. Suderintame plane siūloma imtis bendrų veiksmų keturiose srityse: didinti investicijas, gerinti duomenų prieinamumą ir prieigą prie jų, telkti talentingus žmones ir ugdyti įgūdžius bei užtikrinti pasitikėjimą. Suderintame plane valstybės narės taip pat raginašios iki 2019 m. vidurio įgyvendinti savo nacionalines dirbtinio intelekto strategijas.

2.3. EESRK palankiai vertina suderintą planą kaip svarbų žingsnį stiprinant strategijos įgyvendinimą. Ankstesnėje nuomonėje ⁽¹⁾ Komitetas pateikė savo pastabas dėl strategijos. Komitetas taip pat pateikė nuomonę dėl Skaitmeninės Europos programos ⁽²⁾. Be to, EESRK parengė nuomonių savo iniciatyva dėl įvairių dirbtinio intelekto aspektų ⁽³⁾, taip pat keletą kitų su dirbtiniu intelektu susijusių nuomonių.

2.4. EESRK mano, kad svarbu įgyvendinimo priemonės planuoti ir ES, ir valstybių narių lygmenimis, atsižvelgiant į tai, kad ES ir valstybių narių kompetencijos įvairiose politikos srityse skiriasi. Taip pat būtinas bendradarbiavimas ir derinimas, kad visos ES rezultatai ir veiksmingumas būtų kuo geresni. EESRK ragina visas valstybes narės imtis būtinų veiksmų siekiant bendrų tikslų, kartu pripažįstant skirtingas sąlygas skirtingose šalyse.

2.5. Be politikos formuotojų bendradarbiavimo ir koordinavimo įvairiais lygmenimis, būtinas visų visuomenės subjektų bendradarbiavimas. Jis reikalingas siekiant išvengti nenuoseklumo, veiksmų dubliavimo ir spragų, taip norint padidinti priemonių veiksmingumą ir poveikį.

2.6. EESRK ragina kuo skubiau įgyvendinti šią strategiją, kadangi dirbtinis intelektas už ES ribų yra sparčiai kuriamas ir diegiamas. Be to, ES ir valstybės narės turėtų tvirtai laikytis ilgalaikių strategijos tikslų. EESRK remia Europos siekį „tapti pirmaujančiu pasaulyje pažangiausio, etiško ir saugaus DI plėtojimo ir diegimo regionu, skatinančiu pasauliniu mastu laikytis požiūrio, kurio centre yra žmogus“ ⁽⁴⁾.

2.7. Kad ES pajėgtų konkuruoti pasaulyje, ji turi ryžtingai veikti laikydamosi savo kurso, tuo pat metu pripažindama išorės pokyčius ir tendencijas. EESRK nuomone, svarbu, kad konkurencingumas ir pasitikėjimas būtų vertinami kartu. Patikimumas gali tapti ES konkurenciniu pranašumu, nors turi būti ir kitų konkurencingumo elementų.

2.8. Kadangi dirbtinis intelektas turi tarnauti plačiai visuomenei, EESRK siūlo ES darnaus vystymosi programą laikyti pagrindinėmis būsimos dirbtinio intelekto raidos gairėmis. Darniam vystymuisi pagal tris aspektus reikalinga politika ir priemonės, stiprinančios ekonomiką ir kuriančios visuomenės gerovę, kartu padedančios mažinti poveikį klimatui ir aplinkai.

2.9. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad su dirbtiniu intelektu susijusi politika turi būti kuriama iš pilietinės visuomenės veikėjų, įskaitant įmones, darbuotojus ir vartotojus, perspektyvos. Deramas dėmesys turi būti skiriamas tam, kaip kuo geriau išnaudoti dirbtinio intelekto teikiamas galimybes visai visuomenei ir kaip kuo labiau sumažinti riziką, įskaitant manipuliavimą demokratiniais procesais.

2.10. EESRK pabrėžia, kad kuriant ir diegiant dirbtinį intelektą svarbu užtikrinti įtrauktį ir principą „nė vieno nepalikti nuošalyje“. Tai pasakytina apie duomenų ir infrastruktūros prieinamumą, galimybę naudotis vartotojui pritaikytais produktais ir prieigą prie žinių ir įgūdžių. Įtrauktis yra svarbi tiek žmonėms, tiek įmonėms, visų pirma MVĮ. Reikėtų imtis specialių priemonių siekiant padidinti moterų įgūdžius dirbtinio intelekto srityje ir paskatinti jas imtis su DI sritimi susijusio darbo ir užduočių, taip pat ir pramonėje.

⁽¹⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 51.

⁽²⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 292.

⁽³⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 43; OL C 440, 2018 12 6, p. 1; OL C 345, 2017 10 13, p. 52; OL C 190, 2019 6 5, p. 17.

⁽⁴⁾ COM(2018) 795 final, PRIEDAS.

2.11. Atsižvelgiant į didžiulius visuomenės uždavinius ir itin spartų technologijų vystymąsi, ES turėtų visapusiškai pasinaudoti dirbtiniu intelektu prognozės testuose, atliekamuose tokiuose sektoriuose kaip sveikatos priežiūra ir transportas, taip pat ir darbo jėgos požiūriu. Be to, ES turėtų numatyti revoliucingų technologijų, pavyzdžiui, kvantinių technologijų, galimybes.

3. Palankių sąlygų sudarymas inovacijų ir verslo plėtrai

3.1. Dirbtinis intelektas ne tik užtikrina efektyvesnę ir našesnę įmonių veiklą, bet ir atveria naujų verslo galimybių įvairioms pramonės šakoms ir paslaugoms. Tai pasakytina tiek apie dideles įmones, tiek apie MVĮ, startuolius ir veiklą plečiančias įmones. Be to, bus sukurtos visiškai naujos įmonės.

3.2. Atsižvelgiant į didelę DI kūrimo ir diegimo pažangą už ES ribų, ES taip pat turi dėti daugiau pastangų savo konkurencingumui padidinti. Kalbama ne apie „nugalėtojų atranką“, bet apie spręstinių problemų ir uždavinių nustatymą, siekiant sukurti ir išlaikyti tinkamas sąlygas pasinaudoti galimybėmis ir kuo labiau sumažinti su dirbtiniu intelektu susijusią riziką.

3.3. Investicijos į inovacijas ir infrastruktūrą bei tolesnis bendrosios rinkos kūrimas yra pagrindinės sritys, kuriose reikia imtis veiksmų. Be to, EESRK pabrėžia bendros verslo aplinkos, pavyzdžiui, apmokestinimo, reguliavimo ir gamybos veiksmų buvimo svarbą įmonių inovacijų veiklai ir jų sprendimams dėl investicijų.

3.4. EESRK pritaria iniciatyvoms, kuriomis siekiama daugiau lėšų skirti dirbtinio intelekto kūrimui ir diegimui. Visos tokios priemonės kaip, pavyzdžiui, „Europos horizontas“, „Skaitmeninė Europa“, „InvestEU“ ir Europos strateginių investicijų fondas, yra vertingos ir būtinos inovacijoms ir investicijoms į dirbtinį intelektą skatinti.

3.5. Nors viešajam sektoriui tenka svarbus vaidmuo investuojant į dirbtinį intelektą ir viešuosius pirkimus, reikia daug privačių investicijų pakankamai pažangai pasiekti tiek kuriant, tiek diegiant dirbtinį intelektą kelete sektorių. Viešasis finansavimas suteikia galimybę pritraukti privačių investicijų ir pats savaime yra labai svarbus. Vis dėlto finansavimo praktika turėtų tapti patogesnė naudoti. Taip pat reikėtų parengti finansavimo taisykles, kad būtų skatinama prisiimti riziką.

3.6. Verslo ekosistemos, kurias sudaro įvairių dydžių įmonės iš skirtingų sektorių ir skirtingų vertės grandinės dalių, yra būtinos ne tik dirbtinio intelekto kūrimui ir diegimui, bet ir įmonių ir įvairių suinteresuotųjų subjektų tarpusavio bendradarbiavimui. EESRK pritaria Komisijos planams stiprinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą, partnerystes ir tinklus, pasitelkiant susietus mokslinių tyrimų kompetencijos centrus, bandymų centrus ir skaitmeninių inovacijų centrus. EESRK pabrėžia, kad reikia sudaryti palankesnes sąlygas užmegzti ryšius su MVĮ, ir ragina įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius į skaitmeninių inovacijų centrų bendradarbiavimo sistemą.

3.7. Kompetencijos ir įgūdžiai atlieka svarbų vaidmenį skatinant inovacijas ir su dirbtiniu intelektu susijusių verslo plėtrą. Paklausūs ne tik konkretūs „dirbtinio intelekto įgūdžiai“, bet ir įgūdžiai taikyti DI konkrečiose įmonėse, taip pat ir verslumo įgūdžiai. Kadangi nauji talentai verslui ir pramonei geriausiai atsiskleidžia vykdant mokslinių tyrimų projektus, EESRK ragina ES ir valstybes nares užtikrinti pakankamą tokių mokslinių tyrimų finansavimą.

3.8. Spartūs pokyčiai skatina kuo greičiau padėti kurti dirbtinio intelekto inovacijas. Tam reikalinga bandymų infrastruktūra ir bandomosios reglamentavimo aplinkos (angl. *sandboxes*) sąlygos, palankios eksperimentuoti su naujomis idėjomis ir jas išbandyti. Be to, svarbu užtikrinti, kad bandymų rezultatais būtų dalijamasi ir jie būtų tarpusavyje pripažįstami.

3.9. EESRK ragina daugiau investuoti į tas technologijas ir infrastruktūrą, kurios reikalingos dirbtinio intelekto ir dirbtiniu intelektu pagrįstoms prietaikoms, įskaitant itin našias kompiuterines sistemas ir 5G mobiliojo ryšio tinklus, kartu su priemonėmis kibernetiniam saugumui didinti. Be to, ES turėtų lyderiauti plėtojant kvantines technologijas, ypač kvantinę kompiuteriją ir kvantinę komunikaciją.

3.10. Kadangi dirbtinis intelektas visų pirma grindžiamas duomenimis, EESRK mano, kad labai svarbu užtikrinti duomenų kokybę, prieinamumą, sąveikumą ir sklandų srautą, kartu užtikrinant duomenų apsaugą ir privatumą. Tinkamai veikianti bendra duomenų rinka tampa vis svarbesnė, atsižvelgiant į tai, kad ji susijusi su bendra prekių, kapitalo ir paslaugų rinka.

3.11. EESRK remia Komisijos iniciatyvas sukurti bendrą Europos duomenų erdvę. Komitetas ragina nedelsiant pradėti leisti naudoti didelius duomenų kiekius, kuriuos sukuria viešasis sektorius visiems naudotojams, palengvinti prieigą prie jų ir gerinti programų sąsajas (API). EESRK taip pat ragina sudaryti palankias sąlygas kurti Europos dalijimosi duomenimis platformas. Duomenų prieinamumo ir pakartotinio naudojimo gerinimas turi būti suderintas su sąžininga konkurencija ir tinkama duomenų bei intelektinės nuosavybės apsauga.

3.12. Verslo modeliai, grindžiami duomenimis, platformomis ir ekosistemomis, tampa „nauju standartu“. Nors įmonių santykių su vartotojais platformose šiuo metu iš esmės dominuoja didelės įmonės ne iš Europos, ES galėtų sėkmingai konkuruoti tokiose srityse kaip viešojo administravimo institucijų piliečiams ir verslo verslui platformos. Bet kuriuo atveju labai svarbu, kad būtų sudarytos vienodos sąlygos, kaip ir užsienio konkurentams.

3.13. EESRK ragina sukurti palankią sistemą, kuri skatintų inovacijas ir padėtų išvengti kliūčių vystymuisi nustačius pernelyg išsamią taisyklę ir reikalavimus, kartu užtikrinant dirbtinio intelekto patikimumą. EESRK taip pat ragina Komisiją, kartu su pramonės atstovais ir suinteresuotaisiais subjektais, įvertinti, ar yra tokių teisės aktų, kurie galėtų trukdyti patikimo dirbtinio intelekto kūrimui ar diegimui, įskaitant konkurencijos teisės tinkamumo peržiūrą.

3.14. EESRK taip pat ragina politikos formuotojus apsvaistinti politikos priemones atitinkamo sektoriaus požiūriu. Nėra vieno visiems tinkančio sprendimo – skirtingi sektoriai turi skirtingų poreikių ir spręstinais uždaviniais. Reikėtų visapusiškai išnaudoti standartizacijos teikiamas galimybes, pavyzdžiui, skatinant sąveikumą, atsižvelgiant į pokyčių tempą ir poreikį nuolat tobulėti.

4. Sudaryti sąlygas žmonėms pasirengti ateičiai

4.1. Akivaizdu, kad žmonės iš esmės nežino tų dirbtinio intelekto galimybių, kurios jiems gali padėti, o abejonės dėl mašinų kontrolės yra akivaizdžios. Todėl EESRK mano, kad būtina didinti informuotumą apie dirbtinio intelekto plačią visuomeniškai teikiamą galimybes. Be to, reikia daugiau žinių ir supratimo apie dirbtinio intelekto pobūdį ir veikimą, kad žmonės, pasitelkdami kritinį mąstymą, labiau pasitikėtų. Be to, EESRK ragina geriau rinkti statistinius duomenis ir atlikti daugiau mokslinių tyrimų apie dirbtinio intelekto poveikį užimtumui ir darbui, įskaitant poveikio konkrečioms sektoriams tyrimus.

4.2. Kadangi dirbtinis intelektas gali turėti didelės įtakos kasdieniam žmonių kaip vartotojų gyvenimui, taip pat darbo vietų kūrimui ir darbo ateičiai, gyvybiškai svarbu suteikti žmonėms būtinų žinių ir įgūdžių pasirengti pokyčiams. Socialiniai partneriai atlieka esminį vaidmenį iš anksto numatant darbo pokyčius, remiant skaitmeninių įgūdžių ugdymą ir gerinant darbuotojų galimybes įsidarbinti darbo rinkoje.

4.3. Dirbtinio intelekto diegimas reiškia didelius įgūdžių paklausos pokyčius. Dėl didelio masto ir sparčios dirbtinio intelekto plėtros turi būti nustatyti neatidėliotini ir ilgalaikiai mokymo ir švietimo poreikiai. Švietimas turi atliepti tiek pagrindinių, tiek specialiųjų skaitmeninių įgūdžių poreikius. Be bazinio raštingumo dirbtinio intelekto srityje, bendrieji įgūdžiai turėtų suteikti žmonėms galimybę taikyti DI kuriant ir naudojant novatoriškus sprendimus kasdieniame gyvenime ir darbe, susijusius, pavyzdžiui, su žmogaus ir roboto bendradarbiavimo sistemomis.

4.4. EESRK ragina valstybes nares prisitaikyti prie naujų įgūdžių paklausos pritaikant savo švietimo sistemas. EESRK taip pat pabrėžia Vyriausybių, švietimo įstaigų, socialinių partnerių, vartotojų organizacijų ir kitų atitinkamų pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimo svarbą rengiant ir įgyvendinant naujas švietimo ir mokymo programas, siekiant ugdyti darbo rinkoje ir apskritai visuomenėje svarbius įgūdžius. Dirbtinis intelektas taip pat turėtų būti naudojamas įgūdžių poreikiams įvertinti, taip pat švietimo ir mokymo turiniui organizuoti ir teikti.

4.5. Reikia reformuoti mokymo programas, pradedant pradinėmis mokyklomis ir baigiant universitetais. Būtina tvirta mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos bazė, kartu pripažįstant, kad ir dirbtinio intelekto kūrimui, ir jo naudojimui reikia plačios kompetencijos. Tai, be kita ko, rodo švietimo socialinių mokslų ir meno srityse svarbą.

4.6. Reikia ne tik plėtoti pagrindinį ugdymą, bet ir akivaizdžiai būtina kelti žmonių, įskaitant mokytojus, kvalifikaciją ir užtikrinti jų perkvalifikavimą. Mokymasis visą gyvenimą ir tęstinis mokymas yra būtinybė visiems siekiant prisitaikyti prie dabartinių ir būsimų pokyčių. Mokymasis vis dažniau vyks darbe ir bus grindžiamas individualiais siekiais.

4.7. EESRK mano, kad investicijos į švietimą ir mokymą turėtų būti pagrindinė nacionalinių dirbtinio intelekto strategijų dalis ir kad gera nacionalinių iniciatyvų praktika reiktų dalytis Europos lygmeniu. EESRK ragina daugiau ES lėšų skirti būtinoms reformoms ir naujoms švietimo ir mokymo iniciatyvoms remti.

4.8. Taip pat svarbu spręsti su dirbtiniu intelektu susijusių struktūrinių pokyčių regionuose ir sektoriuose, kuriems dirbtinis intelektas daro didžiausią poveikį, problemas. Valstybės narės turėtų parengti metodus, kaip sumažinti įgūdžių spragas ir neigiamą socialinį poveikį, įskaitant užimtumo galimybių neturinčių žmonių apsaugą. Siekiant išvengti skaitmeninės atskirties, visose srityse taip pat turi būti užtikrinta prieiga prie interneto. EESRK mano, kad Komisijos siūlomas Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo stiprinimas yra žingsnis siekiant sukurti visavertį Europos pereinamojo laikotarpio fondą, kuris padėtų socialiai atsakingai valdyti skaitmeninę transformaciją.

5. Pasitikėjimo dirbtiniu intelektu didinimas

5.1. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad sėkmingas dirbtinio intelekto teikiamų galimybių išnaudojimas reikalauja nemenko pasitikėjimo juo. Patikimumo tikisi vartotojai ir darbuotojai, taip pat įmonės – darbdaviai, verslininkai, investuotojai ir finansuotojai.

5.2. Su dirbtiniu intelektu susijusių problemų tikriausiai sumažės, jei bus daugiau žinių ir supratimo apie tai, ką reiškia dirbtinis intelektas, kaip jį galima panaudoti ir kaip priimami DI sprendimai. Tai sustiprins pasitikėjimą dirbtiniu intelektu, nes bus sudarytos sąlygos kritiškai mąstyti ir atsižvelgti į esminius klausimus, kaip antai „žmogus valdo“ principą ir perspektyvas žmonėms, ir toliau patiems kontroliuoti savo gyvenimą. Kita vertus, pasitikėjimas priklauso nuo tokių labai praktinių aspektų kaip patogumas vartotojui.

5.3. Europos aukšto lygio ekspertų grupė dirbtinio intelekto klausimais neseniai pradėjo rengti patikimo dirbtinio intelekto etikos gaires. EESRK atkreipia dėmesį į šias gaires ir pabrėžia didžiulę atvirų, tinkamų ir patikimų duomenų, taip pat DI sprendimų skaidrumo svarbą ir tai, kad dirbtinis intelektas turi būti kuriamas ir diegiamas įtraukiai. EESRK taip pat ragina surengti plataus masto diskusijas tokiais klausimais kaip asmenų profiliavimo poveikis ir būtinos dirbtinio intelekto sprendimų ginčijimo sąlygos.

5.4. Atsižvelgiant į darnaus vystymosi programą, svarstomi etiniai aspektai daugiausia apima su žmonėmis susijusius aspektus, todėl priklauso socialiniam tvarumo aspektui. Be to, dirbtinis intelektas turėtų apimti tokius aplinkosaugos aspektus, kurie susiję su klimato kaita ir gamtiniais išteklių, įskaitant tausų energijos ir žaliavų naudojimą ir, be kita ko, produktų priešlaikinio nusidėvėjimo vengimą. Be to, pagal ekonominio tvarumo principą būtina, kad sprendimai dėl dirbtinio intelekto būtų ekonomiškai pagrįsti, t. y. našūs, pelningi ir konkurencingi.

5.5. Dar vienas pasitikėjimo elementas – dirbtinio intelekto prietaikų poveikis. Jei dirbtinis intelektas yra naudingas visuomenei (laikantis darnaus vystymosi tikslų) ir kuria ekonominę ir socialinę gerovę, gerina sveikatą ir didina naudą aplinkai, galima teigti, kad jis yra „naudingas“.

5.6. EESRK mano, kad pasitikėjimą dirbtiniu intelektu galima padidinti į piliečius orientuota viešąja politika, įtraukiant pilietinės visuomenės atstovus į su dirbtiniu intelektu susijusios politikos ir priemonių rengimą. Viešasis sektorius gali padidinti pasitikėjimą dirbtiniu intelektu, be kita ko, pasitelkdamas į piliečius orientuotą administravimą – tokiu atveju dirbtinis intelektas galėtų atlikti svarbų vaidmenį užtikrinant sklandesnius ir labiau pritaikytus administravimo procesus. Be to, reiktų apsvarstyti blokų grandinės technologijų teikiamas galimybes, pavyzdžiui, patikimoms skaitmeninėms paslaugoms stiprinti.

5.7. Dirbtinis intelektas turi būti kuriamas ir diegiamas visapusiškai laikantis įstatymų, nesvarbu, ar tai būtų vartotojų, darbo ar su įmone veikla susiję teisės aktai. Yra daug su dirbtinio intelekto kūrimu ir naudojimu susijusių teisės aktų. EESRK ragina Komisiją užbaigti ir papildyti atitinkamų teisės aktų vertinimą, pavyzdžiui, saugos ir atsakomybės srityje, atsižvelgiant į jų tinkamumą užtikrinti patikimą dirbtinį intelektą. Taip pat reiktų peržiūrėti atitinkamų sektorių teisės aktų įgyvendinamumą.

5.8. Tačiau svarbiausia, kad patikimo dirbtinio intelekto metodas ir principai būtų priimami ir įdiegiami kaip neatsiejama kiekvienos organizacijos, tiek privačiame, tiek viešajame sektoriuje, kultūros dalis. Dirbtinio intelekto etika neturėtų būti laikoma atskira arba kitokia nei įprasta etika. Organizacijos dirbtinio intelekto etiką turėtų įtraukti į savo bendras strategijas, bendruosius elgesio kodeksus ir įprastą valdymo praktiką, įskaitant darbuotojų informavimą ir konsultavimąsi su jais, taip pat į stebėsenos ir audito sistemas.

5.9. Inicjatyvų patikimo dirbtinio intelekto diegimą galima sustiprinti etikos aspektus įtraukiant į dirbtinio intelekto kūrėjų ir naudotojų švietimą ir mokymą, taip pat rengiant ir įgyvendinant etikos gaires. EESRK savo ruožtu yra pasirengęs pilietinės visuomenės subjektams skleisti informaciją apie etinius aspektus.

2019 m. gegužės 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
L-2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT